

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

СТУДЕНТСЬКІ

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ

ВИПУСК 11

**ЖИТОМИР
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2020**

ББК 81.001.2

УДК 811.161.2+81-119

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 16 від 24 грудня 2020 року)*

Рецензенти:

Литвинчук О.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарних і соціальних наук Державного університету «Житомирська політехніка»;

Плечко А. А., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов Поліського національного університету.

Юрчук О.О., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та зарубіжної літератур Житомирського державного університету імені Івана Франка

Студентські лінгвістичні студії: Збірник статей. – Вип. 11. Відп. за випуск Г. М. Доброльожа, Н. М. Дяченко. – Житомир, 2020. – 127 с.

У збірнику вміщено наукові роботи студентів та магістрантів, у яких порушено актуальні проблеми з лексикології, фразеології, граматики, діалектології, історії мови, ономастики, стилістики української мови.

Призначений для вчителів-словесників, студентів-філологів та всіх, хто цікавиться проблемами української мови.

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

© Автори публікацій

ЗМІСТ

Березовська Яна. Політична тематика на інтернет-ресурсах	5
Борисюк Оксана. Мовленнєва специфіка сучасного українського роману (на прикладі твору Л. Таран «Дзеркало Єдинорога»)	13
Гончарук Аделіна. Мовленнєва специфіка сучасного українського роману Марії Матіос «Солодка Даруся».....	20
Духнівська Валентина. Дитячі прізвиська в говірках Овруцького району Житомирської області	25
Спіфанова Вероніка. Мова і стиль прози Володимира Даниленка	29
Кашнюк Марія. Ідеоніми в романі Юрія Андруховича «Перверзії»	34
Ковальчук Олександр. Репресована лексика ХХ століття	39
Кожан Аліна. Лексичне багатство прози Валерія Шевчука (на матеріалі роману «Дім на горі»)	44
Кравчук Катерина. Запозичення з російської мови (на основі матеріалів Етимологічного словника української мови)	49
Левченко Дар'я. Синтаксичний аспект роману Володимира Лиса «Соло для Соломії»: ускладнення простих речень	53
Левченко Дар'я. Складнопідрядні речення в поезії Сергія Жадана	57
Матвійчук Дмитро. Текстологічні особливості пам'ятки як шлях до встановлення її автентичності	61
Нагорна Дарина. Мовленнєвий етикет та мовна поведінка дітей старшого дошкільного віку	66
Нікітчина Юлія. Кулінарна лексика та її функції в повісті Марії Матіос «Кулінарні фіґлі»	70
Панасюк Маргарита. Помилки та причини їх появи в сучасних соціальних мережах	75
Сергієнко Богдана. Гуцульські фонетичні діалектизми в романі Марії Ткачівської «Голос перепілки»	78
Сич Анастасія. Однорідні члени речення в поезії К. Бабкіної (на матеріалі збірки «Заговорено на любов»)	85

Степушенко Олена. Військова тематика на інтернет-ресурсах: мовний аспект.....	89
Хаустович Кароліна. Мовні особливості драми на три життя Марії Матіос «Солодка Даруся»	94
Чиркова Ганна. Спостереження над чоловічими християнськими іменами в «Документах Брацлавського воєводства 1566-1606 років»	102
Чорногуб Надія. Тематика мистецтва на інтернет-ресурсах: мовний аспект.....	107
Шершун Богдана. Справа Василя Стуса	113
Шкурлатівська Євгенія. Мовні помилки в періодичному виданні «Ружинська земля»	121

Яна Березовська,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. М. Доброльожа,**

кандидат філологічних наук, доцент.

ПОЛІТИЧНА ТЕМАТИКА НА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСАХ

У статті проаналізовано мовні особливості політичних текстів на інтернет-ресурсах; визначено мовно-стилістичні особливості інтернет-видань.

Ми знаємо, що політичний текст частково визначає мовну картину світу і мовну свідомість сучасного суспільства. Політичне мислення, політична комунікативна дія і мовна форма знаходяться в тісній єдності, що робить політичний дискурс об'єктом міждисциплінарних досліджень. У даний період вивченням політичного дискурсу займаються політологи, філософи, психологи, економісти, соціологи, фахівці з теорії комунікації. Складна теперішня мовна ситуація в державі вимагає системних підходів і заходів управлінців та мовознавців, спрямованих на успішність мовної комунікації в усіх осередках діяльності, а особливо – управлінської, що може бути далекосяжним дослідженням у майбутньому. В останні десятиріччя ця галузь знань стала предметом пильної уваги лінгвістів, і як наслідок – цікавість до вивчення політичного дискурсу призвела до появи нового напрямку в мовознавстві – політичної лінгвістики.

При вузькому розумінні політичний дискурс буде обмежений тільки інституційними формами спілкування (наприклад, інавгураційна промова, указ, звітний виступ, партійна програма, послання президента про становище в країні і т. д.), інакше кажучи такими формами, які здійснюються в громадських інститутах, де спілкування є складовою частиною їх організації.

Досвідчені українські мовознавці традиційно цікавляться проблемами публіцистичного стилю, оскільки неможливо переоцінити значення мови як засобу масової суспільно-політичної інформації. Зокрема, особливостям мови

ЗМІ присвячено провідні праці С. Єрмоленко, О. Ткаченка, О. Тараненка, Л. Масенко, О. Пономарева, С. Зайцевої, І. Залінської, Л. Мацько, О. Денисевич, В. Здоровеги, О. Копиленка та ін.

Вивченням неологічної лексики у політичних текстах інтернет-ресурсів, зовнішніх та внутрішніх запозичень в сучасну літературну мову займаються І. Каминін, А. Ломовцева, Б. Ажнюк, Н. Попова, Д. Мазурик, О. Тодор. Учені також вивчають дериваційні засоби, що функціонують за внутрішньомовними законами, а також під впливом зовнішніх позамовних чинників (К. Городенська, В. Грещук, Є. Карпіловська, Н. Клименко та ін.).

Однак мовні особливості політичної лексики та стилістичні засоби в інтернет-виданнях зазнають постійних змін відповідно до вимог сьогодення, а також залежать від зовнішніх і внутрішніх чинників. Тільки проаналізувавши останні інтернет-публікації, можна простежити нові тенденції, що з'явилися у виданнях інтернет-ЗМІ.

Мета даної роботи – дослідити мовні особливості політичних текстів на інтернет-ресурсах. Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

вивчити наукові джерела за темою; розглянути історію дослідження використання мовних засобів у публіцистиці; проаналізувати тематику контенту вибраних інтернет-видань; визначити використану лексику та стилістичні особливості текстів; прослідкувати мовно-стилістичні особливості інтернет-видань.

Засоби масової інформації (ЗМІ) — різновид медіа, що орієнтовані на одночасну передачу інформації великим групам людей. Включають засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, це – преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити та панелі, мультимедійні центри. Усім цим засобам притаманні спільні якості — звернення до масової аудиторії, доступність для багатьох людей, корпоративний зміст виробництва і розповсюдження інформації. Термін *медіа* застосовується також до організацій, що контролюють ці технології, наприклад, телевізійних каналів або видавництв [3].

Модератори мають змогу оновлювати та редагувати інформацію в режимі онлайн, тому з ними за оперативністю наданої інформації не може конкурувати жоден традиційний засіб масової інформації.

Необхідно відзначити множинність термінів на позначення нового типу ЗМІ, на чому робить акцент І. Артамонова: «Сьогодні в українському журналістикознавстві спостерігається бурхливий процес становлення новітньої термінології, з'явилося багато варіантів визначень цього нового явища, серед яких: четверте медіа, нове медіа, цифрове медіа, Інтернет-ЗМІ, мережеві ЗМІ, Інтернет-видання, онлайнкові ЗМІ, веб-ЗМІ, електронні ЗМІ, е-ЗМІ, мас-медіа українського Інтернету, e-media, onlinemedia, нью-медіа» [1, с. 45].

Мережеві засоби масової інформації порівняно із традиційними мають помітні переваги:

- 1) вартість їх створення та підтримки відносно низька [2, с. 25];
- 2) навіть дрібний мережевий видавець може отримати свою читацьку аудиторію, причому навіть на міжнародному рівні [4].

Зазначені прерогативи сприяють активному розвитку мережевих засобів масової інформації, онлайн-версій традиційних ЗМІ, а також у медійному просторі все більшу роль починають відігравати новини та сюжети із кіберпростору.

Політична лексика - це тематичне об'єднання загальноновживаних слів, які мають бути зрозумілі абсолютній більшості громадян. Політична лексика постійно збагачується за рахунок політологічної термінології, наприклад, ще кілька років тому такі слова, як *консенсус*, *імпічмент*, *саміт* були зрозумілі тільки спеціалістам, а сьогодні вони стали загальновідомими, тобто відбулася деспеціалізація термінів. Ще однією особливістю політичної мови є широке використання мовних кліше: *похмурі прогнози*, *криза довіри*, *відповідальний пост*, *ефективна система управління*, *політична воля*, *закулісні угоди*, *піраміда влади*, *серйозний досвід роботи*.

Крім того, для політичних текстів характерне використання слів і словосполучень з оцінною семантикою, високою урочистістю лексики,

особливо в таких жанрах, як інавгураційна промова, політична реклама, виступ на мітингу, у парламенті. На жаль, характерною ознакою політичного дискурсу останніх років є використання просторічної і жаргонної лексики, іноді навіть обценної. Це пояснюється тим, що в минулому залишилася жорстка регламентація, яка визначала суворе дотримання мовних, жанрових, композиційних, етичних, моральних норм, які відігравали позитивну роль.

Формальна площина семантики політичного дискурсу визначається особливостями мови спілкування політичного режиму – демократичного чи недемократичного, – його усталеними звичаями та механізмами комунікації. Моральна ж є тією психологічною опорою режиму, що забезпечує йому необхідний рівень легітимності, враховуючи якість політичної культури, цінності тих, хто не є при владі. До формальних ознак семантики політичного дискурсу відповідного режиму належать: мова політики, стиль викладу, рівні риторики, на яких здійснюється комунікація в суспільстві, та статус мови, що проявляється в її прагненні до динаміки чи статичності [6, с.174].

Отож, політичний дискурс можна віднести до особливого типу спілкування, для якого характерний високий щабель маніпулятивного впливу. У політичному дискурсі, залежно від певної ситуації, може використовуватися урочисто-піднесена лексика, знижена, експресивно-емоційна лексика. Політичний текст може передбачати такі стратегії, як: пересвідчення, ухилення, використання різноманітних риторичних прийомів, інверсії окличних речень.

Поява синонімічних варіантів до кодифікованих словникових лексем може бути результатом, на думку дослідників, наслідком активізації процесу дистанціювання, віддалення від російської мови шляхом пошуку таких слів, які б несли у своїй структурі характерні ознаки словотворення системи української мови та посиленням уваги до питомих джерел української національної мови [7].

Функціонування у мові ЗМІ розмовних та жаргонних лексем пов'язане з прагненням до оновлення й оживлення мовної стилістики, із намаганням відійти від канонів спілкування радянської доби, підкреслюючи невимушеність,

неофіційність, гнучкість усного мовлення та ін. Однак нагромадження таких мовних засобів не можна вважати доцільним, нормативним, оскільки воно часом створює прямо протилежний ефект – відрази та протесту проти такого способу подання інформації [5].

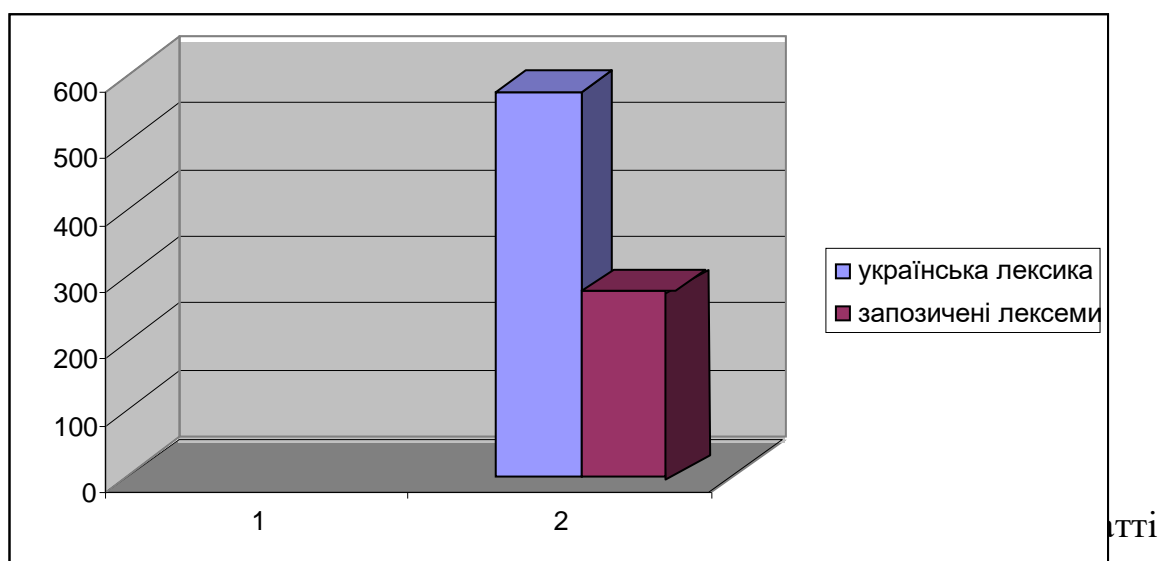
З метою утримання уваги читачів автори публікацій використовують активну лексику, зокрема неологізми. Як правило – це іншомовні слова, що мають українські відповідники, або ж пряме використання «чужої» лексики. За задумом авторів, це повинно привернути увагу читачів та утримати їхній інтерес, допитливість (табл. 1.).

Заголовки статей в інтернет-виданні «Українська правда» (табл. 1.)

Назва статті	Дата публікації
5 історій зі сходу, які вас здивують: краудфандинг заради коней, велопенсія та маєток менонітів	02.12.20
Подарунок на Різдво: навіщо Британія поспішала із другим локдауном і що їй це дало?	01.12.20
Як компостувати органічні відходи в місті: досвід і поради	27.11.20
Нова кримська резолуція ООН: тренди-2020 і битва за підтримку	20.11.20
Який ви фрілансер , надомний чи дистанційний ? Відповідає Кодекс законів про працю 1971 р.	16.11.20
Особистий бренд в соцмережі : яким він може бути, від чого залежить його успішність і як уникнути хейту	15.11.20
Чи розуміється міністр економіки на економіці. Фактчек Степана Кубіва	20.03.2020
Фіскальне ноу-хау : Чому податок на виведений капітал провалився	15.03.2020

Відсоток таких слів у мовленні досить високий: прослідкувати це явище також можна на прикладі статті «*Нічого особистого: як стартап SizeCar перетворює автовласників на авторантьє*» (УП, 29.03.2018), автор якої журналіст Всеволод Некрасов.

У тексті вжито запозичену лексику: каршерінг, стартап, венчурний, бета-версія, бета-тестування, нетворкінг, офлайн, івент, онлайн та ін. Стаття містить 598 слів, із них понад 200 мають іншомовне походження (рис. 2.).

Як видно, у відсотках кількість запозичених слів становить 35%, що значно перевищує допустиму кількість слів іншомовного походження в журналістській публікації. Така лексика «засмічує» мову й негативно впливає на якість журналістського матеріалу. Проте не всі інтернет-портали допускають публікацію статей з такою кількістю запозичень. Журналісти інтернет-видання tsn.ua активно використовують автентичну українську лексику.

Отже, проаналізувавши особливості політичної тематики в інтернет-виданнях, ми зробили такі висновки:

Нами було визначено, у мові інтернет-ЗМІ наявна лексика з усіх інших функціональних стилів: офіційно-ділового, наукового, розмовного та стилю художньої літератури, що обумовлено різноманіттям жанрів і тем, зокрема, соціально-політична лексика і фразеологія, різнотипні неологізми (семантичні і лексичні), суспільно-політичні терміни, лозунги. Особливо актуальні вони у заголовках, оскільки відразу впадають у око читача; слова іншомовного

походження і запозичення, англо-американізми, які наповнюють мову і насамперед з'являються в інтернет-таблоїдах; емоційно-забарвлена лексика.

Інтернет-ЗМІ (інтернет-видання) – інформаційний сайт, який регулярно оновлюється і виконує функцію засобу масової інформації, користується популярністю і має свою постійну аудиторію. В усьому світі зараз легко помітити тенденцію щодо зменшення накладу щоденних друкованих засобів інформації та зростання кількості відвідувань інтернет-ЗМІ. Це пов'язано з тим, що інтернет стає все доступнішим і швидшим, а також свідчить про те, що люди дедалі більше звертаються за новинами до інтернет-ЗМІ, які оперативно подають новини в режимі реального часу, на противагу щоденним газетам, які поступово занепадають. Серед переваг інтернет-видання – гіпертекстуальність, оперативність, мультимедійність.

Якість інтернет-видання визначає не тільки його рейтинг, а й актуальність, структурованість, аргументованість та логічний виклад інформації.

Що ж до мовних засобів політичного дискурсу, то до них необхідно відносити пропаганду, яку розглядають як систематичний вплив на свідомість груп, індивідів, суспільства в цілому для досягнення певного результату у сфері політичного впливу.

У політичному дискурсі залежно від певної ситуації може використовуватися жаргон, сленг, а також урочисто-піднесена лексика, експресивно-емоційна лексика. Мовлення того чи іншого політика може включати такі стратегії, як: переконання, ухилення, використання різних риторичних прийомів, окличних речень, інверсії.

Щоб привернути увагу читача, автори висловлювань використовують стилістично забарвлені лексеми та художні засоби, серед яких – іронія, метафора, оксюморон, сарказм тощо. Ці мовні засоби додають виступам (публікаціям) яскравості та неординарності, проте надмірне використання таких лексем може стати причиною негативного ставлення читачів (слухачів) та порушенням журналістської етики. У публіцистиці сьогодні намагаються відмовитися від мовних кліше, проте такий текст вимагає значно вищого

професіоналізму та витрат часу. У сучасних публіцистичних інтернет-текстах значно збільшилося використання іншомовних слів, вони доцільні у текстах, тематика яких – бізнес та технології, але заважають сприйняттю реципієнтом інформації. Альтернативний варіант – частіше вживання автентичної української лексики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артамонова І. Інтернет-ЗМІ як нова парадигма теорії української журналістики // Соціальні комунікації сучасного світу: науково-теоретичний збірник / ред. О. Холод. – 2009. – С. 44–47.
2. Гуревич С. Газета вчора, сьогодні, завтра. – М. : Аспект, 2004. – 288 с.
3. Інтернет-ресурс:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Засоби_масової_інформації
4. Коцарєв О. Типологія інтернет-ЗМІ// Учені записки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського. – 2006. – Том 19 (58). – № 5. – С. 321–324.
5. Нечипоренко А.Ф. Мова ЗМІ та її вплив на формування культури мовлення. –[Електронний ресурс]– Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/a._f._nechyporenko_media_language_and_its_influence_on_the_formation_of_speech.pdf
6. Рікер Поль. Навколо політики / упорядк. Костянтин Сігов – К.: Дух і літера, 1995. – 334 с.
7. Стишов А. Українська лексика кінця ХХ століття: (На матеріалі мови засобів масової інформації). – 2-ге вид., переробл. – К.: Пугач, 2005. – 388 с.

Оксана Борисюк,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. М. Доброльожа,**

кандидат філологічних наук, доцент.

**МОВЛЕННЄВА СПЕЦИФІКА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
РОМАНУ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ
Л. ТАРАН «ДЗЕРКАЛО ЄДИНОРОГА»)**

У статті здійснено аналіз особливостей лексики сучасної української літератури та жіночого роману, зокрема; охарактеризовано мовні особливості роману «Дзеркало Єдинорога» Л.Таран.

Сучасна доба постмодернізму передбачила нові умови для розвитку нової української літератури, коли письменник відчуває свободу для своєї творчості та ідей. Влада не змушує його служити і не вбиває за якийсь ідеологічно двозначний твір. Постмодернізм проник не тільки у літературу, а й у спосіб мислення і життя суспільства. Адже у ній можуть широко використовуватися така лексика, як: вульгаризми, діалектизми, сленг тощо. Такі засоби, на думку багатьох сучасних письменників, допомагають краще «змалювати» специфіку сучасності, допомагають краще відтворити особливості характерів, психологізму подій, героїв або «антигероїв», а також, головним чином, наблизити мову літературного твору до сучасних реалій та показати дійсність «тією, яка вона є».

Тому сучасний літературний процес відзначається активними трансформаційними процесами, які визначають загальний стан сучасної української культури й суспільства. Рецепція новітніх теорій гендерного аналізу, наративу, психоаналізу розширює методологічні горизонти українського літературознавства. Сучасна ситуація відзначається актуалізацією «жіночого» дискурсу в українській літературі пострадянського простору. В українській жіночій прозі кінця ХХ століття спостерігаємо формування нової

світоглядної парадигми, яка передбачає органічне переплетення різноманітних інтерпретації істин буття, позначені єдністю ідейно-тематичних тенденцій.

Л. Таран вважає, що жіноча література – це таки справді окремий сегмент, і визначити цей сегмент можна так: тексти, написані жінками про проблеми, що більше хвилюють жінок, аніж чоловіків (тобто про жіночі проблеми). Однак застерігає: як правило, коли письменник сідає писати, він не уявляє свого читача, не звертається до нього, а думає радше про те, що хоче сказати. Письменникові невідомо, хто буде його читачем і до якого сегменту літератури віднесуть його книжку літературознавці. Тому не можна чітко визначити: ця книжка призначена жінкам, а ця – ні [27, с. 3]. Жіноче письменство найтонше аналізує всю гамму почуттів, які притаманні людині. Слід відзначити, що в українській літературі письменники жіночої статі, в порівнянні з іншими країнами світу, містять значну, найкращу частину.

Для сучасної української прози на лексичному рівні поряд з сучасною літературною мовою широко використовуються знижені лексичні елементи: вульгаризми (*довбаний, ні фіга, хреновіше, на хера, придурок, мудак, паскуда, хрін з ним, падло, твою мать, пішов в дупу, курва*), вигуки (*бляха, блін, йолки-палки, ну блін ваще, капец, триндець*), жаргонізми (*фраєр, зечка, блатнячок, феня, малява, гопота, поморочені, пятачка, гідропонік*), сленгові новоутворення (*апгрейт, юзер, сидюк, тачка, баранка, резина, вертушка, саундрек, стєпуха, рогатнік, гуртак*) та просторічні слова і словосполучення (*шо ти робиш, сачконуті, пріблатньонний, матом засандалити, блатні, бабісько, мордобійній, дезік, забембаній, кайфувати, кльовий, чувіха, чікса, тьолка, пацик, чувак, ментярня, мусора, корєш, баба, замахатись, в'їжджати/догонять* (в сенсі 'розуміти'), *кльово*). Ці слова вживаються, по-перше, для передачі душевного стану героя, особливостей його стосунків, а по-друге, для того, щоб наблизити мову тексту до життєвих реалій, де не всі і не завжди спілкуються суто літературною «книжковою» мовою.

Часто у творах письменників-сучасників можна побачити діалектизми (*вуйко, кобіта, кнайпа, пацьорки, краля, файнення, мацьонька*), фразеологічні

одиниці (*не гоні бєса, не вийожуйся, в рот мне ноги, шлем одєвать, морда репне, назападліть, дерти лаха*), іншомовні запозичення (*джус, дрінк, клаб, гай, френд, бойфренд, фазер, геймер, дєвочка, муж, глупа, побєдїтельниця, братїк, саберб, на верьовочкє*), деякі поняття для передання колориту автори не перекладають з англійської мови (*best of the best, broken relationship, straight after the divorce, fear of intimacy, suicidal moods, stud woman*).

У жіночій прозі активно використовуються зменшувально-пестливі слова (*комашки, вустонька, кожушка, гостренький, дівчинка, слідочок, головонька, манюня, серденько*), які надають тексту тонкої вишуканої жіночності, із співчутливо-жалісним ставленням до навколишнього, а іноді і до себе. Ще однією особливістю мови сучасної прози є своєрідне поєднання цілих фраз у одне слово за допомогою дефісів, або просто створення складних слів – можна сказати, авторських неологізмів (*казна-якій-з-ряду-йому-же-несть-кінця, сякого-не-якого, діорівські-сен-лоранівські, болісно-жаждіво, розпитую-лащіння, сюсю-пусю-ну-скажи-мені, промінно-заворожені, тонюня-провисла, грубувато-хлоп'яцькі, мінливо-ряхтучій, смолисто-тяглистий, ніжно-золотавий, боляче-відчужений, як-ж-ж-мен і-жити-дав, любовно-чуло, таємничо-мерехкий, всьорбування-цмакання, пожовані-пом'яті, зойкаюче-стогнучи, обдемкувато-брідливому*). За допомогою таких слів дуже гарно передаються відтінки почуттів, півтони настрою, вони відтворюють якісь нові, не шаблонні поняття та образи.

На синтаксичному рівні характерними є як прості короткі речення, так і складні синтаксичні конструкції, іноді речення займає дві-три сторінки, часто використовуються неповні речення.

Тож бачимо, що сучасна українська література, зокрема проза, має якісно новий характер, порівняно з творчістю попередників, адже рясніє досить колоритною та нестандартною лексикою поряд із літературною мовою (жаргонізмами, сленгом, вульгаризмами, ненормативними словами, кальками), мета якої – привернути увагу читача, наблизити реалії твору літератури до

дійсності сучасної для автора доби, розкрити психологізм своїх героїв, їхні настрої тощо.

Роман Л. Таран «Дзеркало Єдинорога» був написаний у 2009 році і засвідчив своєю появою стрибок у розвитку української як літератури, так і гуманітарної думки. Зрештою, цей текст постає з насиченого нашарування культурологічних кодів. Тому перше тривіальне означення «Дзеркала Єдинорога» – інтелектуальний жіночий роман. Але подвійність, неоднозначність твору заважають трактувати жанровий різновид.

Новітня українська література повертається до осмислення людської екзистенції через пошук філософських, морально-етичних, історико-культурних і родинних координат. Усе це виявляє себе в романі через концепти життя і смерті, самотності, істини, свободи вибору, пам'яті, роду, народження тощо. «Дзеркало Єдинорога» починається як міфологізована оповідь: перша згадка нібито відчуженої від реальних подій Прип'яті повертає нас до казки. Але далі сучасні чорнобильські конотації таки озвучено. А поміж тим виринає і чудо багатьох міфічних оповідей – Єдиноріг. Авторка дає читачеві зрозуміти, що саме ця тварина має здатність урятувати «втрачену українську Атлантиду», позаяк разом із поліщуками з чорнобильської землі пішли в світи і кращі духовні скарби українського етносу. Надалі в романі ця тема не звучить прямо, але час дії роману – це наш постчорнобильський час; що спричинився до хвороб, до відчуження людини від природи і від себе, до оголення прихованих страхів.

Роман Л. Таран позначений символістськими тенденціями, так званим, «українським магічним реалізмом». Принаймні психологізована реальність, трансформується через особистісне переживання життя чотирьох «живих» головних персонажів (бо головною героїнею є також і фізично «мертва» Ольга Кобилянська), разом із міфологічними, фольклорними, казковими персонажами визначають специфіку письма, характеризують мовні особливості новітньої української прози.

Мовні особливості роману насичені колоритністю, своєю неймовірною, казковою образністю. Діалоги Ольги з О. Кобилянською густо насичені *буковинськими діалектизмами* (*Здоровлю Вас* (у значенні привітання); *Ласкава панія*, *я б на вашому місці не носила-м ся* гумкою про такий біографічний роман. Будь-що, звісно, ні вигадати чи домислити до якихось *кусників-м* начебто дійсних. Перемішати, як ту начинку для пиріжків, спекти у печі і подати таку страву людям на *спожиток*. І що вони мають думати про таку ось Кобилянську? *Літератка* та й *літератка*... *Хтіла-м, аби-сте* читали мене – та й по всьому; Я страшенно *згірчена*; Я не раз сама *застановлялася* над тим: чи може бути остаточно правда про кожного) [22, с. 75]

Роман Л.Таран вражає своєю неймовірною образністю, насичений барвистими епітетами (*ошляхетнена хіть*; *роз'ятрена пристрасть*; *щемлива туга*, *інтимно-цнотливий*, *перламутрові переливи голосів*, *срібної печалі*, *соковиту радість*) [22, с. 7, 19], метафорами (*мелодія спалахнула яскраво-червоною підкладкою*; *звуки відлунювали мlostю і жагою*, *невинністю й знадливістю водночас*; *голос солістки обіймався з голосом соліста*; *кохалися привселюдно голосами*; *а в мене коси ходять*) [22, с. 7, 13, 19], порівняннями (*наче вивернув мелодію навиворіт*, *вони презирилися – ніби викресували іскри*; *звуки з їхніх уст обіймалися*, *мов коні обіймаються шиями*) [22, с. 7, 16, 19]. Зустрічаються в романі також і російськомовні кальки (*плешь*, *стабілізец*, *вроде*, *скороспелкі*) [22, с. 13, 17], просторіччя (*хвищається*, *нічьонедумання*, *мацьорки*) [22, с. 13, 15].

На синтаксичному рівні мовна організація роману є досить різноманітною. У романі поширені такі синтаксичні одиниці:

1. Прості двоскладні речення (*Є проблеми серйозніші*; *Тільки так вона починає оживати*; *Дрібніє людина*; *І тоді Сніжана вирішила абортувати Фелікса зі свого життя*) [22, с. 10, 35, 12, 73].

2. Прості односкладні речення (*Підсвідомо втягнувся в дивний якийсь гін*, *хімерне змагання*; *Добре прийняв мене*) [22, с. 11, 170];

3. Складні сполучникові речення: складносурядні (*Пройшов день, і він зрозумів геть усе; На що обличчя хлопця враз узялося темно-бордовими плямами, і він незв'язно забелькотав, виправдовуючись*) [22, с. 63, 77];

4. Складні сполучникові речення: складнопідрядні (*Ольга й не помічає, як її внутрішня мова уподібнюється до мови вулиці; І почула, що в нього в замку гарна книгозбірня*) [22, с. 83, 118];

5. Складні безсполучникові речення (*Свічки горять у підсвічнику, тіні колихають дім*) [22, с. 129];

6. Складні речення з різними видами зв'язку (*Смішно сказати, але Леонід трохи заспокоївся аж тоді, коли старшокласником прочитав щоденники Толстого*) [22, с. 11].

Отже, можна говорити про своєрідні іронічні лінгвістичні особливості, адже вони, по суті, формують нові соціокультурні перспективи сучасної української прози. Роману «Дзеркало єдинорога» притаманні такі мовні особливості, як «гра» слів, прості, а також складні безсполучникові речення, різноголосся мов, дискурсів, мовних «гібридів» тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеєва В. Жінка в позовтневій прозі: парад стереотипів // Слово і час. – 1991. – №6. – С. 23-29.
2. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму. – К. : Факт, 2003. – 320 с.
3. Андрухович Ю Плерома. Мала українська енциклопедія актуальної літератури. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998.
4. Білоус П. Психологія літературної творчості.– Житомир, 2004.–96 с.
5. Бабич Н. Практична стилістика і культура української мови: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2003. – 432 с
6. Городиський І. Три традиції української літератури // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gak.com.ua>.
7. Грабовська І. Людмила Таран: «Хотілося зсередини відчутти, що таке жіноче письмо» // Дзеркало тижня. – 22 вересня 2007. – № 35. – С. 4.

8. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. – К. : Критика, 2005. – 264 с.
9. Даниленко В. Лісоруб у пустелі. – К. : Академвидав, 2008. – 352 с.
10. Дроздовський Д. «Очима намальованого Єдинорога» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litakcent.com>.
11. Жінка як текст: Емма Андіївська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / Упоряд. Л.Таран. – К. : Факт, 2002. – 208 с.
12. Затонский Д. Модернизм и постмодернизм.–М.: Фолио АСТ, 2000.
13. Зборовська Н. Завершення Епохи, або українська літературна ситуація кінця 1980-90 рр. // Кур'єр Кривбасу. – 1996. – Ч. 61–64.
14. Зверев А. XX век как литературная эпоха // Вопросы литературы. – 1992. – №2. – С. 3-56.
15. Ільницький О. Трансплантація постмодернізму: сумніви одного читача // Сучасність. – 1995. – № 10.– С. 111–115.
16. Клепуц Л. Функціональна парадигма ненормативної лексики в постмодерній літературі // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. – 2010. – Вип. 16. – С. 247-252.
17. Кокотюха А. Масова контркультура // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.web-standart.net](http://www.web-standart.net).
18. Кушнерюк Ю. Українська жіноча проза кінця XX століття: світоглядні моделі й особливості художнього стилю: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.05 // Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2002. – 23 с.
19. Лотман Ю. Структура художественного текста. – СПб. : «Искусство СПб», 2005. – 468 с.
20. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. – К.: Либідь, 1992. – 248 с
21. Поліщук Я. Література як геокультурний проект. – К.: ВЦ «Академвидав», 2008. – 302 с.
22. Таран Л. Дзеркало Єдинорога. – Л. : ЛА «Піраміда», 2009. – 176 с.

23. Фізер І Постмодернізм: post /ante /modo – термін з нульовим значенням // Сучасність. – 2000. – № 3. – С. 117–123.

24. Філоненко С. «Інша мова жінки»: художні особливості української жіночої прози 90-х рр. XX ст. // Слово і час. – 2008. – № 2. – С. 49–55.

25. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період. – К. : ВЦ «Академвидав», 2008. – 248 с.

26. Христо В. Український варіант літературного постмодернізму: теоретико-методичні питання // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції «Актуальна література і проблеми освіти». – Херсон, 2010. – С. 56-61.

27. Ціпоур А. Людмила Таран: «Жінка залишається багато в чому несловленою, надто в нашій літературі»//Смолоскип України.–2010. –№ 1.– С.3.

Аделіна Гончарук,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. М. Доброльожа,**

доцент кафедри української мови,

кандидат філологічних наук.

МОВЛЕННЄВА СПЕЦИФІКА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

*У статті представлено результати дослідження функції
уснопоетичної мови роману «Солодка Даруся» у прозі Марії Матіос;
показано різноманіття мовленнєвої специфіки «драми на три життя»;
встановлено взаємодію різноманітних складових лінгвістичного матеріалу
як засобу художньої індивідуальності при зображенні реалістичних
фрагментів навколишньої дійсності.*

Сучасний етап розвитку лінгвістичної думки характеризується підвищеним інтересом вчених до проблематики, що пов'язана з вивченням тексту як самостійного об'єкта дослідження. Авторський текст є складним комунікативним явищем, в якому реалізується художня картина світу як результат уявлення письменника про дійсність. Створивши художній текст,

автор сам здійснює вибір предметів та явищ дійсності, а також форму розповіді про них. Авторська точка зору завжди суб'єктивно присутня в художньому тексті й виражається через авторське мовлення.

Мова – найвиразніший і найоригінальніший художній засіб самовираження відомої сучасної української письменниці Марії Матіос. Літературний критик Ю. Солод підкреслює, що «ця мова – сама по собі мистецтво, пелюстки троякої ружі, що зачудовують красою. Авторка сплела сучасну нормовану літературну мову з пишним, образним мовленням буковинців. Марія Матіос перетворила мову рідного краю на окрасу твору, його квітування, його особливий шарм» [6, с. 2]. А В. Гутковський пише про це, як про «мовний виклик дистильованій макулатурі, що заповонила книжковий ринок» [2, с. 4]

Мовне багатство роману Марії Матіос «Солодка Даруся» привертає увагу дослідників, критиків і читачів, насамперед тому, що мова є однією із провідних ознак індивідуальної манери авторського письма, відтворює внутрішньо-психологічний сенс життя героїв твору, представляє їхнє бачення, розуміння та усвідомлення особистого буття. Текст письменниці насичений буковинським різнобарвним слововжитком, наповнений метафорами, епітетами, порівняннями, символами.

Актуальність теми даної роботи зумовлена висхідним інтересом до лінгвістичних досліджень мовленнєвих особливостей художнього тексту, зокрема вивчення композиційно-мовленнєвих форм авторського мовлення.

Метою статті є опис та характеристика композиційно-мовленнєвих форм як засобів вираження авторської специфіки у романі та визначення їхнього функціонування.

Творчий доробок Марії Матіос – надзвичайне складне, різнорідне й суперечливе художнє явище, що досить повно й характерно передає особливості та специфіку буковинського коріння авторки. За її творами можна простежувати й досліджувати культурно-духовні й інтелектуально-образні зміни, що відбулися в українському суспільстві та національній художній

свідомості. Проза Марії Матіос виступає речником пріоритетів часу, певної стадії соціального розвитку.

Прагнення висловлюватися містко, сконденсовано реалізується через предметність поетичної мови, життєву конкретність, а не шляхом моделювання конкретних метафор. Точність побаченого і точність висловленого у письменниці породжують образне, узагальнюючи зображення дійсності.

Найчастіше вживаними у тексті «Солодкої Дарусі» Марії Матіос, порівняно з іншими групами слів, є діалектизми. За допомогою позначок, виносок чи посилань авторка розкриває значення такої лексики, але переважно діалектні лексеми вживаються без додаткового пояснення. Оскільки головною функцією вживання діалектизмів у прозовому творі є відтворення місцевого колориту, то у процесі *проживання* «драми на три життя» читач ніби мимоволі переноситься у буковинське село кінця XIX – початку XX століття, оскільки письменниця з точністю зобразила народний побут його жителів, використовуючи справжнє лексичне багатство Карпат: *баняки* (с. 57), *тазда* (42), *довбанка* (с. 65), *файно* (с. 41), *цвики* (с. 40), *яблінки* (с. 19). До того ж присутні такі елементи, для розуміння яких потрібно скористатися словником: *борзенько* (с. 33) – ‘швидко’ [5, с. 36], *нехаранутний* (с. 43) – ‘неохайний’ [5, с. 610], *охіть* (с. 44) – ‘бажання’ [5, с. 373] тощо. Частина цих слів є архаїзмами і належать до пасивного складу української лексики, але письменниця повернула їх до активного функціонування, щоб точно зобразити мовне й побутове середовище, психологічну атмосферу доби, місцевість, особливості персонажів.

Ж. Колоїз зазначає: «Наявність діалектизмів у романі «Солодка Даруся» є аксіомою; вони є необхідним структурним компонентом тієї чи тієї конкретної ситуації. До того ж вміле оперування багатючим діалектним матеріалом допомогло письменниці реалістично змалювати життя і побут мешканців Черемошного, створити правдиві образи й деталі їхньої недалекої минувшини, подекуди пояснити відповідну поведінку, загалом же – поетапно розкрити людську трагедію, передусім трагедію сім’ї Ілащуків, а в особі цієї родини – трагедію всього буковинського народу» [4, с. 116].

Просторічні ареальні фразеологізми, що містять експресивно знижену лексику, демонструють архаїчне буття і світогляд персонажів, наприклад: *Дехто цілими сім'ями перебирався у гори, де хіба що лиш дідько каже «добраніч» – подалі від того, що неминуче повинно було прийти з війною* (с. 125); *Шляк би го був трафив ще в моїй утробі* (с.10). Використання такого характерного сполучення просторічної та діалектної лексики свідчить про те, що хоча й усі персонажі твору розмовляють буковинською говіркою, проте це для авторки не є самоціллю. Головною метою було правдиво змалювати щоденні реалії глухого буковинського села та його мешканців середини ХХ ст.

Уведення у твір авторкою лайливих, нецензурних слів має на меті викрити всю грубість, жорстокість, хамство радянських службовців: *Я вам розкажу, як нас хотів обвести круг пальця цей недорізаний кнур! – бризкав на людей Дідушенко* (с.149); *Але мені тепер байдуже, хто ця лярва* (с.149).

Значною мірою письменниця використовує побутову лексику для увиразнення та уточнення дійства у романі. Природно, що переважна частина реалій – побутові, які означають предмети побуту, одяг, найменування їжі та напоїв, видів діяльності: *Даруся роздавала по селу квіти, бо так багато їх викопала восени, що більше, ніж бараболь у пивниці було* (с. 29); *Від гідких здогадів, а ще більшої фантазії не рятувала навіть чотирирічна дитина, яка ходила за Матронкою, не випускаючи її запаску ні на хвилину* (с. 171); *Вигонкувалися гостинцями між двома війнами румунські жовніри, збираючи кінськими копитами пороху на два сусідські села і на півсела з тамтого польського боку* (с.73); *Все рідше можна чути троїсту музику, а густіше-таки трембіту, але Іванові дримби користувалися попитом* (с. 61).

Також Марія Матіос використовує фразеологічні одиниці зі заміною компонента для урізноманітнення засобів вираження думок. Проводить такі заміни для увиразнення і робить це цілеспрямовано, зважаючи на контекст, не змінюючи загального значення фразеологізму. «Фразеологізми – активний образотворчий чинник авторської оповіді. Через них письменник передає ставлення до зображуваних подій, акцентує смислову та стильову позиції

мовних засобів» [1, с. 70] Доповнення структури фразеологічних одиниць – власна ініціатива авторки: *Увечері Славко бушував на подвір'ї і рикав, як бугай, через паркан до Дарусі, шкірячи зогнілі зуби* (с. 13); *Іван дивився на неї – і ледве не плакав, нашіптуючи на вухо якийсь такий вінегрет зі слів, схлипів, зітхань і зойку* (с. 65); *А на ранок – іще ні світ ні зоря – зчинився на Дарусиному подвір'ї такий лемент, ніби кого дорізали чи пальці у двері клали* (с. 49); *Вони таки не мають смальцю в голові, а Бога в череві. В сільраді за таким розумом у книжку дивляться, а Даруся все у своїй голові тримає. Даруся голими п'ятами чує. З курми вона говорить краще, ніж із людьми* (с. 58).

Словесні засоби увиразнення авторки гарячі та потужні. Вони трансформуються то у побутовий діалог, вихоплений з життя *буковинської нації*, то у народну мудрість, що насичена християнською мораллю, то у бадьорий мовний потік, що сповнений неогамовною пульсацією.

Український письменник, громадський діяч А. Дімаров наголошує, що «Солодка Даруся» – це трагедія людських доль, коли німота сильніша слів, а людина несповна розуму (якою односельці вважають Дарусю), – добріша і мудріша тупої жорстокості» [3, с. 6].

Отже, мовленнєва специфіка «Солодкої Дарусі» Марії Матіос є своєрідним найяскравішим засобом самовираження письменниці. Це твір, що складається з синтезу сучасної літературної мови та образного мовлення буковинців XIX–XX століття, яке включає діалекти, просторічні лексеми, іноді стилістично марковану лексику, слова-реалії, фразеологічні одиниці, тобто мову характерну для буковинського куточка України, наповнену щирістю та теплом. Притаманне авторці органічне відчуття колориту рідного батьківського краю, вміння по-своєму сказати про минуле і сучасне етносу, передати стан людської душі, закоханої в красу і неповторність навколишнього світу – ось що захоплює як читача, так і критика. Тому «Солодка Даруся» – незмірне джерело оновлення нашого мовлення, оскільки словесне вираження виконує художню роль, служить неабияким доповненням ментальності героїв на рівні світовідчуття,

змальовує справжні історичні фрагменти, народний світогляд та побутову дійсність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова С. П. Фразеологізми в загальнонародній мові та в художньому тексті// Мовознавство. – 1993. – № 6. – С. 70–73.
2. Гутковський В. Анотація// Матіос М. Солодка Даруся. – Л. : ПРАМІДА, 2005. – С. 4.
3. Дімаров А. Марічка// Матіос М. Солодка Даруся.– Л.: ПРАМІДА, 2005. – С. 6.
4. Колоїз Ж. Діалектизми в романі Марії Матіос „Солодка Даруся”// Філологічні студії. – 2010. – Вип. 4. – С. 98–117.
5. Словник буковинських говірок/ За заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 2005. – 688 с.
6. Солод Ю. Пелюстки троякої ружі// Голос України.– 15.02.2005.– № 28.– С.2.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

Матіос Матіос М. Солодка Даруся. – Львів: ПРАМІДА, 2005. – 176 с.

Валентина Духнівська,
студентка 2 курсу магістратури
ННІ філології та журналістики.
Науковий керівник: **Л. В. Яшук,**
кандидат філологічних наук, доцент.

ДИТЯЧІ ПРИЗВИСЬКА В ГОВІРКАХ ОВРУЦЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Статтю присвячено описові лексико-семантичних груп дитячих шкільних
прізвиськ сіл Невгоди, Веселівка та Велика Фосня Овруцького району
Житомирської області.*

Прізвиська як неофіційні іменування існували ще задовго до появи прізвищ. Дослідження цього класу антропонімів розкриває величезні

потенційні можливості антропонімійної системи української мови, відіграє чималу роль у виявленні шляхів формування особових назв України на різних етапах розвитку. Під прізвиськом розуміємо неофіційне йменування, яке дають номінатори особі чи колективові людей за індивідуальними ознаками, а також за спорідненістю і свояцтвом між носієм і членами родини для ідентифікації і конкретизації. Прізвиськам притаманні індивідуальність, конотативне забарвлення і вмотивованість [2, с. 341].

Українські прізвиська вивчали І. Крип'якевич, В. Охримович, М. Сумцов, І. Франко, В. Ястребов. Неофіційні іменування окремих регіонів були об'єктом дослідження Г. Ліщинської (Покуття), М. Наливайко (Львівщина), Н. Федотової (Луганщина), П. Чучки (Закарпаття), Н. Шульської (Західне Полісся) та ін.

Аналіз прізвиськ різних населених пунктів становить одну з найважливіших проблем сучасної української антропоніміки, бо саме ця лексика допомагає зрозуміти й походження прізвищ. 1988 року І. Козубенко захистила дисертацію на тему «Антропонімія Середнього Полісся (співвідношення неофіційних і офіційних іменувань)». У цій роботі досліджено 5 000 неофіційних спадкових іменувань, зібраних у 87 населених пунктах сучасної Житомирської області, описано процес їхнього виникнення й розвитку, визначено екстра- й інтралінгвальні чинники еволюції [1].

На основі аналізу сучасних прізвиськ жителів сіл Невгоди, Веселівка та Велика Фосня Овруцького району Житомирської області було виділено такі їхні групи: а) за зовнішніми ознаками людини (20 назв); б) за психічними рисами людини (4); в) за родом діяльності (16); г) за особливостями мовлення (8); ґ) за звичками й уподобаннями (13); д) за випадками чи вчинками (14); е) за місцем проживання (1); є) за етнічною ознакою (2); ж) за іменем чи прізвищем людини (57); з) за родичівськими зв'язками (17).

Мета нашої статті – проаналізувати лексико-семантичні групи шкільних прізвиськ дітей у говірках Овруцького району Житомирської області.

Шкільні прізвиська – це антропоніми, «які приклеюють школярі своїм однокласникам і вчителям, умовний знак маленької корпорації», по-іншому,

«прізвиська індивідуального мовлення» [3]. Вони активно побутують у різних сферах життя дитини, відображаючи індивідуальні риси носія, характеризуючи стосунки між дітьми, показуючи ставлення одне до одного.

Внутрішньосімейні дитячі прізвиська зазвичай мають позитивну семантику. У дошкільних закладах такі оніми уживаються ситуативно, а в шкільному середовищі вони функціонують активно й мають різне емоційне забарвлення, можуть підкреслювати якісь негативні риси носія.

Шкільні прізвиська класифікуємо на:

- 1) відпрізвищеві;
- 2) відіменні;
- 3) прізвиська, які характеризують зовнішність;
- 4) за вподобаннями.

До відпрізвищевих прізвищк зараховуємо: *Баран < Баран, Ветер < Вітер, Горобець < Воробей, Гуска < Гусар, Долька < Долюк, Духно < Духнівський, Козел < Козлюк, Крот < Крот, Миш < Миша, Поляк < Польовий, Поплавок < Поплавський, Ратуша < Ратушний, Рибка < Рибицька, Скрипка < Скрипник, Уха < Юхименко, Чижик < Чиж, Шакал < Шакалов.*

Відіменні шкільні прізвиська здебільшого утворюються за допомогою римування. Так діти придумують дражнилки, різні римовані віршики, здебільшого образливого характеру, і легко запам'ятовують прізвиська: *Вован-хуліган, Таранька-Ванька, Юрець-огурець.* До них належать: *Андрус < Андрій; Веталь < Віталій; Вован-хуліган < Вова; Галета < Світлана; Ганька < Ганна; Дімон, Покемон < Дмитро; Дмитрик < Дмитро; Жека < Женя < Євгеній; Костиль < Костянтин; Макарон < Макар; Міханіс, Михайлик < Михайло; Пуля < Юля; Раша-Паша < Павло; Руся < Руслана; Сава < Слава; Таранька-Ванька < Іван; Туся < Анастасія; Юрець-огурець < Юрій.*

Серед прізвищк наявні ті, що характеризують їхніх носіїв за зовнішністю: *Буряк* – «краснеє, як говорить»; *Жиробас* – «бо товстий»; *Кабанчик* – товстий; *Картофан* – «нос, як у картошки»; *Кот* – «говорит, як муркає»; *Котячі Вушка* – «носит обруч з вушками»; *Плетанка* – «любит ходити з косічками»; *Рижка* –

«у єє коси рижиє»; *Сало* – бо товстий; *Товстий* – «має багато жиру в животі»; *Тюльпанчик/Квіточка* – дівчина має два прізвиська: одне від дівчат, друге від хлопців; у неї фігура, як у квіточки; *Халк* – «сильний дуже»; *Чекушка* – «маленька зростом»; *Чорний* – «в його шкура чорна».

Уподобання носіїв відображають такі прізвиська: *Бела* – «всігда дивица мультік про Беллу»; *Бендерик* – «любит єсти бендерки (млинці з м'ясом)»; *Караван* – «любит пит воду “Караван”»; *Картошка* – «любит єсти картошку»; *Ковбаса* – «без ковбаси жити не може»; *Кукуй* – «ховаєца пуд парту»; *Мовчун* – «на уроках мовчит»; *Недобрик* – не ділиться ніколи нічим; *Шпак* – «ловит шпаків на вишнях».

Отже, проаналізувавши дитячі прізвиська говірок Овруцького району Житомирської області, можна зробити висновок, що прізвиська – це жива продуктивна категорія мовної творчості народу. Шкільні прізвиська дітей найбільш цікаві та легкі в побутуванні, швидко поширюються в дитячому середовищі і є активними у використанні. Деякі шкільні й дитячі прізвиська приживаються до власника й супроводжують людину протягом усього життя. Такі прізвиська відбивають діалектні особливості Середнього Полісся.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козубенко И. И. Антропонимия Среднего Полесья (соотношение неофициальных и официальных именований) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук . – К., 1988. – 25 с.

2. Наливайко М. Неофіційна антропонімія сучасного села // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2012. – Вип. 56. – Ч. 1. – С. 340–346.

3. Наливайко М. Я. Українські дитячі прізвиська. – Режим доступу: <http://abetka.ukrlife.org/prizvyska.html>

Вероніка Єпіфанова,

студентка 2 курсу магістратури

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **В. М. Мойсієнко,**

доктор філологічних наук, професор.

МОВА І СТИЛЬ ПРОЗИ ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА

У статті проаналізовано мовно-стилістичні особливості прози

Володимира Даниленка. Закцентовано увагу передовсім на авторських новотворах та їхній ролі в формуванні неповторного стилю письменника.

Мова як соціальне явище постійно розвивається. Лексика мови тісно пов'язана з історією, культурою та побутом певного народу. Будь-які зміни в суспільстві постійно відображаються на лексиконі. Мова повсякчас оновлює свої ресурси, що пов'язано передусім із появою нових слів, які дають змогу лексичному складові відповідати вимогам суспільного, культурного життя спільноти на певному етапі її існування.

Проблема кваліфікації нового слова є однією з ключових у сучасній неології. Розрізнення термінів «неологізм», «оказіоналізм», «авторський лексичний новотвір» спричинене природою, роллю та місцем цих одиниць у лексичній системі, а також можливістю / неможливістю входження до узусу.

Неологізми – це лексеми, що репрезентують нову форму вираження та нетрадиційний зміст. Оказіоналізм – це процес, який суперечить традиції та нормам уживання. Авторські лексичні новотвори – це слова, які були реалізовані та функційно виражені в поетичних текстах.

Перед українським мовознавством стоїть нагальна проблема вивчення реального внеску кожного видатного письменника у мовний процес. Відсутність конкретних досліджень з цього приводу призвело до апріорного та невиправданого зменшення ролі літературних діячів у збагаченні літературної мови. У цьому й полягає актуальність нашої студії.

У лінгвістичній літературі наявні різні класифікації авторських неологізмів. Найчастіше виділяють такі різновиди лексичних неологізмів

індивідуального творення: семантичні, словотворчі та словотворчо-семантичні. Складність, недостатня вивченість та розмаїтість процесу неологізації, функціонування авторських новотворів спонукали до дослідження лексики творів українських митців.

Видатні письменники, справжні майстри художнього слова не можуть обійтися без індивідуального слововживання та без індивідуального словотворення. Авторські лінгвістичні неологізми (далі – АЛН) надзвичайно широко використовуються в сучасній українській прозі. Вони органічно вплетені в тканину творів Миколи Вінграновського, Валерія Шевчука, Євгена Гуцала, Володимира Дрозда, Володимира Даниленка, Степана Пушика та інших.

Упродовж останніх років активізується вивчення ненормативних елементів у художньому дискурсі в українському мовознавстві. «Письменники кінця ХХ - початку ХХІ століття, – зазначає Г. М. Сюта, – мають інше бачення естетики мови (включаючи її діалект, сленг, просторові елементи)» [6, с. 126].

Неолексеми автора (або випадкові режими) виникають у результаті пошуків автором найбільш точних та виразних порівняно із загальноновживаною лексичною формою вираження думок, настроїв та почуттів. Це прагнення оновити та поетизувати мову шляхом пошуку одиниць, які «складаються з моделей, доступних у мові, але не використовуються в загальній лексиці», мають індивідуальний характер, використовуються лише за умов певного контексту, що дозволяє розкрити їх значення» [2, с. 278].

Особливий вид нових слів – лексичні нововведення автора – знайшли своє функціональне вираження в літературних текстах. Вивчення цих одиниць базується на словотворенні як процесі свідомої побудови номінацій мовною особистістю, власне АЛН [3, с. 1]. Указані вище чинники дають змогу по-новому поглянути на словотворчість В. Даниленка крізь призму сучасних лінгвістичних методів і з огляду на традиції дослідження неології письменника й комплексного вивчення еволюції словопошуків автора. Проза Володимира Даниленка – це постійне й безперервне експериментування з формою і стилем.

Вийшовши із річища письменництва житомирської прозової школи, він займає своє неповторне місце в сучасному літературному процесі.

Одним із характерних засобів творення образів персонажів Володимира Даниленка є особлива манера мовлення кожної дійової особи, у чому, значною мірою, й полягає ідіостиль автора. Так, нерідко в аналізованих романах письменника зустрічаємо суржик. Суржик у мовознавстві трактується як україно-російський мовний гібрид, що є результатом штучного поєднання елементів російської та української мов та порушує норми української літературної мови [5, с. 7].

На основі дослідженого матеріалу в романах В. Даниленка «Кохання у стилі бароко» та «Клуб “Старий Пегас”», суржикомовлення персонажів, як один із головних засобів характеристики героїв, умовно можна класифікувати на такі типи:

1. Акультурний, у якому суржикомовні персонажі підтверджують тезу Л. Масенко, яка підкреслює, що використання суржику в художніх творах є відображенням процесів акультурації та денаціоналізації українського суспільства [4, с. 135]. Суржик стає ознакою недостатнього рівня освіти та культури героїв творів. Наприклад, у романі «Клуб “Старий Пегас”» автор вдало ілюструє егоїзм, неосвіченість та бездуховність персонажів такими мовними виразами:

«Це правда, що Плювако не ректор, а підставна хвигура. Що він на самому деле депутат, а ректором – його дальній родственик, що даже не має вченого звання? Що мою дочку можуть не перевести в МУК, а так і випустять з дипломом ВУКа, який ніде не котірується?» (1, с. 8)

2. Негативний тип оцінки, представлений носіями суржику, які є різко негативними героями з ознаками не лише моральної деградації та національної маргіналізації, але й злочинних тенденцій. Це, наприклад, персонаж роману «Клуб “Старий Пегас”» ректор Плювака, не обтяжений моральними цінностями:

«Викладач, якого люблять студенти, дає їм більше позитивних емоцій, навіть якщо розкажує не лекцію, а як купляє собі труси чи носки, бо головне в нашій роботі – це комунікація. Стрелок должен нав'язувать бой! А у вас – ні ума, ні фантазії! Ви хочете мати великі зарплати і не напнутися. Так не буде, бо під лежачий камінь коньяк не тече. Любов – це коли тебе люблять. Я хочу, щоб вас любили студенти, а вас нема за що любити – бо ви амьоби!!!!» (1, с. 31)

3. Тип нівелювання відрізняється від попередніх тим, що, незважаючи на знання літературних норм, герої все одно оперують суржилом, щоб не вирізнятися з-поміж носіїв гібридної форми мови. Так, наприклад Жилун, легко змінює форму мовлення залежно від ситуації та партнера мовлення:

«– А хіба в нас буде подвійна зарплата?..

– Потрійна, – гикнув Жилун. – В університеті Плювака ми викладаємо безплатно, а числимось в МУКу, і за це держава нам платить гроші. Плювако поробив трохи вищі зарплати, не набагато, тому всі біжать до нього. Ось така хитра політика» (1, с. 10)

4. Пародійний тип суржиконосів найяскравіше представлений у романі В. Даниленка «Кохання в стилі бароко» в образі Акули Курочкіної. Російська мова героїні виступає як засіб пародії та висміювання низової антикультури.

«Я приїхала, шобі атдахнуть ат пітерських прахіндеев і пааавазмуцаться хахламі!» (2, с. 254) – наведена цитата демонструє використання транслітерації для передачі російської мови та московського акценту. За допомогою цього засобу образ Курочкіної є повним та всебічно розкриває сутність персонажа.

Отже, використання суржику в творах В. Даниленка мотивовано різними художньо-естетичними настановами: це й засіб негативної оцінки персонажів, і інструмент перебільшеного висміювання соціальних «низових» верств, і засіб відтворення реальної мовної ситуації в Україні.

Окрім суржику, В. Даниленко використовує й діалектизми, характерні для певного регіону. Це також є одним із способів творення авторських неологізмів. Письменник уживає словозміну калькуванням з діалекту. Наприклад, у романі «Клуб «Старий Пегас»» на літературні читання приїздить

львів'янки, у мовленні яких зустрічаються новотвори діалектного типу: «Перепрошую, пане Юлію, за незручності, але мушу конче лягти на ваше бйуро для засідань, аби ви мені трошки помнецкали спинку» (1, с. 60); «Ось так, прошу пана, задеріть, абисте могли скорше звільнити мене від прикрої хориби» (1, с. 50) – виділені слова за формою та звуконаслідуванням мають польські корені, що характерно для львівського говору.

Значним впливом на розуміння образу персонажу є використання письменником власних назв. Автор кожне прізвище персонажа обирає ретельно та виважено: Городецький, Лифар, Мурашко, Архипенко, Стельмах-молодший – усі вони мають суто українські корені, як за граматичною так і за лексичною структурою.

Одним із основних шляхів походження неологізмів В. Даниленка можна вважати трансформації власне українських слів та зміни у морфологічній структурі. Наприклад: «Ну ти й вичворив! ... Навіть я б такого не зробила (1, с. 33) – у новотворі вичворив можна виокремити мотиватор творити, де змінено «т» на «ч».

Також варто зауважити, що часто автор вдається до мовотворення суфіксальним способом: «Ну ти й дурепенко!» (1, с. 50) – наведений приклад демонструє творення слова за допомогою додавання суфікса власне українського походження до слова «дурепа» + «енко». Таким чином В. Даниленко досягає пестливо-зменшувального значення, і це слово звучить менш образливо і навіть поблажливо.

Зібраний лексичний матеріал із праць В. Даниленка, а також інші наші спостереження дають підстави стверджувати, що суржикові мовотвори в мовленні персонажів Даниленка становлять значний відсоток (близько 70%) від загальної кількості лексичних інновацій.

У досліджених романах письменника також частими є вживання іншомовних запозичень, з метою називання реалій, та використання тих їх властивостей, які формують специфіку певної категорії, не руйнуючи семантики та надаючи їм емоційно-експресивного забарвлення. Ці запозичення

тонко вплітаються в тканину романів та існують в симбіозі з власне українськими словами.

Отже, лексичні новоутворення Володимира Даниленка значно розширюють номінативні та виразні засоби й тим самим ілюструють динамізм та виразність мови, її стилістичну різноманітність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко В. Клуб «Старий Пегас»: роман. – Л., 2019. – 252 с.
2. Даниленко В. Кохання в стилі бароко: роман та оповідання. – Л., 2011. – 254 с.
3. Єрмоленко С. Мінлива стійкість мовної картини світу // Мовознавство. – 2009. – № 3–4. – С. 94–104.
4. Масенко Л. Суржик : між мовою і язиком. – К., 2011. – 135 с.
5. Колоїз Ж. Оказіональна деривація: теоретичний та функціонально-прагматичний аспекти : автореф. дис. ... доктора філол. наук : 10.02. – К., 2007. – 41 с.
6. Селіванова О. Проблема форм фіксації мов у соціолінгвістиці // Мова і суспільство. – 2011. – Вип. 2. – С. 7–18.
7. Сюта Г. Мова художньої літератури і літературна мова // Культура слова. – 2012. – Вип. 77. – С. 126-135.

Марія Кашнюк,

студентка 4 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. І. Гримашевич,**

кандидат філологічних наук, доцент.

ІДЕОНІМИ В РОМАНІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА «ПЕРВЕРЗІЙ»

У статті проаналізовано групу онімів, яка кількісно найменша з-поміж інших груп власних назв, використаних Ю. Андруховичем у романі «Перверзій», – ідеоніми; схарактеризовано артіоніми, бібліоніми, геортоніми, хрононіми.

У літературному творі функціонують різні розряди онімів, що слугують для номінації певного денотата. Основними з розрядів є антропоніми, топоніми, гідроніми, хрематоніми, ергоніми, хрононіми, етноніми та ін.

Юрій Андрухович – сучасний український письменник, поет, прозаїк, есеїст. Його творчість «відкрила двері» до європейського постмодернізму. У романах автор використовує символи, певний міфологізм, мовну гру, його твори вирізняються інтертекстуальністю.

Особливість романів Ю. Андруховича полягає в тому, що вони перенасичені різними розрядами онімів: антропонімами, топонімами, теонімами, ергонімами, гідронімами, що створює широке поле для літературного та мовного дослідження.

Творчість Ю. Андруховича, а особливо онімний простір, недостатньо вивчені на сучасному етапі. Онімну лексику роману «Перверзія» ще не було досліджено, що уважливіше значення нашої наукової роботи..

Ідеоніми – це власні назви об'єктів, які пов'язані з духовною сферою людини – назви витворів мистецтва, скульптур, книг, музичних композицій та ін. Ідеонімія належить до однієї з новітніх галузей ономастики, яку досі розглядали за окремими тематичними групами цих власних найменувань (поетонімів, біблійонімів, хрононімів та ін.), а як єдину онімну систему не досліджували [3].

М. Торчинський пропонує таку класифікацію ідеонімів:

- Артїоніми.
- Біблійоніми.
- Геортоніми.
- Гемероніми.
- Хрононіми [2].

Ідеоніми в романі «Перверзія» трапляються найменше. Вони становлять лише 4% від усіх інших онімів. Досліджуваний матеріал дав підстави поділити їх на такі групи:

Артіонім: соната *Скарлетті № 15*, «*O don Fatale*», «*Dolce vita*», «Пекло», «Защлюблення діви», «Проба струн», скульптура Мадонни, канцона №3 *G-dur*, токато «*Per l'Elevazione*», «*La venenosa*», «*La lusignola*», «*Ave Maria*», мозаїка Страшний Суд, «Зішестя Святого Духа», «*Duolsi la vita*», «*Ecco la primavera*», «*Ogni amante e guerrier*», «*O, come vaghi...*», «*O, viva fiamma!*», «*I'vo bene*», «*Dove*», «*Ahi! Filli*», «*Si, si ch'io v'amo!*», «*Che pena e questal cor*», «*Adiu, adiu*», №3 *G-dur* Фрескобальді, «Дон Джованні», «Воскресіння Христове», «Пісня про рушник», «*The Carnival of Venice*», «*World's Greatest Jazz Band*», «*Riders On The Storm*», «*Waiting For The Sun*», «*The End*», «Справедливість, що вручає Шпагу і Терези дождеві Приюні», «Нептун, що приносить дари Венеції», «Алегорія Віри», «Персефона», «Подвиги Геракла», «італійка в Алжирі», «Дон Джованні», «Норма», «Енріко, граф Бургундський», «Деметрія», «Акті і Галятея», «Таємний шлюб», «Орфеїда», «Орфей і Еврідіка», «Орфей», балет «Сексипіллер».

Бібліоніми: Євангеліє від Матея, П'ятикнижжя, «Максими і рефлексії», «Одіссея», «Книги образів», «Пекло», «Нові поезії», вірш «Ранок у Венеції», Біблія.

Хрононіми: Середні віки, Середньовіччя, Відродження, Бароко.

Геортонім: Святвечір, Різдво Христове, Водосвяття, Воскресіння.

Уже багато було сказано про релігійні мотиви твори, тому й не дивно, що в романі «Перверзія» трапляються ідеоніми. Вони виступають підкресленням моральної та естетичної сторони картини. М. Цілина пише, що ідеоніми можуть поділятися на **прості, складні** (однокомпонентні) та **складені** (дво- і багатоконпонентні власні назви об'єктів духовної сфери) [3, с. 1–2].

Ю. Андрухович використовує багатоконпонентну структуру тому, що вживанні ним артіоніми, а саме назви італійських оперних композицій, є давніми, тому мають складну та розгорнуту назву («*Si, si ch'io v'amo!*», «*Che pena e questal cor*», », «*Duolsi la vita*», «*Ecco la primavera*», «*Ogni amante e guerrier*», «*O, come vaghi...*», «*O, viva fiamma*»). Деякі артіоніми представлено англійською мовою без перекладу («*World's Greatest Jazz Band*», «*Riders On The*

Storm», «*Waiting For The Sun*», «*The End*») і належать вони до XX століття, на відміну до артіонімів італійського походження XVII–XVIII, що є століттям особливого піднесення мистецтва («...оркестр самозабутньо валив "*The Carnival of Venice*" Герберта Л. Кларка) і, танцюючи на трапеції, виконувати популярні речі з репертуару "*World's Greatest Jazz Band*"» [1, с. 245]).

Еклектичний стиль викладу роману «Перверізя» ми бачимо в поєднання творів мистецтва різних століть та жанрів. Насамперед можна виділити джазові пісні та оперу, а також народні пісні італійського й українського походження.

Якщо порівнювати англійські рок-пісні XX століття з італійськими, можна побачити «влиття» урбаністичного індустриального світу в архаїчний світ мистецтва: «...вони мали з собою магнітофон, який тут-таки заспівав "*Riders On The Storm*" голосом Джіма Моррісона, і тоді справді впала стрімка і тепла червнева буря – такі трапляються в неділю по обіді; <...> коли "*Riders On The Storm*" закінчилися, то вмить минулась і злива, знову запахло сонцем, вони збочили до лісу (Джим Моррісон починав "*Waiting For The Sun*"), "гарлеї" були чудові, вони рвалися над бездоріжжям, підвладні вже якимось новим вимірам» [1, с. 249] та «...виконав одну за одною "*Che pena e questal cor*", "*Adiu, adiu*" та "*T'vo bene*". У відповідь на це Станіслав, вихопивши звідкілясь із кущів лютню, пречудове відтворив "*Dove*", "*Ahi! Filli*"» [1, с. 279].

Важливе значення музика відіграє у творенні жіночого образу роману, надаючи йому скромного та мрійливого вигляду: «Всього забагато – <...> цієї Ади, напівобернутої, ось її вухо, вушко, просвічене наскрізь, воно наливається соком музики, теплою спермою музики, італійськими голосами, ось лнія шиї переходить у плече, ось волосся, здається, фарбоване, ясно каштанове...» [1, с. 194].

Назви композицій часто надають особливої атмосфери не лише для героїв роману, а й для читача: «...зненацька і без особливих видимих зусиль та відчутних погрішностей відтворив знану канцону № 3 G-dur Фрескобальді, токату "*Per l'Elevazione*"» [1, с. 276].

Про красу та різноманіття мистецьких виробів Венеції сказано так: *«Маю тут на увазі Нетлінність, яка зійшла на мене з полотен і фресок, скульптур і статуй: "Справедливість, що вручає Шпагу і Терези дождеві Приулі" Тінторетто-батька і "Нептун, що приносить Дари Венеції" Тінторетто-сина, "Дож Грімани на колінах перед символом Вірності" Тіціяна і "Алегорія Віри" чи "Венеція на Троні в оточенні Справедливості і Миру" Веронезе, нарешті "Дож Чігонья перед Христом в оточенні Віри, Миру і Справедливості" Пальми Молодшого»* [1, с. 254].

У зображенні ідеонімів проявляється певний міфологічний мотив, адже більшість творців витворів мистецтва проживали в добу Відродження та Бароко в Італії. Використання цих онімів у творі не випадкове, тому що автор хотів підкреслити не тільки особливий релігійний бік, а й сферу мистецтва, коли вона перебувала на піку свого розвитку і коли віра в Бога перепліталась з античними міфами та відтворенням минулого.

Міфологічний мотив яскраво видно в специфічному колі оперних композицій, які, хоча й відрізняються один від одного, та все ж оспівують ту саму тему, зокрема міф про Орфея (*«Орфеїда»*, *«Орфей і Еввідіка»*, *«Орфей»*).

Міфологічний аспект, зокрема алюзія на Орфея, є елементом творення авторської концепції змішання сьогочасної культури та світобачення з минулим: *«Безмежно довго блукає землею трагічний співець і поет Орфей»* [1, с. 329]. Опера *«Орфей та Еввідіка»* і наступна розіграна арія є свідченням того, що той міфологічний світ переплітається з нашим і все це відбувається під гру акторів та музичний супровід.

Бібліоніми в романі відзначаємо спорадично: *Євангеліє від Матея* (*«...заглибився у роздуми на тему 14-ї глави Євангеліє від Матея, стихів з 22-го по 34-й»* [1, с. 271]), *Біблія* (*«...сентиментальні перекази, кожному з яких тут вірять більше, ніж Біблії»* [1, с. 348]), *«Пекло»* (*«...початок 21-ї пісні Дантового "Пекла"»* [1, с. 218]).

Отже, уживання ідеонімів у романі *«Перверзія»* має велике значення для розкриття символічності твору, розширення світогляду та колоритності

картини. Автор не тільки вказує на відомих осіб Італії та світу, а й зображує їх у тексті, підкреслюючи постійну присутність і вплив мистецтва на людину. Більшість ідеонімів є багатокомпонентними та складаються з повноцінних речень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович Ю. Перверзія: роман. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2014. – 480 с.
2. Торчинський М. Основи денотативно-номінативного групування онімної лексики // Вісник Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Філологія. – Випуск XXIX–XXXI. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету, 2011. – С. 27–31.
3. Цілина М. М. Структурна класифікація українських іде онімів : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/tsilyna_m._m._the_structural_classification_of_ukrainian_ideonims.pdf

Олександр Ковальчук,

студент 2 курсу магістратури

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **В. М. Мойсієнко,**

доктор філологічних наук, професор.

РЕПРЕСОВАНА ЛЕКСИКА ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано процес вилучення питомої української лексики, починаючи від 30-их років ХХ століття й до розпаду Радянського Союзу.

Проаналізовано деякі мовні реформи, запроваджені Радянським урядом, метою яких була асиміляція народів та їх мов.

Доля українського народу і його мови була тернистою. Українці змушені були боротися за своє право говорити рідною мовою. Тема національної мови є актуальною і болючою вже тривалий час. Не дивно, що питання походження, функціонування та перспектив розвитку української мови часто піднімається в

різних наукових та інших соціальних сферах і досліджується вченими, адже мовний чинник без перебільшення можна віднести до одного з важливих інструментів побудови держави.

Питання мови було актуальним як у минулому, так і в наш час, оскільки рідна мова є одним з чинників, за допомогою якого можна визначити національну приналежність людини. Тому вчені вивчають і досліджують мови народів світу, їх походження, територіальну поширеність. Не дивним є той факт, що багато лінгвістів вивчають найрізноманітніші питання як структури української мови, так і її функціонування. Ця тема є цікавою і для вітчизняних дослідників, і для іноземних учених.

Українська мова початку ХХІ ст. як функціонально динамічна і відкрита система перебуває в процесі розвитку, зазнаючи істотних кількісних і якісних структурних, семантичних, стилістичних та інших змін. Як і в попередні періоди свого життя, найбільш піддатливим до таких змін із-поміж усіх рівнів є лексичний.

Розвиток словникового складу, його словотвірні, семантичні, стилістичні та інші особливості завжди викликали й викликають значний інтерес лінгвістів. Теоретичні основи лексикології досліджували такі українські мовознавці: А. Москаленко, Л. Лисиченко, М. Кочерган, А. Грищенко, серед них історію лексикографії вивчали: Б. Грінченко, Б. Ткаченко, А. Москаленко, М. Пилинський, П. Горецький, Л. Гумецька, Л. Паламарчук, С. Головащук, В. Німчук, О. Тараненко, Л. Полюга.

Дослідження з історії розвитку української мови саме за радянських часів пов'язане з аналізом мовно-культурної політики, яку проводило радянське керівництво. Важлива мета радянської політики базувалась на злитті націй і злитті мов і одну. Радянське керівництво, яке відповідало за реформи мовно-культурної політики, продовжувало політику Російської імперії, спрямованої на асиміляцію народів.

«Уже починаючи з 1930-их років, – зазначає Ю. Винничук, – репресій зазнала й українська мова. Радянським Урядом була запланована операція по

боротьбі з мовою. Втручання у розвиток української мови здійснювалося, як це не парадоксально звучить, на урядовому рівні шляхом знищення її самобутніх рис, зближення їх із російською мовою. Після 1933-го почався тотальний наступ на українську мову з тим, щоб якомога тісніше зблизити її з російською. Безліч невинних слів, які мали відмінності в порівнянні з російськими, нещадно виполювали і страчували. Деякі все ж потрапляли до словника, бо вжиті були класиками, але їх запихали на самий край з обов'язковою позначкою «редкое», «розговорное», «устаревшее», «обласное», «вульгарное», «архаизм» [1].

Головним завданням радянської влади було злиття націй, знівелювати їхню мову та культуру. Для цього використовувалися найрізноманітніші засоби: від переселення народів на інші землі до прямого втручання в розвиток мови – заборони слів.

Радянська влада не обмежилась зовнішнім тиском, здійснюючи контроль над структурою української мови, заборонялися певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні та орфоепічні правила, а натомість пропагувалися перенесені з російської мови слова або конструкції. Конфлікт між українською і російською мовами перейшов із зовнішньої сфери у сферу самої мови [4, с. 34].

Слід відзначити, що для радянської комуністичної верхівки українська мова була прямою загрозою, тому не дивно, що всі праці українських дослідників того періоду також становили загрозу, а як наслідок – гальмувалися радянською владою. Отже, на початку 1930-х сумлінна праця мовознавців 1920-х років була оголошена «шкідницькою й націоналістичною», тому що була «спрямована на відрив української мови від російської» [5, с. 42–43]. А оскільки в партійних постановках 1933 р. було проголошено, що російська мова є «братньою» для решти мов Радянського Союзу, то мовознавців примушували добирати у всіх українських словниках «рівнозначні» за своїм значенням та «однозвучні» за своїм звучанням слова з російськими. А відтак уся суто українська лексика розглядалась як щось штучно створене, що бере своє коріння ще з польської мови, притому обвинувачення термінологів в тому, що

вони впроваджують полонізми набуло злісного політичного значення. Подібну «зачистку» використали не лише щодо термінологічних словників, а й відносно більшості лексикографії, але, мабуть, найбільшою мірою до виданого в той час «Російсько-українського словника» (Київ, 1924. Головні редактори I-II томів – А. Кримський, III-IV – С. Єфремов.), котрий, власне кажучи, й було опубліковано тільки до літери «П» (включно).

З ярликом «націоналістичного» цей словник, звісно ж, заборонили до вжитку, а чотири його томи, які вже були надруковані і випущені, вилучили з усіх бібліотек. Такі репресії дали результат: усі тогочасні праці над укладанням словників були призупинені. Натомість був випущений лише один: Російсько-український словник (головний редактор М.Я. Калинович. Члени редколегії: Л.А. Булаховський, М.Т. Рильський. 80 000 слів. Москва, 1948). У цьому словнику в частині українських відповідників більшість суто української лексики, запропонованої в словниках 1924–1933 років, була або повністю викорінена, або відкладена на другу чи третю значеннєву позицію. На першу ж поставлені лексеми, подібні до російських. Об'єми лексичних видалень і безкомпромісного підлаштування реєстру українських слів під російські відповідники мають бути з'ясовані в майбутніх порівняльних дослідженнях праць лексикографів. У другій половині 1930-х молоде покоління українців було позбавлене якісної навчальної літератури з української мови. Зокрема, були заборонені шкільні підручники та посібники для вищої школи О. Курило, П. Бузука, Є. Тимченка, Л. Булаховського. Унаслідок такої державної політики студенти філологічних факультетів залишилися без посібників з історії української мови та з сучасної літературної мови [2, с. 216]. Це, зрозуміло, не могло не позначитися на лексиконі учнівської молоді.

Таким чином, можна стверджувати, що всі праці українських мовознавців, перекладачів, фахівців у галузі мови були знівельовані, і в них убачалися ворожі наміри, спрямовані на роз'єднання штучно твореної «великої і єдиної нації», щоправда, на культурно-мовній основі лише російської. А за використання української лексики, а правильніше – не використання російських

аналогів, незважаючи на наявність суто українського слова на позначення явища чи предмета, українські перекладачі-мовознавці зазнавали ще й переслідувань та різноманітних заходів зі знищення їхніх праць, починаючи від редакторської правки, у якій чітко зазначено, що слова не влаштовують редактора, закінчуючи заборонами до друку, а то й взагалі заборонами на подальшу працю.

Отже, питання актуалізації штучно вилучених за мовної політики 30-80-х років ХХ ст. лексичних одиниць з українського словника потребує подальших ґрунтовних розвідок, оскільки «повернення багатства питомої української лексики здатне зупинити згубне явище спонтанної й офіційної суржикізації, змішування української мови з російською» [3, с. 65]. Проблема репресованої лексики для українського народу була й залишається дуже актуальною та відлунює болючими спогадами із історії «викорінення» українських слів. Окрім того, проаналізувавши всю політику Радянської влади на знищення самобутності української нації, усі спроби асимілювати українську мову із російською, можемо з упевненістю констатувати – не вдалося! Тому сьогодні вважаємо актуальною проблему реабілітації й відновлення українського словника, адже, без сумнівів, наш лексикон є дуже багатим, незважаючи на всі репресії, яких зазнала мова, починаючи від часів Петра І (перших законодавчих обмежень) аж до отримання Незалежності в 1991.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винничук Ю. Стриножена мова. Видавництво «Збруч». 2019р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/94166>
2. Жовтобрюх М. А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918 – 1941) – К., 1991. – 216 с.
3. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. - К., 2004. – 164 с.
4. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900 – 1941). Стан і статус. – Чернівці, 1998. – 173 с.

5. Хвиля А. Викорінити, знищити націоналістичне коріння на мовному фронті //Більшовик України.– 1933.– № 7 –8.– С.42–43.

Аліна Кожан,

студентка 2 курсу магістратури

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **В. М. Мойсієнко,**

доктор філологічних наук, професор.

ЛЕКСИЧНЕ БАГАТСТВО ПРОЗИ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА

(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ДІМ НА ГОРІ»)

У статті проаналізовано лексику роману «Дім на горі», виокремлено тематичні групи, визначено питомі та запозичені слова, охарактеризовано внесок Валерія Шевчука до скарбниці українського лексикону.

Постать письменника Валерія Шевчука в контексті літературного процесу є знаковою. Його творчість неординарна не лише за виявом самобутнього світобачення, що презентує глибоке художньо-філософське осмислення основ духовного життя нації, але й за майстерним використанням скарбів загальнонародної мови і представленням зразків індивідуально-авторської мовотворчості.

Творчість Валерія Шевчука – письменника, вихованого на традиціях барокової культури, зокрема літератури, вражає сучасного читача, що виділяється оригінальним постмодерним мисленням, своєю традиційною мисленнєвою фабуляризацією тексту і водночас розщепленістю та мозаїчністю традиційних образів, мотивів, архетипів, хронотопних моделей. Ця властивість Шевчукових творів стала основною причиною зарахування їх до традицій української химерної прози 60-70-х років ХХ століття [8, с. 2].

Мистецька харизма поета найчастіше міститься в його ідеях, які матеріалізуються завдяки словам. І, безперечно, правильний і влучний вибір лексичного відтінку й зумовлює народження яскравого образу. На сьогоднішній день творчість Валерія Шевчука ґрунтовно вивчається літературознавцями, однак дослідження мовної палітри його творів, на нашу

думку, є ще недостатніми.

Валерій Шевчук як один з найяскравіших представників в українській інтелектуально-філософській, психологічній прозі репрезентує мову української художньої літератури ХХ–ХХІ ст. Творчо використовуючи багаті ресурси загальнонародної мови, письменник прагне естетичної довершеності, виявляючи в художніх текстах високу культуру письма, творить елітарну форму національної літератури. Використання мовних засобів підпорядковане розкриттю ідейних та естетичних настанов митця. Мовна картина світу художника слова, що постає зі створених ним текстів, є вербальним відображенням світовідчуття письменника, його ціннісних орієнтирів.

Глибокий внутрішній світ письменника-філософа Валерія Шевчука з його бароковими естетичними принципами світосприймання, домінуючими духовними цінностями породжує дискурс, звернений до естетично, духовно, інтелектуально адекватного реципієнта (елітарного читача) [4, с. 37].

Багатство і розмаїття зовнішнього світу, яке вражає Шевчукових героїв – спостерігачів і мислителів, має відповідне мовне вираження – твори письменника відзначаються лексичним багатством [4, с. 125].

Роман "Дім на горі", який письменник називає "обителлю свого духу", народжувався у 1966-1980 роки. Сам В. Шевчук писав: *«Книжку "Дім на горі" я писав мовби з кінця, тобто з другої, фольклорно-фантастичної частини "Голос трави". Писалась вона поволі: спершу одне оповідання, котре я відкладав убік – хай вилежиться, тоді друге й так далі. Мав щастя, що мене ціле десятиліття не друкували, отож міг собі дозволити таку розкіш – не поспішати. А коли згодом переглянув усі ті оповідання, побачив, що вони утворюють певну цілість. Мені забаглося видати її окремою книжкою, але, на щастя, ніхто не зважився її друкувати, і поки вона собі лежала, я відчув, що чогось їй бракує. І дописав тоді першу частину»* [4, с. 56].

У романі наявні елементи естетики бароко й романтизму, образи-символи, сторінки, писані реалістично та імпресіоністично. Усі 13 новел роману мають яскраво виражений притчевий характер. Як відомо, притча, як різновид

оповідання, містить в іноказальній, алегоричній формі повчання. Але у цьому жанрі воно більше значиме, ніж просто в оповіданні притча ілюструє важливу ідею, торкаючись проблем моралі, загальнолюдських законів.

Багата, розвинена лексика забезпечує тонше сприйняття навколишнього світу, глибше проникнення в нього і точніше мислення як для всього суспільства, так і для кожного окремого індивіда, що володіє цим багатством.

Основу твору кожного українського письменника, становить питома лексика. Успадкована, або корінна, українська лексика – це слова, що виникли в українській мові або були успадковані нею від давніх мов-основ (праслов'янської і давньоукраїнської), на базі яких вона утворилася. Наприклад: *хлібороб, щирість, будувати, щоденно, сорок, дружба, вчити, наші, зверху* та ін. [4, с. 56].

Мовна палітра творів Валерія Шевчука не становить винятку, в її основі – загальновживана українська лексика. Художній твір не може існувати без нейтральної лексики, вона є тим підґрунтям, на якому реалізується задумана «тканина» твору з усією її ідейно-тематичною та мистецькою складністю. Усі стилістично активні лексеми та групи виділяються на тлі нейтральної лексики. Загальновживані слова можуть у художньому тексті набувати значного експресивного забарвлення завдяки метафоризації та іншим засобам активізації нейтральних слів (*«тремтіло на сході перше світло, вже виблідло небо й лежало над селом зморене й півживе»*) [5, с. 89].

Умілим використанням нейтральної лексики письменник може розв'язувати найскладніші мистецько-творчі завдання. Нейтральна лексика служить засобом точної передачі подій і вчинків, через які розкриваються ідейні позиції автора.

Мовна палітра творів письменника позначена використанням синонімічного багатства національної мови. Найчастіше – це контекстуальна дієслівна синоніміка: *горіти, світити, засвітили, спалахнули, блищали, горіли, блиснули, полум'яніли, палали, зоріли, палахкотіли*.

1. *«Твардовський мовчав ще довше, він дивився під ноги, наче набивав собі*

ціну, а коли звів погляд, очі його палали» (6, с. 267).

2. «...заблимали свічки, спалахнули й освітили хату великим, мертвим світлом, замиготів каганець...» (6, с. 325).

3. «Зирнув на сліпуче-білий прочіл і побачив там далеко, на срібно-білому тлі, три снігові баби, котрі вийшли за село й зорили червоними очима.» (6, с. 317).

Використання антонімів є засобом увиразнення через протиставлення. Система антонімічних поєднань (*світло – темрява, день – ніч, сміятися-плакати, радість-горе, літо-осінь*) має концептуальне наповнення в моделюванні картини світу.

1. «Меланка ж сміялася й плакала...» (6, с. 270).

2. «Вже не відчувала ні радості, ні горя...» (6, с. 239).

3. «...онде небо, літо, все цвіте й росте, а йому осінь пахне» (6, с. 329).

Характерною особливістю ідіостилю Валерія Шевчука є широке використання мовних образних засобів для передачі внутрішнього стану персонажів, їх душевного строю. Персоніфікація або аніматизація абстрактних понять, їх унаочнення мовними засобами, які активізують уяву читача через зорові та слухові образи, є однією з стилетворчих рис письменника.

Можна визначити системні зв'язки між лексичними одиницями, які позначають абстрактні поняття і лексикою, що характеризує стан, дію, ознаки живих істот. Така організація мовного матеріалу значною мірою сприяє презентації художньої моделі дійсності автора [4, с. 56].

1. «... і сиділа коло Олександри Панасівни на такому ж стільці, як і в неї, така ж жінка, як і вона, позіхала в рукав і мала зморщене обличчя, а очі напівпригашені – і звалася та жінка Самота» (7, с. 201).

2. «... за плечима в кожного стояла Самотність, довга на багато років, і вони мимохіть озиралися на неї, надто довго із нею жили» (7, с. 201-202).

3. «Поруч ступала темноволоса жінка Туга його, а з другого боку – Сум, ще один його син» (7, с. 55).

4. «... туга, що йшла обабіч, наче співдорожанин» (7, с. 55).

Із скарбниці загальнонародної мови письменник черпає влучні вирази – фразеологізми, вводячи їх у текст без змін або творчо трансформуючи. Інтелектуально-філософський рівень забезпечує книжна фразеологія – церковнослов'янська (біблеїзми, латинізми). На фоні нейтральної загальноновживаної лексики художніх творів помітна професійна лексика, діалектна, книжна (старокнижна), індивідуальна. Валерій Шевчук як письменник – «книжник» свій індивідуальний стиль формував під впливом світової культури та давньоукраїнського мистецтва.

Мовотворчість письменника демонструє невичерпні виражальні можливості рідної мови. Автор утворює нові слова за продуктивними і непродуктивними моделями (*дивогідна, вкмітив, народителька, множність, прохавчо, шпаціруй*). Ці новотвори дають можливість письменникові вносити додаткові відтінки семантики, зміщувати смислові акценти контекстів, вони звучать свіжо й оригінально. Такі слова будять думку, залучають читача до процесу мовотворчості (*книгокрад, піврідний, інакшіє*).

Така ж роль і застарілої, а також рідковживаної лексики. Актуалізуючи рідковживані слова, письменник знайомить читача з раритетним фондом національних мовних надбань [4, с. 126-127].

Постать Валерія Шевчука є цілком самостійним і неповторним явищем в сучасному мовно-літературному процесі.

Самобутній письменник В. Шевчук є одним із тих, хто своєю творчістю виводить українську літературу і сучасну літературну мову на світовий рівень, започаткований його попередниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майдаченко П. Проза Валерія Шевчука: поетика умовності // Радянське літературознавство. – 1988. – № 2. – С. 13–2.
2. Макаров А. Людина Бароко // Сучасність. – 1993. – № 7. – С. 140–149.
3. Мацько Л.І. Стилїстика української мови: Підручник. – К., 2003. – 462 с.
4. Переломова О. Ідіостиль Валерія Шевчука: монографія // Суми, 2010. – 138 с.
5. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2004. – 824 с.
6. Шевчук В.О. Голос трави // Вибрані твори: Роман-балада. Оповідання. – К., 1989.
7. Шевчук В.О. Дім на горі: Повість-преамбула. Вибрані твори: Роман-балада. Оповідання. – К., 1989.
8. Шевчук В.О. Серед тижня: Оповідання. – К., 1967.

Катерина Кравчук,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **В. М. Мойсієнко,**

професор, доктор філологічних наук.

ЗАПОЗИЧЕННЯ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ (НА ОСНОВІ МАТЕРІАЛІВ ЕТИМОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)

У статті проаналізовано росіїзми, які в Етимологічному словнику української мови марковані як запозичені з російської мови або з інших мов за посередництва російської.

Мова – це явище динамічне, тобто для неї характерний постійний розвиток, що, в першу чергу, пов'язане з безперервною необхідністю описувати непритаманні національній культурі поняття. Подібні поняття можуть існувати в культурі інших країн, тому в процесі всезростаючого

міжнародного контактування відбувається запозичення різних понять. В ході історичного розвитку країн їх культури переплітаються, стають об'єктом постійного вивчення і обміну одиницями комунікації (словами, лексичними одиницями літературної мови, елементами культури та ін.), і, як наслідок, словники різних мов поповнюються за рахунок подібного роду запозичень.

Близькі контакти українського й російського народів, що зумовлені сусідством, а також тривалим домінуванням Російської імперії та Радянського Союзу, супроводжувались мовним впливом, що призвів до запозичень. Спочатку відбувався взаємний вплив української й російської мов, пізніше – односпрямований вплив російської на українську. В.М. Мойсієнко використовує термін «росіїзм» для позначення слів, запозичених з російської мови і пропонує розрізняти поняття «росіїзм» та «русизм» так: «Росіїзм – запозичення з російської мови. Русизм – запозичення з давньоруської мови (періоду Русі) та руської (періоду Великого Князівства Литовського) до інших мов» [2, с. 18].

В українській лінгвістиці проблемним є вже саме питання про доцільність чи недоцільність запозичень. Одні науковці (І.К. Білодід, Ю.О. Жлуктенко, М.М. Шанський) стверджують, що процес запозичення – позитивне явище, яке збагачує мову, сприяє зв'язкам з представниками різних національних культур. І. К. Білодід вважав, що «найголовнішим джерелом збагачення словникового складу української літературної мови в соціалістичну епоху, як і всіх інших мов нашої країни, стала мова великого російського народу — одна з найрозвиненіших і найбагатших мов світу» [3, с. 267]. Інші ж учені (В.А. Будагов, С.О. Карцевський, М.П. Кочерган) заперечують позитивний характер запозичень, стверджуючи, що вони засмічують мову. Політичний і громадський діяч Ю. В. Гнаткевич пише у своєму посібнику-«антисуржику»: «...Русизми в нашому мовленні є наслідком багатовікового засилля російської мови в Україні. Вони проникли в мову мільйонів українців, засмітили її та перетворили в суржик...» [1, с. 3]. Досить часто вчені зазначають, що окремі запозичення використовувалися або й використовуються нині тільки як данина моді, без потреби.

Питання російсько-українських мовних контактів тривалий час цікавило вчених. Ця проблема з абсолютно з'ясованої в радянський час стала зовсім не розв'язаною в наш час. Наразі питання російських запозичень стоїть надзвичайно науково гостро.

Метою статті є аналіз запозичень з російської мови на основі матеріалів першого тому Етимологічного словника української мови.

Процес переймання відбувався двома шляхами: безпосередньо з російської мови та опосередковано через російську з інших мов. За проаналізованими матеріалами Етимологічного словника можна стверджувати, що безпосередньо запозиченими є такі лексеми: *авдотка*¹, *азбука*, *акрихін*, *актив*, *актинія*, *актриса*, *акулька*, *алебастр*, *амвон*, *аміак*, *аніс*, *антонівка*, *багульник*, *байдара*, *балалайка*, *баланда*³, *балахон*, *банка*¹, *баранок*², *барахло*, *барбос*, *барда*², *барин*, *вазон*, *варнак*, *вахня*, *вахта*², *вепр*, *вершок*, *визига*, *винокур*, *вихранути*, *відчебучити*, *віршовка*, *вобла*, *воронка*, *ворюга*, *вотчина*, *в'юга*, *в'юшка*, *гайка*, *галаган*, *галіфе*, *галька*, *гамаза*, *гастроном*, *глухомань*, *голянища*, *градирня* та ін.

Опосередковано через російську мову запозичено такі слова: *абстрагувати*, *авангард*, *авантюра*, *аврал*, *авто*, *автоген*, *автограф*, *автомат*, *автомобіль*, *агент*, *агрегат*, *адекватний*, *ажур*², *азарт*, *акварель*, *акліматизація*, *акомпанемент*, *База*, *бакен*, *бал*¹, *балаган*, *баласт*, *бальзамін*, *бамбук*, *бандероль*, *банка*³, *банкрут*, *бант*, *барабан*, *бардак*, *баржа*, *басейн*, *батон*, *башка*, *бензин*, *берет*, *бетель*, *бешимет*, *бинт*, *бідон*, *білет*, *бланк*¹, *блік*, *блуза*, *борт*, *ботинок*, *боцман*, *бравий*, *брандспойт*, *брас*, *брашпиль*, *брелок*, *бретель*, *бреши*, *бригада*, *бриз*, *брикет*, *брошка*, *брошура*, *брудер*, *бруцельоз*, *брюнет*, *буєр*, *буж*, *буй*¹, *букет*, *букля*, *букса*¹, *буланий*, *булат*, *булдир'ян*, *булінь*, *бульвар*, *бульдозер*, *бура*, *буран*, *вагон*, *ваза*, *валідол*, *валторна*, *валюта*, *вальс*, *ванти*, *вексель*, *велосипед*, *венеричний*, *веранда*, *вермішель*, *вертикаль*,

¹ Усі приклади наведено за виданням: Етимологічний словник української мови / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР ; укл.: Р. В. Болдирєв та ін ; редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. - К. : Наукова думка, 1982. - Т. 1: А-Г. - 632 с.

верф, вест, вимпел, вокзал, вульгарний, габардин, гавань, газ², газель, газета, газон, галантерея, галерея, галтель, галун², галюн, гамаша, гантель, гараж, гармонія, гарнір, гарпун, гастрит, гастроль, гвардія, гектар, генеза, гербарій, гіацинт, гітара, горжетка, горн, госпіталь, готичний, готувальня та ін.

У результаті опрацювання першого тому Етимологічного словника української мови з'ясовано, що безпосередньо з російської мови було запозичено 89 слів; 206 слів запозичено через посередництво російської мови. Аналізуючи характер запозичень через російську мову можна зробити висновок, що найбільше слів запозичено з французької мови – 88. Меншу кількість слів перейнято з німецької мови – 32, голландської – 18, англійської – 10. Невелика кількість слів з латинської та італійської – по 7, тюркської – 6, грецької – 3, татарської – 2. По 1 слову запозичено з угорської, перської, західноєвропейських мов, польської, португальської, азербайджанської мов.

Розгляд запозичень щодо тематичних категорій свідчить, що найбільше було засвоєно лексики, що стосується побуту, а саме: *одягу*, назв *будівель*, *їжі*. Також значною групою запозичень є лексика, що описує природу (назви рослин, тварин, елементів рельєфу). Варті уваги й слова, що вказують на професії людини, людські якості. До найбільш уживаних слів технічного напрямку належать запозичення, що означають назви транспорту, знаряддя та складові частини суден. Лексика, що характеризує людську діяльність, найширше представлена словами, що стосуються військової справи. Серед наукових понять найбільше запозичень з галузі медицини. Найменша кількість запозичень належить сфері культури.

Таким чином, словниковий склад української мови є досить насиченим та різноманітним саме завдяки запозиченій лексиці. Запозичення дозволяють уникати полісемії, а саме надавати українським та іншомовним словам різних смислових відтінків. Ще однією перевагою запозичень є здатність замінити словосполучення одним влучним словом.

Оскільки тривалий час український народ перебував у васальній залежності у складі Російської імперії, то це не могло не відобразитися й на

культурно-мовних зв'язках. Тому й не дивним є той факт, що деяку кількість слів українська мова запозичила саме з російської або за її посередництва з інших.

Значна кількість запозичень втратила своє первісне значення та в сучасній мові набула нового значення, частина – є маловживаною або невживаною взагалі.

Отже, запозичені слова з часом стають звичними та рідними для носіїв української мови, утративши свій іншомовний вигляд. Так, багато українців навіть не здогадуються, що слова, які вони вживають щоденно, є насправді «чужими».

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнаткевич Ю. Уникаймо русизмів в українській мові! Короткий словник-антисуржик для депутатів Верховної Ради та всіх, хто хоче, щоб його українська мова не була схожою на мову Верки Сердючки. – К., 2000.
2. Мойсієнко В. М. Історична діалектологія української мови. Київ, 2016. – 284 с.
3. Сучасна українська літературна мова. Лексика й Фразнологія. / за ред. І.К. Білодіда. К., 1973. – 438 с.

Дар'я Левченко,

студентка 4 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. І. Гримашевич,**

кандидат філологічних наук, доцент.

СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ЛИСА

«СОЛО ДЛЯ СОЛОМІЇ»: УСКЛАДНЕННЯ ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ

У статті досліджено особливості ускладнення простих речень у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії», спорадично проаналізовано такі ускладнювальні елементи, як однорідні члени речення, відокремлені члени речення, звертання, увагу акцентовано на використанні вставних конструкцій.

У граматичній системі мови синтаксису належить центральне місце, оскільки в його сфері функціонують мовні одиниці, які забезпечують спілкування людей, безпосередньо співвідносячи повідомлюване з реальністю. Термін «синтаксис» застосовують і щодо синтаксичної будови мови. Синтаксис – це сукупність наявних у мові закономірностей, що зумовлюють побудову та функціонування синтаксичних одиниць.

Питання ускладненості структури простого речення в традиційному мовознавстві досі залишається дискусійним. порушену проблему (щоправда, на різних теоретичних засадах) досліджували І. І. Слинко, І. К. Кучеренко, Л. О. Кадомцева, В. І. Кононенко, І. Р. Вихованець, Н. П. Іваницька, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко та ін.

Визначаючи особливості ускладнених речень, дослідники вважають, що за семантичними і граматичними ознаками вони перебувають між простими і складними. З простими реченнями їх споріднює функціонування ускладнювальної частини в ролі головних і другорядних членів речення: підметів, присудків, додатків, означень, обставин. А системні зв'язки зі складними реченнями виявляються в тому, що вони утворюються внаслідок перетворень складних речень.

Трактування простих ускладнених речень у синтаксисі неоднозначне. З позиції синтаксичної організації ускладнені речення, на думку О. С. Мельничука, залишаються в рамках загального типу простого речення, хоча функціонально, а частково й формально зближаються вже з реченнями складними» [3, с. 165].

Непоодинокими є спроби віднайти місце тим чи тим ускладненим структурам у загальній системі речення. При цьому традиційна граматики виходила з того, що речення з однорідними членами, відокремленими компонентами, вставними і вставленими елементами генетично споріднені зі складними, тому їх потрібно розглядати як наслідок еволюції загальної структури складного речення. Інші мовознавці речення з однорідними членами називали «злитими» [1, с. 73].

У сучасній українській мові наявні такі семантико-синтаксичні моделі ускладнення речення: відокремлені члени (напівпредикативні конструкції); однорідні члени; звертання, які не перебувають у позиції підмета; вставні та вставлені слова або конструкції; відокремлено-уточнювальні члени речення.

Одним із найпоширеніших засобів ускладнення простого речення в досліджуваному романі В. Лиса «Соло для Соломії» є однорідні члени речення, зокрема присудки (Не хрестіться, кумо, і не блимайте так на мене) [2], додатки (Ніхто ніколи не йшов проти батька та матері) [2], обставини (Вони стрічалися й навіть удень – за їхнім хлівом, у гайку, за ровом, у полі) [2]; водночас спостерігаємо наявність кількох рядів однорідних членів речення (А не знав, ой, не знав до цих пір, до цього дня цієї дівчини...; Поправила розкошлане волосся, косу за плече закинула; Соломія встала, накинула поверх нічної сорочки кошушка, взулася; Знайшов, потримав, з коробки поруч із рушницею набоя дістав і загнав) [2].

Як бачимо, однорідні присудки – це найбільш уживана синтаксична модель простого ускладненого речення, якщо брати до уваги ускладнення однорідними членами.

Відокремлені члени речення – теж досить значимий елемент ускладнення в романі В. Лиса «Соло для Соломії», зокрема означення (А з боку сусідської хати з'явилася ще одна фігурка – жіночка) [2], прикладка (Ми прийшли привітати свого товариша, Павла) [2], відокремлено-уточнювальні обставини (А коли приснилася вперше – там, на тій землі...; А там, внизу, у воді, залізачця повно; Настя Луциха вернулася з онучкою додому, в Загорени) [2].

Звертання, вставні та вставлені конструкції в романі «Соло для Соломії» – ще одна модель ускладнення простих речень: Ой, кумо, мені в хаті треба поратися; Я пізніше розповім, дєдьку Федоре [2].

Власне ставлення автора до перебігу подій та характерів героїв простежуємо за вставними словами та конструкціями, використаними в романі. Відтінок сумніву та невпевненості несуть у собі такі слова, як «можливо»,

«певно», «видно», «мабуть»: Можливо, істина посередині?; Певно, янголи тоже хотіли послухати той спів маленької пташки; Василькова мука, видно, йшла за нею садком; Мабуть, випив добряче вчора...[2].

Такі вставні слова, як «звісно», «правда», підкреслюють упевненість мовця та надають тексту переконливості: Ну, звісно, перебиранці просилися до хати й запевняли про свою чемність і лагідність; Правда, ті дерева час од часу мерзли [2]. На джерело висловленої думки вказує вставна конструкція «як кажуть» та її можливі варіації: Коли марудиться душа і серце плаче, як сказав один поет [2].

Подив та неочікуваність виражені за допомогою вставної конструкції «на диво»: На диво, сам Басюта не став відпиратися. Хоча до того, на диво, приходила не раз до Родюків [2].

Отже, проаналізувавши роман В. Лиса «Соло для Соломії», бачимо, що однорідні члени – досить вагомий елемент ускладнення простих речень. Однорідні присудки – найбільш уживана синтаксична модель ускладненого простого речення. Відокремлені другорядні члени речення функціонують у синтаксичній системі роману, надаючи додаткового змістового навантаження, і виражають додаткову предикативність. У романі «Соло для Соломії» було виявлено найбільше прикладів з уживанням відокремлених означень та відокремлено-уточнювальних обставин. Вставні слова та конструкції є одним з найуживаніших у романі засобів стилістичного синтаксису. У романі «Соло для Соломії» використано численну кількість вставлених конструкцій, які деколи можна розглядати як окреме речення. Вони виконують роль емоційного та смислового додаткового навантаження синтаксичної структури речень.

На сторінках роману використано безліч звертань. Вони можуть бути як поширеними, так і непоширеними. Звертання застосовано як при діалогах, так і при роздумах головних героїв про того чи іншого персонажа. Така їх розгалуженість дає підстави для написання окремої наукової розвідки про функціонування звертань у романі, що й стане перспективою наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудик П. С. Просте ускладнене речення. – Вінниця : ВДПУ, 2002. – 336 с.
2. Лис Володимир. Соло для Соломії : роман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://prosvita.dp.ua/knyzhka-bezkoshtovno/?gclid=CjwKCAiAn7L-BRBbEiwAl9UtkKAFDl_IF-hdYvR0QfYPvn4_uxSG_qV8wDWlyHbRldfBK3BAsIQIcxoCzy0QAv
3. Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення. – К.: Наук. думка, 1966. – 324 с.

Дар'я Левченко,

студентка 46 групи

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Л. В. Ящук,**

кандидат філологічних наук, доцент.

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ В ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА

У статті проаналізовано особливості функціонування складнопідрядних речень у поетичних творах Сергія Жадана; акцентовано увагу на їхній формально-граматичній і семантико-синтаксичній організації; виокремлено частовживані типи елементарних складнопідрядних речень.

З другої половини ХХ ст. увагу дослідників привертає поетичний синтаксис, питання якого розв'язують С. Я. Єрмоленко, А. П. Загнітко, Г. Ф. Калашникова, І. І. Ковтунова, Л. Ф. Тарасов. Синтаксис – вершинний мовний рівень, що найбільш наближений до мовленнєвого, текстового, тому поетичне мовлення визнано вершинною формою існування художнього мовлення. На думку Ю. Є. Ричагівської, на синтаксичному рівні найповніше виявлені стилістичні функції всіх одиниць мови, а в поетичній строфі апробовані новаторські підходи до реченнєвої організації [2, с. 4].

Мовній палітрі дев'яностників присвячено велику кількість наукових розвідок і статей, зокрема й поетичній творчості С. Жадана. Авторський стиль поета без перебільшення можна назвати оригінальним з погляду синтаксису.

Складні речення, уживані в його творчому доробку, різноманітні за типом, семантикою і граматичним вираженням. Мовознавці І. А. Горбатенко, І. Є. Бойцун, Д. О. Шатіло, Д. О. Дмитрієва вивчали складні речення у творчій спадщині С. Жадана. Проте поетичний синтаксис автора, на відміну від прозового, залишається менш дослідженим.

Мета нашої статті – проаналізувати особливості формально-граматичної та семантико-синтаксичної організації елементарних складнопідрядних речень у поезії С. Жадана; звернути увагу на частовживані типи таких синтаксичних конструкцій.

У поетичних творах автора засвідчено різні типи складних речень. Зокрема, наявні складнопідрядні з підрядною означальною частиною: «І жінка з чорним, як земля, волоссям, яку я знаю вже стільки років, живе собі, не переймаючись зовсім, поміж ранкового світла й вечірніх мороків» (Жадан 2); «У будинку напроти була аптека, де вони купували бинти і знеболювальне» (Жадан 1); «Вона зупиняє час, що вперто кудись іде, подзенькуючи при ході порцеляновим передзвоном» (Жадан 2).

Підрядна присубстантивно-атрибутивна частина в таких реченнях означає зазвичай іменник, а не словосполучення (займенниковий прикметник той, такий, цей з іменником) і приєднується за допомогою сполучних слів, передусім займенникового прикметника який і займенникового іменника що. Займенникові прикметники як сполучні слова узгоджуються з опорним іменником у роді та числі, а форма відмінка зумовлена їх синтаксичною позицією в підрядній частині: «Лишилась бритва, яку я врешті забрав собі, і завжди різав обличчя, намагаючись поголитись» (Жадан 1). Зрідка трапляються й займенникові прислівники де, куди, звідки, коли, чому: «Засинаючи, вона пригадала ріку, де колись забувала про його обличчя» (Жадан 1); «Колись про цей час говоритимуть як про час, коли власну слабкість ми сприймали за мужність» (Жадан 1).

У віршах С. Жадана частовживані складнопідрядні речення із займенниково-співвідносними частинами: «З ними краще говорити про те, що

буде» (Жадан 1); «Доведеться змиритися з тим, що все мине» (Жадан 2); «Знищуй те, що дісталось тобі» (Жадан 1); «Вона може ділитися з нами тим, що наболіло» (Жадан 1). За класифікацією І. Р. Вихованця, це складнопідрядні речення симетричної структури субстанціальної семантики: той у головній частині субстантивується – і корелятивна пара той – що реалізує чітко окреслену предметну семантику. Такий зв'язок називається прислівно-кореляційним [2, с. 338].

У складнопідрядних реченнях зі з'ясувальною підрядною частиною поет послідовно використовує як засіб зв'язку між частинами сполучники, а не сполучні слова. Слід зауважити, що підрядна частина в цьому типі речень стосується виключно дієслів/дієприслівників, а не станівників, прикметників чи іменників: «Вона так легко вгризається в шкіру, [не знаючи], що ця шкіра моя» (Жадан 1); «Найбільше вони [бояться], що все це триватиме далі» (Жадан 1); «Ти ж [знаєш], що насправді нікого не можна втримати» (Жадан 2).

Серед складнопідрядних детермінантних речень С. Жадан найчастіше використовує елементарні конструкції з підрядними умови: «Якщо вона коли-небудь прокинеться – добре було б дізнатись її ім'я» (Жадан 2); «Якщо буде холодно – причинятиму вікна» (Жадан 2); «Якщо не хочеш про мене думати – думай про ці дерева в тумані» (Жадан 2); «Якщо буде потрібно – поправлятиму ковдру» (Жадан 1); «Коли їм, зрештою, дається все, вони наповнюють його нічим» (Жадан 1).

Такі складнопідрядні речення в досліджуваних збірках виражають відношення реальної умови, виразником якої є переважно сполучник якщо, зрідка коли. Особливістю цих конструкцій у поетичному синтаксисі С. Жадана є однотипна структура: підрядна частина умови стоїть у препозиції щодо головної й часто відокремлюється на письмі за допомогою тире.

Не поступаються частотою використання складнопідрядні речення з підрядними часу, наприклад: «Посиджу, доки вона спить, заговорюючи постійно» (Жадан 1); «Сонце рухається з точністю птаха, доки тебе стереже твоя спрага» (Жадан 1); «У теплих її кишнях ховались портові дими, коли вона

повернулась, ближче вже до зими, всі свої літні речі вимінявши на квитки» (Жадан 2); «Раптом дерева обступлять її й поведуть на страту, коли я ввечері піду...» (Жадан 2).

В аналізованих поетичних творах зв'язок між частинами таких речень детермінантний, і вони переважно виражають одночасність подій, станів, процесів. Засобом зв'язку між частинами є лише сполучні слова коли, доки, і підрядні частини перебувають у постпозиції щодо головних.

Інші типи складнопідрядних речень у віршах С. Жадана трапляються спорадично, зокрема, з підрядною частиною причини: «А вона не прокидається лише з тієї причини, що боїться, прокинувшись, не побачити його коло себе» (Жадан 1); з підрядною порівняльною: «Сонце нагріте, ніби диня в спаленому чорноземі» (Жадан 2); з підрядною мети: «І я готовий палити сусідські будинки, щоби вона звернула на мене увагу» (Жадан 1) тощо.

Отже, найбільш уживані серед елементарних складнопідрядних речень у поетичній творчості Сергія Жадана структури з присубстантивно-атрибутивними, з'ясувальними, займенниково-співвідносними (із субстанціальною семантикою) частинами, а також підрядними умови та часу. Інші типи складнопідрядних речень поет використовує зрідка або й зовсім оминає їх. Пропонована стаття відкриває перспективу для подальшого дослідження складних елементарних/неелементарних речень у поетичному синтаксисі С. Жадана.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р. Проблема класифікації складнопідрядних речень // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. – Донецьк, 2000. – Вип. 6. – С. 8–11.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
3. Ричагівська Ю. Є. Структурно-семантичні параметри складного речення в поетичному мовленні : автореф. к-та філ. наук : 10.02.01. – Луцьк, 2009. – Режим доступу : https://revolution.allbest.ru/languages/00600542_0.html

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

Жадан 1 Жадан С. В. Вірші Сергія Жадана. – Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/modern-ukrainian-poets/virshi-sergiya-zhadana/>

Жадан 2 Жадан С. В. Улюблені вірші Сергія Жадана, які вражають до глибини душі. – Режим доступу: https://maximum.fm/ulyubleni-virshi-sergiya-zhadana-yaki-vrazhayut-do-glibini-dushi_n126153

Дмитро Матвійчук,

студент 2 курсу магістратури

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **В. М. Мойсієнко,**

доктор філологічних наук, професор.

ТЕКСТОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАМ'ЯТКИ ЯК ШЛЯХ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ ЇЇ АВТЕНТИЧНОСТІ.

У статті наголошено на важливості застосування текстологічних прийомів та методик для вивчення автентичності писемної пам'ятки.

Проаналізовано доробок відомих у славистиці текстологів Д. Ліхачова, Л. Жуковської.

В історії слов'янської писемності особливу роль становлять пам'ятки, які точно датовані й локалізовані. Вони дають цінний і достовірний матеріал для вивчення писемної культури народу. Однак, збереглося багато текстів, які точно не датовані і не локалізовані. На сьогодні ці пам'ятки дискусійні на предмет належності до культури певного етносу. Шляхи для встановлення часу й місця написання конкретного тексту в медієвістиці відомі: дослідження кодикологічно-палеографічних, мовознавчих та текстологічних особливостей.

Довгий час перед мовознавцями стояла проблема визначення автентичності певних творів. Серйозно за подолання цієї проблеми взялися в XIX ст., передовсім це К. Лахман, Д. Ліхачов та О. Жуковська, що з певним часом дало змогу виокремити текстологію, як окрему історико-філологічну дисципліну. Однак текстологія не була окремою наукою, вона була

допоміжною дисципліною, якою користувалися для видання літературних чи іншого виду писемних пам'яток. На той час це було характерним для багатьох дисциплін, що в наші дні вже виокремилися в окрему науку: геометрія, астрономія тощо [2, с. 24-25].

Одним з перших науковців, хто спробував сформулювати принципи текстології був А. Шлецер [2, с. 24-25]. Він визначав текстологію, як «малу критику». Завдання такої критики було розв'язання низки проблем: чи справді автор писав цей твір? У якому місці він це робив? На який текст він спирався? Ідеї А. Шлецера були не лише його власними, ці само само ідеї текстології розвивалася і в працях інших науковців: А. Ден, Б. Томашевський [2, с. 24].

Текстологія в сучасному її розумінні зросла до меж вивчення історії тексту окремої пам'ятки. Вона стала найважливішою частиною історії літератури та писемності загалом. Якщо історія літератури досліджує процеси розвитку всієї літератури, то текстологія вивчає процеси розвитку тексту окремих пам'яток [3, с. 151-153].

Видання пам'яток – це тільки одне з практичних застосувань текстології.

Отже, на нашу думку, спершу необхідно досконало вивчити історію тексту пам'ятки, а потім вже видавати її – такий принцип, до якого поступово приходять сучасні текстологи.

Уявлення про те, що за допомогою текстології можна дійти тільки до дуже вузьких висновків, необхідно визнати абсолютно застарілими. Навпаки, безпосереднє вивчення рукописів, історії тексту дуже часто змінюють наші уявлення про досліджувану пам'ятку. Текстологія дозволяє вченому особисто дійти до власних висновків, дає чіткі уявлення про пам'ятку.

Текстологія відкриває найширші можливості вивчати літературні школи, напрямки, ідейні рухи, зміни в стилі, динаміку творчого процесу, зміни в мовній системі [2, с. 30].

Отже, текстологія первісно була допоміжною дисципліною для видання текстів. Спочатку здавалося, що перед нею не стоїть складних завдань, що питання взаємовідношення текстів можуть бути вирішені нескладними

прийомами. Вона розвивалася відокремлено, і, здавалося, що текстолог замкнений у розв'язанні своїх вузьких завдань. У міру поглиблення завдань видання пам'яток текстологія все більше почала займатися вивченням історії текстів. Вона поступово становилася наукою про історію тексту творів, а завдання видання тексту стало одним з її практичних застосувань.

До тих пір, поки ми спостерігаємо за пам'яткою тільки в його останньому варіанті і не маємо можливості відстежити, як розвивався цей текст, співвіднести його з явищами особистого розвитку автора, якщо він звичайно наявний та історичними фактами загалом – інтерпретація пам'ятки лишається суб'єктивною. Тільки вивчивши динаміку тексту, ми отримуємо об'єктивні дані для судження про нього, про його задум та автентичність. Без вивчення історії тексту, історії створення твору ми не можемо навіть науково зрозуміти ідею автору чи окремого твору [2, с. 33].

Текстологія загалом є основою історії літератури. Історія тексту окремої пам'ятки в кінцевому рахунку дає величезний первинний матеріал для історії літератури загалом, що допомагає вирішити низку різних завдань.

Текстологія пам'ятки охоплює всі питання вивчення конкретного твору. Тільки повне (або, за можливості, повне) вивчення всіх питань, пов'язаних з твором, може по-справжньому розкрити нам історію тексту твору. Разом з тим тільки історія тексту розкриває нам твір у всій його повноті. Історія тексту вивчає твори в історичному аспекті. Це історичний погляд на твір, вивчення його в динаміці, а не в статиці. Неможливо достовірно вивчити текст пам'ятки, не вивчивши історії цієї ж пам'ятки. Як цілком слушно наголошував Д.Лихачов «На основі історії тексту творів встановлюється історичний зв'язок між історіями текстів окремих творів), а на основі історії текстів та історії творчості авторів будується історія літератури» [3, с. 153].

Дослідження текстів пам'яток Київської Русі чітко показує, що не можна робити текстологічне вивчення без чіткого уявлення про літературну сторону пам'ятки – про його жанр, стиль, ідею, мету, для яких створювалася пам'ятка або його редакція.

Історія пам'ятки сприймається в цьому широкому аспекті як історія людей, що працювали над її створенням, як відображення історії всього суспільства.

Пам'ятки часів Київської Русі здебільшого представлені одним текстом і тільки в деяких випадках вони змінюються самим писарем або кимось іншим, і тоді ми можемо припускати в ній два і більше текстів. Однак зазвичай такі тексти змінювалися в подальшому – при переписуванні, редагуванні, переробці.

Текстолог повинен не тільки помітити зміни в тексті, але й пояснити його. Бувають також і такі випадки, коли текстологи помічають помилки. Тому для того, щоб бути повністю впевненим в наявності помилки, дослідник має прийти до певного висновку, чому ця помилка могла виникнути. Ось чому знання текстолога не повинні обмежуватися лише однією сферою. Чим ширші його знання і чим частіше він ними користується, тим ширшим може бути аргументація ним тих чи інших проблем. Саме такий текстолог зможе працювати досить успішно, об'єктивно та продуктивно [3, с. 44-45].

Дослідження тексту пам'ятки починається з пошуку його списків. Зокрема Лідія Жуковська зазначала, що зміст однієї і тієї ж пам'ятки в різних списках може відрізнятися внаслідок додавання чи віднімання деяких частин тексту; порядок частин в може суттєво відрізнятися; розчленування одного і того ж тексту на частини в окремих списках може дещо відрізнятися. [4, с. 13].

Зіставлення матеріалу з різних списків дозволяє досліднику знаходити в них новоутворення: діалектні форми, особливості мови, що увійшли в редакцію тексту на певному її етапі. Ці мовні зміни можуть стосуватися як фонетики, так і граматики чи лексики. Завдяки цьому походження деяких мовних та мовленнєвих явищ можуть бути краще освітлені і доведені. Якщо ж подальших редакціях тексту ці явища будуть спостерігатися, то їх хронологію іноді можна казати з точністю до років. Вибір списків повинен робитися мотивовано, а не через кращий їх стан чи наявність їх в доступнішому виді для дослідника. [4, с. 14].

Текстолог не має права обмежуватися механічною класифікацією тексту. Недоведений текстологічний факт – ще не факт, адже з виду однакові зміни в тексті можуть мати різне походження. До прикладу, в списку може бути відсутнім якась частина тексту. Це могло трапитися через втрату листка, внаслідок неуважності переписувача або через свідоме намагання знищити якийсь фрагмент, з яким він не погоджується. Давні тексти не повинні опубліковуватися без належного дослідження його тексту та історії. Обов'язком для текстолога є довести ті факти, які він наводить. Його має цікавити не тільки те, що відбулося з текстом, а й те, при яких умовах це трапилося і чому це сталося. Адже пошук тих чи інших змін та їх аргументування – це не два різних завдання для дослідника, а одне. Навіть звичайне прочитання пам'ятки вимагає від текстолога її інтерпретації.

Отже, текстологічні дослідження давніх пам'яток відкривають багато можливостей для встановлення нових фактів і об'єктивнішого доведення вже відомих на сьогодні. Ці студії є основою для інтерпретації давніх книг, для вивчення їх стильових особливостей та мови. Досвід таких студій може використовуватися і в інших дисциплінах, що ще раз підтверджує важливість текстології в сучасному світі «пошуку автентичності».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бонди С.М. Черновики Пушкина : учебн. пособ., изд. 2. – Москва, 1978. – 190 с.
2. Лихачев Д.С. Текстология. – Ленинград. – 639 с.
3. Томашевский Б. В. Писатель и книга. – Москва, 1928. Інтернет доступ: https://imwerden.de/pdf/tomashevsky_pisatel_i_kniga_1928_text.pdf
4. Жуковская Л.П. Текстология и язык древнейших славянских памятников. – Москва, 1976. – 369 с.

Дарина Нагорна,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. М. Добролюжа,**

кандидат філологічних наук, доцент.

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ТА МОВНА ПОВЕДІНКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*У статті за матеріали опитувальника проаналізовано особливості
мовленнєвого етикету та мовної поведінки дітей старшого дошкільного
віку м. Житомира та м. Києва.*

Мова – найкоштовніше надбання української нації й називаємо ми його рідною мовою. Мова – найбільший духовний скарб, у якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемоги і славу, культуру і традиції, думи і сподівання. Слово – наше повнокровне життя, невмируще джерело поступу. Слово – могутнє словесне знаряддя людини [2, с. 5].

Нині стан української мови знаходиться під загрозою. Адже вживаність рідної мови значно звужується, зокрема й серед дітей старшого дошкільного віку. Відсоток українських дітей, що визнає українську мову як рідну зменшується. Дошкільний вік має велике значення у формуванні мовленнєвого етикету та розбудови української мови загалом, оскільки саме в цей період життя закладаються основи соціального, комунікативного, пізнавального та мовного розвитку.

Відомі українські мовознавці досліджували явище мовної поведінки на теренах України (Л. Белей, М. Бовсуновська, Т. Бурда, О. Данилевська, Г. Залізняк, І. Кудрейко, Л. Масенко, О. Михальчук, С. Соколова, Т. Ткачук). Мовну поведінку дітей дошкільного віку описували О. Калиновська та О. Селігей.

Мета статті – проаналізувати мовленнєвий етикет та мовну поведінку дітей старшого дошкільного віку дитячих навчальних закладів м. Житомира та м. Києва; з'ясувати, яке місце належить українській мові в мовному просторі.

Термін «мовна поведінка» не однозначний. Глибоко це поняття проаналізувала О. Михальчук, котра потрактовує його як «вибір мовного коду, що виявляється через мовну діяльність або соціально вмотивовані зміни в мовній свідомості окремого носія чи мовної групи і зумовлений системою взаємопов'язаних соціальних, правових, психологічних і соціокультурних чинників, які є визначальними у стосунках мова і людина, мова і спільнота, мова і суспільство» [3, с. 37].

Наше опитування проведене у двох дитячих навчальних закладах: «Гармонія Дитинства» м. Житомира та ДНЗ № 615 м. Києва. У дослідженні брали участь діти старшої групи віком від 5–6 років. Загальна кількість опитуваних становить 34 дитини. Опитувальник складався з таких питань:

1. Ім'я дитини.
2. Вік дитини.
3. Місце народження.
4. Місце проживання.
5. Стать дитини.
6. Національність дитини.
7. Національність батьків.
8. У якому садочку навчається дитина (українськомовний, російськомовний)?
9. Рідна мова дитини: українська, російська, інша (вказати).
10. Рідна мова батьків (окремо мами й тата): українська, російська, інша (вказати, яка саме).
11. Мова спілкування в дитячому навчальному закладі (із вихователем, музичним керівником, однолітками): українська, російська, обидві, суржик, інша (яка саме).
12. Мова спілкування в родині (із татом, мамою, сестрою / братом): українська, російська, обидві, суржик, інша (яка саме).
13. Якою мовою Вам комфортніше спілкуватися: українською, російською, однаково зручно, іншою мовою (вказати, якою саме)?

14. Якою мовою Вам зручніше дивитися мультфільми: українською, російською, мені байдуже?

15. Рівень володіння українською мовою (добре, задовільно, погано).

Для проходження цього опитувальника та оформлення відповідей були залучені вихователі й батьки дітей. До вибірки опитуваних входять діти віком 5–6 років, які проживають у м. Києві (Святошинський район), м. Житомирі та Житомирському районі. За статтю вибірка поділена на 15 хлопців та 19 дівчат. За національністю 96 % опитуваних дітей українці, росіян немає, інша – 4 %. За національністю «українець» є 84 % батьків, росіян – 6 %, інша – 6 %. Усі 100 % дітей навчаються в українськомовних дитячих навчальних закладах, проте вихователі зауважили, що заняття проводяться як українською, так і російською мовами (як приклад, заняття з музики). Щодо рідної мови дітей, маємо такі результати: українська – 93,5 %, російська – 4,5 %, інша – 2 %. Зокрема, результати батьків значно відрізняються: українська – 82 %, 14 % – російська, 4 % – інша мова. За зауваженням одного з батьків, збільшення російськомовного відсотка спричиняє не лише національність, а й російськомовне середовище на роботі, зокрема ув м. Києві.

Таблиця 1. **Мова спілкування дітей дошкільного віку (м. Житомир, м. Київ)**

	Мова спілкування				
	українська	російська	обидві	суржик	інша
З вихователем	16 %	6 %	4 %	74 %	2 %
З музичним керівником	12 %	25 %	4 %	57 %	2 %
З однолітками	9 %	6 %	4 %	74 %	3 %

Дані таблиці ілюструють, що рідною для 93,5 % опитуваних є українська, а послуговується нею понад 15 %. Це свідчить про нерозуміння дітьми тлумачення поняття «рідна мова». Отже, на мовному поєднанні російської та української мови спілкуються приблизно 70 %. У результаті для дітей дошкільного віку суржик став «третьою мовою». У родині діти

спілкуються переважно суржиком – 59 %, українською – 28 %, російською – 10 %, іншою – 3 %. Дітям 75 % комфортніше спілкуватися суржиком, українською – 11 %, обидві мови – 10 %, російською – 4 %. Щодо перегляду мультфільмів маємо такі показники: 76 % – українською, 18 % – російською, 4 % байдуже якою мовою переглядати мультфільм, а 2 % респондентів переглядають мультфільм іншою мовою.

Під час суміжного спостереження результати даних свідчать про те, що більш ніж половина дошкільнят мають середній рівень сформованості навичок мовленнєвого етикету, тобто в значної частини дітей відсутні або є обмежені знання про етикетні вислови. У спілкуванні з однолітками та дорослими діти старшого дошкільного віку відчують труднощі у використанні етикетних формул і виразів.

Отже, підсумки наших досліджень окреслюють проблему мовної поведінки та мовленнєвого етикету як компонента культури. За власними спостереженнями над мовною поведінкою в дітей дошкільного віку доходимо висновку, що на вибір мови спілкування і на рівень володіння нормами літературної мови, загальноприйнятими формулами мовного етикету відіграє важливу роль оточення, у якому зростає й перебуває дитина. Проблеми, на яких ми зосередили увагу, потребують подальшого вивчення, особлива увага повинна приділятися роботі над удосконаленням мовної культури та розвитку зв'язного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовсуновська М. А. Мови в культурно-інформаційному просторі Житомирщини // Українська мова. – 2020. – № 2. – С. 100 – 112.
2. Вихованець І. Р. Таїна слова. – К.: Рад. школа, 1990. – 287 с.
3. Михальчук Оксана. «Мовна поведінка» як категорія української соціолінгвістики / Мова і суспільство. – 2014. – Вип. 5. – С. 28–39.
4. Соколова С. Основні типи мовної поведінки киян (за даними анкетування) / Світлана Соколова // Українська мова. – 2013. – № 2. – С. 38–55.

Юлія Нікітчина,

студентка 4 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. І. Гримашевич,**

кандидат філологічних наук, доцент.

КУЛІНАРНА ЛЕКСИКА ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ В ПОВІСТІ МАРІЇ

МАТІОС «КУЛІНАРНІ ФІГЛІ»

У статті досліджено функціонування кулінарної лексики в повісті Марії Матіос «Кулінарні фіглі», виділено лексику на позначення назв перших та других страв; страв із борошна та із сиру; м'ясних страв; десертів та лексику на позначення напоїв, з'ясовано функції їжі.

Лексика на позначення страв та напоїв є невід'ємним складником, що відбиває мовну картину світу. У кінці XX – на початку XXI ст. помічаємо особливо посилений інтерес до кулінарної лексики. Сучасні автори, зокрема Марія Матіос, Надія Гербіш, Світлана Пиркало та інші, неодноразово використовували її у творах.

Кулінарну лексику в повісті «Кулінарні фіглі» Марії Матіос вивчали такі дослідники, як С. Ковпик, К. Гутовська, В. Дмитренко, І. Масляєва та ін. К. Гутовська здійснила класифікацію груп кулінарно-харчової лексики цієї повісті. С. Ковпик описала художні образи страв, процеси їх приготування та подавання, звернула увагу на обрядові особливості страв, досліджуючи твори сучасних українських авторів, зокрема «Кулінарні фіглі» Марії Матіос, «Теплі історії до кави» Надії Гербіш, «Фелікс Австрія» Софії Андрухович та ін. [3]. В. Дмитренко досліджувала гастрономічний дискурс прози Марії Матіос, зокрема її повість «Кулінарні фіглі», виділила лексику, що вказує на особливості гуцульської кухні [3], [2].

Сьогодні досить актуальним є проблемне питання критеріїв поділу кулінарних лексем та створення їх класифікацій. Українські дослідники, зокрема К. Гутовська, І. Масляєва, Л. Борис, І. Державецька, В. Шелемех, Є. Турчин, Л. Стриганець пропонують ґрунтовні класифікації кулінарної групи

лексики сучасних авторів. Найбільш близькими до нашого дослідження є класифікації, здійснені В. Шелемех та М. Волошиною. В. Шелемех виокремлює назви виробів із тіста; назви перших страв; назви других страв; назви молочних страв; назви м'ясних страв; назви соусів та підлив; назви напоїв [5]. М. Волошинаа лексику на позначення напоїв поділяє на дві групи: назви спиртних напоїв (горілки, наливки, настоянок); назви безалкогольних напоїв (киселю, компотів) [1].

Повість Марії Матіос «Кулінарні фіглі» насичена лексемами на позначення назв страв. У творі письменниці виділяємо лексику на позначення назв страв із борошна та із сиру; десертів; напоїв; назв перших та других страв; м'ясних страв.

До назв перших страв належать: класичний червоний борщ «Смерть суперниці», «Сметанний борщик», «Суп із манними кльоцками та м'ясними кульками». До прикладу, Марія Матіос пише про назву червоного борщу: *«А на першу страву таки треба гаряченьке. Якщо не маєте натхнення варити класичний червоний борщ під кодовою назвою смерть суперниці»* [4].

До назв других страв належать: «Розтіцька картопля», «Спагетті», найменування риби «Любовний гачок», страва «Половина шостої», страва «Овочеве асорті від Киячки», «Гуцульський гердан». Про назву страви «Гуцульський гердан» письменниця пише, що назва мотивована назвою прикраси: *«Хто не може побачити на очі, хай уявляє: гердан має форму розірваного кола, завуженого до верху (начебто для заціпки на шиї) і децю розширеного донизу»*. Марія Матіос зазначає, що назва страви «Овочеве асорті від Киячки» мотивована прізвищем жінки [4].

До лексики на позначення назв страв із борошна та із сиру належать: «Сирний завиванець», «Маїна», «Барабуляна кулеша». Назва «Сирний завиванець» указує те, що тісто на цю страву згортається у вигляді завиванця. Про назву страви «Маїна» Марія Матіос зазначає: *«Отже, маїна. Так називається старовинна, як самі 600-літні Чернівці, єврейська весільна страва, яка дотепер залишається родзинкою буковинської кухні»* [4].

До лексики на позначення назв десертів належать: «Швидкий десерт», торт «Дамські пальчики», торт «Курінь», тістечко «Троякі ружі», «Желе із кизилу», «Бануш». Лексику на позначення назв десертів Марія Матіос мотивує виглядом та формою страви, часом приготування страви, складом продуктів, що входять до неї. До прикладу, про торт «Дамські пальчики» авторка пише: *«Ви, звичайно, думаєте, що то лише принадна назва і моя вигадка – дамські пальчики? Аж зовсім ні! Подивіться на свій мізинний пальчик. І не забудьте подивитися на кожен пальчик, випечений за моїм рецептом»* [4].

До назв м'ясних страв відносимо: «М'ясні витребеньки», «Гуцульські постולי», «Трояндове серце», «Жовторотик». Назву страва «Гуцульські постולי» отримала відповідно до свого вигляду та форми. З тіста та м'яса було вироблено чобіток та прикрашено. Назву витребеньки авторка мотивує думкою чоловіків про жінок. Марія Матіос пише: *«Приготуйте хоча би по одному витребенькові. Тим паче, що всі чоловіки, (і Ваш напевно ж) упевнені: кожна жінка – трохи витребенькувата»* [4].

Поряд із лексикою на позначення назв їжі Марія Матіос використовує лексику на позначення назв напоїв, зокрема «Абрикосівка-матіосівка», «Гусянка», «Сухе вино», «Домашня фанта».

Марія Матіос у повісті «Кулінарні фіглі» розповідає про напій під назвою «Абрикосівка-матіосівка», що класифікуємо як алкогольний. Авторка розшифровує назву цього напою: «Тому до цієї «Розтіцької картоплі» я таки витягну бутлик 60-градусної «Абрикосівки – матіосівки» (тобто самогонки, виготовленої моїм Сергієм із абрикос власного саду». Ще один напій, який вважаємо алкогольним, – це «Сухе вино». Назва залежить від його вмісту — це вино, у якому майже немає залишкового цукру, несолодке на смак [4].

Марія Матіос розповідає про напій «Гусянка», що готується з молока, сметани та води. Гусянка — це традиційний карпатський кисломолочний продукт, який виготовляється шляхом заквашування кип'яченого молока.

Найменування «Домашня фанта» – безалкогольний напій. *Фанта — це напій, що готується з апельсинів, води, цукру, лимонної кислоти, а домашня, оскільки приготована в домашніх умовах* [4].

У повісті «Кулінарні фіглі» їжа відіграє важливу роль та виконує певні функції: об'єднувальну, інформативну, пізнавальну, гедоністичну, комунікативну.

Об'єднувальну функцію їжі можемо простежити в цитаті з твору: *«Запрошую Вас на храм, кажуть у моїх Розтоках. Тобто на гостювання, на банкет. Бо де найкраще пізнаються люди? Під час спілкування-чаювання-чаркування. І де почуєш найбільше життєвських історій? Звісно, за столом. І про що найчастіше? Про людські взаємини, звичайно, про кохання»* [4].

Гедоністична функція — це функція, суть якої полягає в отриманні насолоди від мистецтва, справи, якою займається людина. Марія Матіос зазначає, що вона отримує велику насолоду під час садіння, вирощування, збирання овочів та фруктів. Авторка пише, що задоволення можна отримати й від приготування звичайної яєчні. Марія Матіос дає їй особливу назву – це «жовте диво». А процес приготування їжі письменниця порівнює з процесом чаклування, адже: *«Чаклувати – означає думати: а що б його такого придумати, щоб ВІН був задоволений і щоб це не було нав'язливо?»* [4].

Комунікативна функція їжі полягає в тому, що за допомогою цієї функції можна комунікувати з оточенням. У повісті «Кулінарні фіглі» фіксуємо багато кулінарних знаків, натяків, приготовлених із їжі, які допомагають у спілкуванні з чоловіком. До прикладу, страва «Половина шостої» не лише своєю назвою, але й своїм виглядом допомагає жінці сказати чоловікові про його часті запізнення з роботи [4].

Простежується й розважальна функція їжі, про яку пише Марія Матіос: *«Обіцяю: не пошкодуєте. Прошу Вас про єдине: поставтеся з гумором до моєї ідеї і не судіть її за шкалою Ріхтера. Ця книжка – як саме наше життя: трагічне, смішне, смачне, кольорове»* [4].

У повісті Марії Матіос «Кулінарні фіглі» простежуємо й пізнавальну функцію. Розповідаючи про рецепт славнозвісного гуцульського десерту банушу та продуктів, що входять до його складу, авторка зазначає ймовірність походження знаменитого вислову «купатися, як у маслі». Марія Матіос пише: *«Тоді дерев'яним кулішерем вимішуйте суміш безперервно, аж поки бануш «не пустить» масло. Ось він звідки – знаменитий вислів «купатися, як у маслі» А вже коли Ви вивернете цю духмяну паруючу золотOVERXU страву на таріль, дивіться, щоб таріль був глибокий, бо прибуватиме масло із банушу, як весняні води у Черемош чи Тису»*. [4].

Отже, у статті було досліджено функціонування кулінарної лексики в повісті Марії Матіос «Кулінарні фіглі», виділено основні групи лексики зокрема лексику на позначення назв перших та других страв; назв страв із сиру та з борошна; назв м'ясних страв; назв десертів та лексику на позначення назв напоїв, з'ясовано, які функції відіграє їжа в повісті.

Перспективи наукових пошуків убачаємо в дослідженні структури та походження назв їжі в зазначеній повісті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошинова М. О. Репрезентація лексики на позначення напоїв у Словнику української мови Бориса Грінченка // Мовознавчий вісник : зб. наук. праць. – Черкаси, 2015. – Вип. 20. – С. 28–32.
2. Дмитренко В. Гастрономічний дискурс сучасної жіночої прози // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського. – Філологічні науки (літературознавство). – Миколаїв, 2015. – С. 77–80.
3. Ковпик С. І. Поетика густативів у повісті Марії Матіос «Кулінарні фіглі» // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького держ. пед. ун-ту. : зб. наук. праць. – Вип. 16. – Кривий Ріг, 2017. – С. 351–358;
4. Матіос М. Кулінарні фіглі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://www.e-reading.club/bookreader.php/1023298/Matios - Kulinarni figli.html](https://www.e-reading.club/bookreader.php/1023298/Matios_-_Kulinarni_figli.html);

5. Шелемех В. К. Назви страв та кухонного начиння в надсянському та наддністрянському говорах // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 12. – С. 216–219.

Маргарита Панасюк,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **В. М. Мойсієнко,**

доктор філологічних наук, професор.

ПОМИЛКИ ТА ПРИЧИНИ ЇХ ПОЯВИ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У столітті інформаційних технологій дуже важко контролювати ту інформацію, яку ми чуємо або ж читаємо. Спостерігаючи за тим, що нам пропонують інтернетові джерела та соціальні мережі можна помітити низку помилок: орфографічних, пунктуаційних, акцентуаційних.

Саме тому ми вирішили дослідити тему, яка, на жаль, є болючою у ХХІ столітті: «Помилки та причини їх появи в сучасних соціальних мережах». Ця тема є актуальною, оскільки мовлення українських акторів, зірок шоу-бізнесу, політиків, блогерів привертає увагу звичайних українців більше й частіше, ніж мова відомих літераторів, лінгвістів чи учителів, які бездоганно володіють мовою або ж навчають правилам за підручником. Вітчизняні дослідники визнають, що «при появі нового соціально-культурного явища користувачі самі формують лексикон, який обслуговує це явище. Відповідно, одразу в Інтернеті з'являються словники різного соціолінгвістичного спрямування» [1, с. 46]. Тому зараз саме соціальні мережі, Інтернет формують мовлення молодого покоління. Важливо не допускати помилок у вимові, у вживанні форм слів, у побудові речень, проте досягти цього досить складно в теперішній ситуації, коли відомі люди через те, що мають значний вплив на культуру мовлення суспільства, настільки далекі від нормативної української мови.

Зважаючи на те, що інформація в світовій павутині розповсюджується у швидкому темпі, мова Інтернету виконує в інформаційному суспільстві роль нестандартної моделі національної мови, вона активно впливає на літературну мову, мовні смаки та уподобання.

Лексика молодого покоління формується, здебільшого, зі сприйняття мови навколишніх людей, бо більшу частину часу підлітки проводять у соціальних мережах і за переглядом телевізора, вони наслідують мовлення відомих людей, вважаючи їх освіченими. Мовна ситуація в Україні – одне з найболючіших питань не лише для лінгвістів, а й для кожного громадянина нашої держави. На жаль, наше суспільство виявилось абсолютно байдужим до низького рівня мовної культури, нав'язаної нам телебаченням та соцмережами.

З кожним роком кількість словникової чи довідкової літератури збільшується, але мовна ситуація в соціальних мережах за останні роки не змінилася на краще.

За допомогою виокремлення та систематизації помилок можна знайти правильні шляхи їх виправлення та організувати подальшу кропітку роботу над удосконаленням мовлення.

Отже, дивлячись на рівень усного та писемного мовлення відомих українців, можна зробити висновок, що вони часто нехтують нормами української літературної мови.

У своїй роботі розглядаємо такі типи помилок у соціальних мережах відомих українців:

- 1) Лексичні помилки – грубе порушення мовної норми.

Вживання слова у невласивому йому значенні: (*Я теж рахую* – Н. Мосейчук; *На протязі п'ятнадцяти днів* – Т. Кароль; (*Ви на вірному шляху* – В. Яма).

Використання декількох синонімів в одному реченні, що створює зайве нагромадження в мові (*Разом зі своїми думками, міркуваннями, судженнями...* (Ю. Горбунов).

Тавтологія, плеоназм (*На вірусні захворювання захворіли понад сім тисяч людей* – А. Комаровський; *Моя власна думка* – Д. Комаров).

2) Орфоепічні помилки:

Неправильне наголошування слів (*У вашому винáдку* – Д. Монатік).

3) Граматичні помилки:

Неправильне утворення відмінкових форм (*Катерина Олександрівна, вибачте мені* – К. Осадча; *Хочу вас подякувати* – В. Зеленський).

Підсумувавши проаналізований матеріал, дійшли до таких узагальнень: українські соцмережі потребують кваліфікованих кадрів, передовсім коректорів, які б контролювали мову та текст у віртуальній павутині.

Найчастіше в соціальних мережах у людей виникають проблеми з постановкою наголосів, уживанням слів у невластивому їм значенні та з використанням росізмів. Причина цих помилок – у незнанні або ж небажанні дотримуватися літературних норм, а також у недостатньому словниковому запасі. Майже у всіх шоуменів та блогерів у мовленні виявлено лексичні недоліки, спричинені впливом російської мови, вони використовують *суржик*, що не є допустимим в літературній мові. Багато порушень не залежать від регіону.

Звісно, помилок на сторінках Інтернету багато, але ситуація дещо покращується. Дуже багато відомих українців намагаються опанувати державну мову: Володимир Зеленський, Оля Полякова, Дмитро Монатік та ін.; багато зірок вільно розмовляють українською: Сергій Притула, Олег Скрипка, Тіна Кароль та ін. У 2020 році багато впізнаваних українців, які ведуть публічне життя в соціальних мережах, підтримали ініціативу спілкуватися зі своїми підписниками рідною мовою. Це створило деякий дисонанс та конфлікт, оскільки значна частина аудиторії відвернулися від кумирів. Проте це позитивно вплинуло на мову соціальних мереж. Українська мова в соціальних мережах перебуває під впливом російської мови та популярного сленгу який використовують за кордоном. Думки мовознавців, щодо сленгу різняться: одні вважають, що «сленг псує, забруднює літературну мову, що це паразитний шар

лексики, з яким необхідно боротися. Інші, навпаки, вбачають у ньому елемент, який надає мові жвавості та образності, сприяє її збагаченню та удосконаленню» [2, с. 60]. Це також стосується мовлення зірок та україномовних блогерів.

Очікуємо, що стан українських соціальних мереж поліпшиться і контент в інтернеті вийде на гідне місце у світі. А для цього потрібно багато працювати не тільки над удосконаленням мовлення соцмереж, а й над збереженням української мови, яка є особливим генетичним кодом нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чемеркін С. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси [Електронний ресурс]. – К., 2009. – 240 с. Режим доступу: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/e-library/Documents/chemerkin-s.pdf>
2. Синюта О. Роль соціальних мереж у змінненні мов [Електронний ресурс]. – International scientific survey journal. – 2018. –Т. 1, № 3. – С. 1-13. – Режим доступу: <http://syniutajournals.com/index.php/ISSJ/article/view/17/15>.

Богдана Сергієнко,

студентка магістратури

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. І. Гримашевич,**

кандидат філологічних наук, доцент.

ГУЦУЛЬСЬКІ ФОНЕТИЧНІ ДІАЛЕКТИЗМИ В РОМАНІ МАРІЇ ТКАЧІВСЬКОЇ «ГОЛОС ПЕРЕПІЛКИ»

У статті проаналізовано фонетичні гуцульські діалектизми, які функціонують у романі Марії Ткачівської «Голос перепілки»; визначено основні діалектні особливості в царині вокалізму та консонантизму, які послідовно представлено у творі; водночас акцентовано увагу й на непослідовності репрезентації фонетичних діалектизмів.

Сучасна діалектологічна наука спрямована на вивчення становлення та розвитку гуцульського діалекту, використання гуцульських діалектизмів у художній літературі. Гуцульський говір вважають унікальним явищем української діалектної мови, джерелом для вивчення мови, історії, етнографії, географії етнічної групи гуцулів. Цей ареал характеризується наявністю давньої, забутої лексики на позначення різних реалій, а також специфічних фонетичних, морфологічних, синтаксичних та фразеологічних явищ, які не збережені в літературній мові та інших говорах.

Вивченню діалектизмів, які притаманні Гуцульщині, присвятили багато праць такі дослідники, як Олекса Горбач, Броніслав Кобилянський, Ян Янів, Микола Грицак, Ярослава Закревська, Наталія Хобзей, Тетяна Ястремська, Мирослава Олійник, Василь Ірещук, Валентина Ірещук та ін.

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що творчість Марії Ткачівської в мовному плані досі не привертала увагу українських діалектологів. Уперше роман «Голос перепілки» досліджено з огляду на функціонування в ньому фонетичних гуцульських діалектизмів.

Марія Ткачівська відома як представниця сучасної української романістики, а також як українська письменниця, викладач, науковець, лауреатка міжнародних конкурсів («Коронація слова» 2007, 2012 і 2014 років) та премій (імені Івана Франка (2006), імені Василя Стефаника (2010), Всеукраїнської премії імені Леоніда Череватенка (2017), міжнародної літературної премії імені Миколи Гоголя «Тріумф» (2018)). Вона – авторка кількох словників та монографій, близько 110 наукових статей і понад десяти навчальних посібників.

На Всеукраїнському конкурсі українськомовних прозових видань «DNIPRO-BOOK-FEST-2019» роман «Голос перепілки» отримав перше місце (Диплом першого ступеня) у номінації «Прозові твори (романи/повісті)».

У творчому доробку письменниці – тексти різних жанрів та стилів, зокрема поезія та проза, але роман «Голос перепілки» особливий тим, що авторка в мовній тканині роману використовує гуцульські діалектизми. Як зауважує М.

Хороб, на тлі соціально-історичних катаклізмів (голод – війна – розруха – вивезення українців у Німеччину – поствоєнний мирний час) письменниця зуміла глибоко й правдиво описати життя гуцулів, їхній побут, соціальні й людські проблеми, їхні характери, їхнє формування та виживання, поєднавши в кінці твору, здавалось би, непокєднуване [4].

Авторка в романі «Голос перепілки» використала гуцульський діалект, над структурою та семантикою якого наполегливо працювала. Марія Ткачівська зазначає: «На превеликий жаль, я не розмовляю діалектом. Але я дуже люблю тих, хто ними розмовляє. Адже воно так гріє, це таке правдиве, не причесане, справжнє слово» [2]. Редактором книжки став Іван Андрусак, родом із Косівщини, який зберіг особливості мови роману. З цього приводу Марія Ткачівська зазначила: «Для мене це було велике щастя, що віддали книгу саме Івану. Адже хотілося, щоб ті, хто читає на сході, відчули смак мови діалектів. Тому редактор зробив зноски, що означають певні слова» [2].

Марія Ткачівська родом із Гуцульщини, тому в мовній тканині тексту використовує багато саме гуцульських діалектів, які належать до гуцульського етномовного континууму.

Мета нашої розвідки – виокремити та проаналізувати фонетичні діалектні риси роману «Голос перепілки», які найвиразніше представлено в мовній тканині художньої оповіді.

У романі Марії Ткачівської відображено такі фонетичні риси:

1) звук [a] незалежно від походження після м'яких приголосних і шиплячих переходить в [e], рідше – в [и], [i:]: *декувати Богу, щісті, здоровлі, щісливу, шкварчет, щоднє, валінок, подекувала, нещасті, кінце* («А я й у математиці дурний, як валінок») (Ткачівська, с. 65), *(Вона обертається до образів і подумки хреститься: «Декувати Богу!»)* (Ткачівська, с. 9), *(«Зав'язуй щісті, здоровлі і многая літа», – промовляє Варвара й всміхається.)* (Ткачівська, с. 9) *(«Певно, тільки сама вода лишилася, а бахурі казали, що він щоднє лакітки їст»)* (Ткачівська, с. 49);

2) у частці-постфіксі **ся** на місці літературного [а] послідовно виступає [и]: *розв'язаласи, минулоси, чуєшси, застудишси, застудитиси, лишиласи, колишисси, дивисси, боєшси, не схочеси, си трафит, подивимси, бійси, звіявси, досипаласи, ділиласи, розходитси, нап'єси, не божисси, лишиєси, прошуси, змилосердьтеси, відріклиси, тлумитиси, мучишси, спудивси, розвиднюєси, розучивси, гризуси, роззлостиси, бійтиси, світивси, присягаюси, боїтеси, розписалиси, гризисси, боїтси, встидаєси, притулиси, видаютьси, сподіваласи, вчипилиси, смієси, вернеси, мучисси, вчитиси, женишси, попрощатиси, женюси, взяласи, клопочітси, виробивси, подивлюси, міняєси, любилиси, втроїласи, задушиласи, тягаєшси, признатися, поправиласи, відступисси, дієтси, гризисси, дивитьсси творитси, дивитьсси, вдариласи* («Я сказав, не дядьо! І скажи своїм голопуцькам, що як взлощуси, то так віддубашу їх, що тим бенькартам ніц не схочеси») (Ткачівська, с. 17), («Розплести коси, відчинити всі двері, відімкнути всі замки, розв'язати в хаті всі шнурки й гудзи, аби борше розв'язаласи», – згадує Варвара все, що знає від старших) (Ткачівська, с. 8), (Он Ганна Микитова віддаласи, хоч їй іще шістнадцяти не було) (Ткачівська, с. 151), («Уже все минулоси, Стефцю, минулоси.») (Ткачівська, с. 9). Водночас зауважимо, що переважно частка-постфікс стоїть у постпозиції до дієслова й пишеться з ним разом, хоча в тексті натрапляємо й на інше її позиціонування;

3) зникнення звуків у ненаголошених складах: *й'го, й'му, ту', в'на, зара', х'тіли, в'ни* («Чого лежить? Чого ту'?») (Ткачівська, с. 12), («І нашо й'му скільки?») (Ткачівська, с. 50), («В'на сліпа, і її вже ніхто на роботу не бере») (Ткачівська, с. 60), («Най й'го Стефка годує») (Ткачівська, с. 60), («Нічо', зара' перейде, – відвернулася Варвара») (Ткачівська, с. 75), що відображає особливості усного мовлення гуцулів;

4) поширеним є звук [г] як у питомо українських, так і в запозичених словах: *газда, тадзиня, телетка, на тортошах, гринджоли, туральня, нігди, тавра, наготошитися, гудз, дзитарик, талка, дзитлик, тачі, грунь* («...як це роблять тазди для своїх таздинь, коли ті не можуть розродитися.») (Ткачівська, с. 8), («І свяченої води вже влила, і трейцери кинула») (Ткачівська, с. 10), (Коло самого

вікна стояв маленький порожній полубічок для зерна, на ньому – мірка, яку в селі називають рожнівською телеткою, поруч – новенький дзиглик із гладенькими шліфованими лапками, на ньому – бурдюк для молока) (Ткачівська, с. 16);

5) диспалаталізація звука [т] у закінченнях дієслів 2-ї та 3-ї особи однини і множини теперішнього часу: *робит, лежить, не будуть, най робит, най даст, най скропит, втворют, смажат, їст, дают, відбирают, болит, трутит, любить, проходит, їдять, квакають, будують, знають, запирають, втворюють, потерпіт, кажіт, простіт, водит, даст, нудит, лізут, печут, кажут, болит, провадит, вчепит, сушит, сидіт, простит* («*Що вона тут робит? Чого лежить?*») (Ткачівська, с. 12), («*У весільнім писаню. І цілювати мене нині мусиш, бо будуть нам співати*») (Ткачівська, с. 164), («*Чую, нудит мене*») (Ткачівська, с. 150);

6) давні звукосполучення **ръ, лъ** між приголосними змінилися в **ир, ил**: *кирниця* («*Не, вибух коло кирниці був страшніший*», – *пригадував себе Мартин*») (Ткачівська, с. 123);

7) відсутність чергування голосних [і] – [о] у закритих складах, збереження етимологічного **о**: *возьми, вóйна, підойми, войсько, най підойде* («*Возьми мене, Мартинцю*») (Ткачівська, с. 97), («*Підойми мене вище, бо не достаю, – гукнув Микитисі Мартин, задихаючись від смороду*») (Ткачівська, с. 78), («*Скажи й'му, най підойде ближче*») (Ткачівська, с. 181); («*Та тебе ніхто не возьме: я самітна й сліпа*») (Ткачівська, с. 113);

8) спорадична відсутність повноголосних форм: *черві (черево)* («*Дивиси, твій дядько такий богачиско, а тебе в черві жаби квакають...*») (Ткачівська, с. 130);

9) досить помітним явищем є випадання звука або групи звуків у середині слова у формах дієслова хотіти, у присудковому слові треба, у частці нехай (синкопа): *хтів, х'тіли, не тра'* («*Німці х'тіли, аби ви були так поштиві, як в'ни, коли до Німеччини приїдете...*») (Ткачівська, с. 101), («*То я хтів*

запитати, чи нема в тебе щос поїсти») (Ткачівська, с. 25), («Мені не тра' сухарика! » – боронився Мартин) (Ткачівська, с. 56);

10) шиплячі приголосні [ж], [ш] та африкати [дж], [ч] у різних позиціях виступають як м'які: *щісті, джемори, щісливу* («Лише не йдем у темні джемори, бо там страхи страшенні...») (Ткачівська, с. 21), («Дай й'му щісливу доленьку, Божечку») (Ткачівська, с. 45), («Ти заслужив своє щісті») (Ткачівська, с. 145);

11) [р] зберігає давню м'якість: *горєчка, порєдні, не трясисі* («У тебе горєчка! – Варварині руки знову тремтять») (Ткачівська, с. 10). («Порєдні діти щонеділі ходять до церкви, – не відступала Стефка») (Ткачівська, с. 56), («Не трясисі, – почала заспокоювати Параска...») (Ткачівська, с. 111);

12) ствердіння свистячих [з], [ц], [с] як у суфіксах, так і в кінці слова: *хлопец, щос, аби'с, дровец, увес* («Я казав, аби'с більше не приходив») (Ткачівська, с. 45), («Хлопці кажуть, що ти мій дєдьо. То я хтів запитати, чи нема в тебе щос поїсти.») (Ткачівська, с. 48), («Хлопец!» Вона обертається до образів і подумки хреститься: «Декувати Богу!») (Ткачівська, с. 8);

13) наявність архаїчного звукосполучення **жд**: *кождий* («Кождий день приходить до мене») (Ткачівська, с. 67);

14) приголосний [л] після голосного переходить, імовірно, в [ў], що графічно передається як **в**: *горівка* («То не він б'є, а горівка – каже Варвара») (Ткачівська, с. 50).

Загалом зазначимо, що аналізовані фонетичні риси представлені здебільшого послідовно. Водночас спостерігаємо деяку непослідовність відображення фонетичних особливостей у мовній тканині роману, адже передачі окремих гуцульських діалектних рис спостерігаємо непослідовність. Деякі **женитиси, жинитиси**: («І все любила, хоч знала, що хочеш жинитиси з Марійов») (Ткачівська, с. 151), («Женитиси з тобов? Ти ще дитина...») (Ткачівська, с. 151); **подвір'ю, подвіру**: («Аби твої ноги на моїм подвір'ю не було...») (Ткачівська, с. 171); **троха, трошка**: («Ще троха – заспокоює Варвара більше себе, ніж подругу») (Ткачівська, с. 146), («Ще трошка –

заспокоює свою подругу Варвара» (Ткачівська, с. 146); **цілувати, цілювати**: («І цілювати мене нині мусиш, бо будуть нам співати») (Ткачівська, с. 164), («Досі він нікого ніколи не цілував у руку») (Ткачівська, с. 165); **звідки, відки** («І візки язик знає, що хліб – це добре, а глина – не?») (Ткачівська, с. 44), («Звідки взяли, туди й привезли») (Ткачівська, с. 113); **щодня, щодне**: («... я би на него ніколи не зловився, навіть якби той пив щодня») (Ткачівська, с. 127), («... він щодне лакітки їст») (Ткачівська, с. 49).

Зазначимо, що представлені фонетичні діалектні особливості цілком підтверджують погляди лінгвістів щодо наявності фонетичних рис у гуцульських говірках, оскільки більшість із них функціонує у творі [1, с. 222; 3, с. 125–126].

Отже, у мові роману Марії Ткачівської «Голос Перепілки» відбито важливі фонетичні риси гуцульських говірок. Переважно фонетичні діалектизми використано у внутрішніх монологіях і діалогах персонажів. Письменниця зуміла глибоко передати самотність та оригінальність гуцулів за допомогою мовних засобів гуцульського говору, зокрема й фонетичних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. – К., 1980. – 222 с.
2. Семак Оксана. Жінка закохана в життя // Галичина. – С. 12–13. – Режим доступу: <http://vikna.if.ua.news/category/kl/2018/10/28/91486/view>
3. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Заблук М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 125–126.
4. Хороб М. Страдженний голос перепілки / М. Хороб // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. – 2019. – № 2. – С. 518–522. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2019_2_61

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

Ткачівська	Ткачівська М. Голос перепілки : роман. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Досуга», 2018. – 192 с.
------------	---

Анастасія Сич,

студентка 4 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Л. В. Ящук,**

доцент кафедри, кандидат філологічних наук.

ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ В ПОЕЗІЇ К. БАБКІНОЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «ЗАГОВОРЕНО НА ЛЮБОВ»)

У статті проаналізовано особливості однорідних членів речення в поетичних творах збірки Катерини Бабкіної «Заговорено на любов»; звернено увагу на стилістичні фігури, побудовані на однорідності.

У наш час мовознавці, серед яких С. Єрмоленко, Н. Сологуб, Л. Мацько, І. Грицютенко, П. Дудик, В. Кононенко, В. Мельничайко, А. Коваль та інші, приділяють велику увагу дослідженню синтаксично-стилістичного особливостей поезій сучасних письменників.

У пропонованій статті проаналізуємо специфіку використання однорідних членів речення в збірці К. Бабкіної «Заговорено на любов» (2017 р.), яка складається із 57 віршів.

Катерина Бабкіна – українська поетеса (збірки «Вогні святого Ельма», «Гірчиця», «Знеболювальне і снодійне», «Заговорено на любов»), авторка прози («Щасливі голі люди», «Лілу після тебе», «Соня», «Мій дід танцював краще за всіх»; дитячі повісті «Гарбузовий рік» і «Шапочка і кит»), сценаристка, драматургиня. Її тексти перекладено на іврит, польською, німецькою, англійською, шведською, французькою, чеською, іспанською, румунською та російською мовами, п'єси за її текстами ставили в Києві, Відні, Женеві.

Як відомо, використання однорідних членів речення в художніх текстах залежить від індивідуальних авторських особливостей стилю, а також від жанру, художньої манери тощо [4, с. 229].

У кожній поезії досліджуваної збірки К. Бабкіної «Заговорено на любов» наявні речення, ускладнені однорідними членами, як головними, так і другорядними. Це переважно:

а) прості підмети: «...в ній всі **печалі і радості** наші змішуються» (1, с. 25); «**Сливи і вишні** цвістимуть...» (1, с. 29); «...довгі, тужні **вечори**, обов'язкові **перекази і розмови**...» (1, с. 74); «Залишився по кожному **шрам; шелест або дим, або навіть біль чи жаль, чи теплий жмуток імли, або ще якась згадка**...» (1, с. 39); «**І черешні, і стіни** – все цвіло» (1, с. 45); «**І решітки** стічні, й трамвайний **дріт**, і віконні **шибки**, й старі **авта** – все цвіте у квітні, на всьому **цвіт**» (1, с. 8);

б) прості дієслівні присудки, виражені дієсловами дійсного й наказового способів: «...вересень **прийде і всядеться**» (1, с. 19); «...осінь **викочує** кавуни, **випускає** дими, **відпускає** усі гріхи» (1, с. 9); «...вовчок тебе **взяв і тягне**, мій друг **говорить** весь час, **наливає** нам по півсклянки; а печаль-вовчок до обох нас **лащить**, **лиже** в чоло і ніс; і місто **принишло і вичікує**...; і ми **сидимо** й **не спимо** до ранку» (1, с. 10–11); «**Забери** ці дні, **запереч** їх, **прийми** назад, **роздери** на клапті, **розвій** на тисячу пелюстків, **розчини** на бризки, **поверни** цю ріку навспак» (1, с. 13); «...**ляж і засни; ляж і забудь, очі закрив, слухай**...» (1, с. 18).

Зрідка трапляються й складені присудки, зокрема іменні: «...**буде і джином** тобі, і **тоніком, тютюном, повітрям і димом**» (1, с. 7); «**Місто, бачиш, чисте і сумне; в сутінках дерева і двори**» (1, с. 16); «**Серця в них маленькі, але живі**» (1, с. 17);

в) узгоджені непоширені означення: «**Її засмагли, блискучі і теплі плечі**» (1, с. 7); «**Сливи і вишні цвістимуть в твоєму дворі й моєму**...» (1, с. 29); «передчуття любові, **не пережитої ще, не випитої, нової, довгі, тужні вечори**» (1, с. 74);

г) прямі/непрямі додатки: «**Море приносить мушлі, згублені мешти, кольорові скельця, далекі шепоти**...» (1, с. 12); «**Двері оздоблені жовтим і золотим**» (1, с. 17); «...і жодних **яблук чи груш**» (1, с. 20); «...хто вмикає такі **світла і такі дощі** нам, хто буває в домі зі **сміхом і ранніми кавунами**» (1, с. 23); «...не рахував би **днів і ночей**» (1, с. 43);

г) обставини місця й способу дії: «...ніби **на дні**, **ніби над тобою** води покров» (1, с. 18); «Тихі й сумирні; сидять над водою **приречено, нерухомо**» (1, с. 32).

У межах одного речення трапляється по кілька однорідних рядів: «Скоро сутінки **вийдуть** з моря, **пізні купальщики**, **і розсядуться** – **на піску, на плитах, підуть** в кімнати, **будуть плакати, дихати, вечеряти, засинати**» (1, с. 12).

Найбільш уживаними з-поміж однорідних членів є додатки (36%), присудки (32%) та означення (30%), найменш уживаними – обставини (2%).

Засобами зв'язку між такими ускладнювальними засобами в реченні слугують різні групи сурядних сполучників:

- єднальні – **і, й** (одиничні/повторювані), **ні...**, **ні**: «...на яблука **і** на груші» (1, с. 5); «...привіти **і** натяки» (1, с. 5); «...між коміром **й** шиєю» (1, с. 74); «...**і** будяк, **і** бур'ян, **і** салат-латук» (1, с. 8); «...буде **і** джином тобі, **і** тоніком...» (1, с. 7); «**І** решітки стічні, **й** трамвайний дріт, **і** віконні шибки, **й** старі авта...» (1, с. 8); «...**ні** в радості, **ні** в журбі...» (1, с. 43). Не вжито жодного разу сполучника **та**;

- зіставно-протиставні – **а, але**: «...не палка надія, **а** просто втома...» (1, с. 25); «...маленькі, **але** живі» (1, с. 17); «...світиться, **але** вислизає» (1, с. 27);

- розділові – одиничні/повторювані **або, чи**: «...шелест **або** дим» (1, с. 39); «...гранати **чи** апельсини» (1, с. 20); «...тільки любов **або** смерть, тільки світло **або** пільма» (1, с. 57).

Також К. Бабкіна поряд зі сполучниковим використовує й безсполучниковий тип зв'язку між однорідними членами в межах одного речення: «Світла стає все менше, **й** воно таке – **запахне і терпке**; **ніби трава на скелях – легке, тонке і прозоре**; **ночі стають все довші, й вони такі – п'янки, липкі і зім'яті**» (1, с. 15).

Безсполучниковий і сполучниковий зв'язок між однорідними членами формують у віршах збірки стилістичні фігури – асиндетон: «Забери ці дні, **запереч їх, прийми назад, роздери на клатті, розвій на тисячу пелюстків,**

розчини на бризки, поверни цю ріку навспак» (1, с. 13); «... в рукавичці, у нірці, в ниці, в найзаповітнішій шуфляді, на найвищій полиці, в маминій гречці, у фотографії старому стосі, у твоєму скуйовдженому зранку волоссі...» (1, с. 23); і полісиндетон: «І решітки стічні, й трамвайний дріт, і віконні шибки, й старі авта; ... і будяк, і бур'ян, і салат-латук...» (1, с. 8).

На однорідності як синтаксичній конструкції будуються також стилістичні фігури ампліфікація і градація, наявні в досліджуваній збірці: а) ампліфікація: *«...треться й лоскоче, тріпоче, загадується» (1, с. 74); «Море приносить мушлі, згублені мешти, кольорові скельця, далекі шепоти...» (1, с. 12); «...паркомати, качелі, асфальт і брук, і підземні стебла майбутніх трав: і будяк, і бур'ян, і салат-латук...» (1, с. 8); б) висхідна градація: «Забери ці дні, запереч їх, прийми назад, роздери на клапті, розвій на тисячу пелюстків, розчини на бризки, поверни цю ріку навспак» (1, с. 13); в) спадна градація: «...будуть плакати, дихати, вечеряти, засинати» (1, с. 12); «...осінь викочує кавуни, випускає дими, відпускає усі гріхи» (1, с. 9).*

Повторення прийменників також може мати стилістичну вагу в однорідному ряду, коли повторюваний прийменник перетягує на себе увагу читача [4, с. 236]: *«Хто-хто-хто живе в рукавичці, у нірці, в ниці, в найзаповітнішій шуфляді, на найвищій полиці, в маминій гречці, у фотографії старому стосі, у твоєму скуйовдженому зранку волоссі...» (1, с. 23).*

Отже, проаналізувавши синтаксичні особливості поетичних творів збірки К. Бабкіної «Заговорено на любов», дійшли висновку, що в кожному вірші наявні речення, ускладнені однорідними членами, переважно додатками, присудками та означеннями. Такі ускладнювальні засоби поєднані як безсполучниковим, так і сполучниковим зв'язком. У досліджуваних поезіях на однорідності побудовано низку стилістичних фігур: асиндетон, полісиндетон, ампліфікацію і градацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкіна К. Заговорено на любов. – К.: Вид-во «Книжковий клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”», 2017. – 96 с.

2. Дегтярьова І. Стилiстичний синтаксис української постмодернiстської прози [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/6049/04-Degtyarova.pdf?sequence=1>
3. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiбник. – К. : Видавничий центр «Академiя», 2005. – 368 с.
4. Коваль А. П. Практична стилiстика сучасної української мови. – 3-тє вид., допов. i переробл. – К. : Вища школа, 1987. – 351 с.

Олена Степушенко,

студентка 3 курсу

ННІ фiлологiї та журналiстики.

Науковий керiвник: **Г. М. Доброльожа,**

кандидат фiлологiчних наук, доцент.

ВIЙСЬКОВА ТЕМАТИКА НА IНТЕРНЕТ-РЕСУРСАХ: МОВНИЙ АСПЕКТ

У статтi проаналiзовано стан, використання, збереження та перспективи розвитку iнформацiйних ресурсiв вiйськової тематики в мовному аспектi.

Статус української мови значною мiрою залежить вiд глобалiзацiйних процесiв, якi вiдбуваються у суспiльствi, зокрема, через активне впровадження в сучасний побут українцiв комп'ютерних технологiй, а особливо - Iнтернету. Всесвiтня мережа позитивно вплинула на соцiум, давши змогу вийти на iнший рiвень комунiкацiї, однак водночас було вiдкрито доступ для проникнення в українськомовне спiлкування рiзних негативних явищ.

На сьогодні накопичено певний досвiд вивчення бiблiотечних сайтiв з рiзних точок зору. Першi емпiричнi дослiдження проблем створення та розвитку сайтiв бiблiотек за кордоном проводилися в серединi 1990-х рокiв Л. Клайдом з використанням методу контент-аналiзу.

У 2000-х роках розроблялися пiдходи до вибору критерiїв оцiнки бiблiотечних сайтiв групою дослiдникiв: О. Алдохiною, Н. Гендiною,

Н. Колковою, О. Кулевою, В. Міняйловим.

Структура та принципи створення основних розділів сайту, а також підходи до формування та інформаційного наповнення бібліотечних інтернет-порталів розглянуто в працях Л. Боброва, М. Гончарова, О. Крепкової, О. Опаріної, А. Соболевої, С. Стахевіч, Т. Харибиної, С. Делоаша, А. Карена, Ю. Найка та Д. Шивалинга, Т. О'Рейла та ін.

Досвід створення та функціонування сайтів військових бібліотек ще не досліджувався і наразі є актуальним.

Функціонуванню української мови в Інтернеті сьогодні приділяється мало уваги. Недостатньо досліджена сама система мови в Інтернеті, неактивно вивчаються її соціальні різновиди, практично немає наукових праць з вивчення комунікативного аспекту. Ймовірно, причиною цього є те, що Інтернет – явище з новою, іншою природою. Адже для нового явища варто визначити параметри, у яких потрібно здійснювати опис, знати його природу, та й сам дослідник має знати нове явище зсередини. Схожість лінгвальних процесів, які відбуваються в українській та російській мовах (остання як один із найбільш представлених мовних континуумів світу) в Інтернеті, часто створює ефект надлишковості щодо дослідження процесів, які відбуваються в українському лінгвальному середовищі в Мережі.

Варто додати, що розвідок про російську мову в Інтернеті значно більше - дослідники намагаються структурувати проблеми за напрямками, функціональними особливостями тощо. Крім того, неабияку роль відіграє такий фактор, як інфантильність українського науково-дослідницького середовища, а також невисока активність українського співтовариства щодо нашої мови, яка стрімко увійшла в сучасне нове комунікативне середовище – Інтернет.

Інформаційні ресурси у сфері військової справи досліджені недостатньо, що зумовлено специфікою військової служби, конфіденційністю, обмеженим доступом до джерел, правила користування якими встановлені регламентом військових міністерств і відомств.

Сучасну військову бібліотеку, її функціональність і якість надання послуг

слід розглядати не тільки в традиційному реальному аспекті, а й у віртуальному. Віртуальний простір бібліотеки став звичним і природним для користувача, він не просто доповнює відчутну реальність, а скоріше є її невід'ємною частиною. Бібліотечний сервіс в інтернет просторі, еволюціонуючи, враховуючи потреби сучасного користувача, стає все більш затребуваним, про що свідчить велика кількість інтернет-сайтів бібліотек, блогів, де крім традиційного ресурсу – каталогу, бібліотеки – представляють й інші власні ресурси, в тому числі і повнотекстові. Як результат – у книгозбірні з'являється цілий комплекс ресурсів, кожен з яких має свої специфічні особливості. Простий доступ до інституційної інформації, такої як адреса, години роботи та ін. дає можливість побачити культурну спадщину, що знаходиться у веденні цієї організації, означає, що більша кількість людей зможе знайти цю організацію або виставку, колекцію або одиничний об'єкт і зможе, відповідно, спланувати свої відвідини цієї організації або просто ознайомитися з її колекціями. Інформаційні та технічні ресурси, що становлять сутність військово-бібліотечного порталу, можуть бути різноманітними і часто децентралізованими.

Під час моделювання насамперед враховуються такі параметри:

1. Тематичний діапазон бібліотечного фонду: перелік галузей науки, господарської та громадської діяльності, які відповідають завданням конкретної бібліотеки і потребам її читачів.

2. Видовий аспект комплектування бібліотеки: друковані, аудіовізуальні документи, електронні видання.

3. Типологічний аспект фонду: перелік тих типів видань, які накопичуються у фонді (наукові, науково-популярні, виробничі, навчальні, довідкові, інформаційно-бібліографічні).

4. Мовний діапазон комплектування (документи іноземними мовами).

5. Географічний або краєзнавчий діапазон бібліотечного фонду:

а). видання, що побачили світ на певній території;

б). видання, присвячені певному краю.

6. Хронологічна глибина фонду визначається часом зберігання документів з моменту їх надрукування. Для військових бібліотек не характерна швидка оновлюваність їх фондів.

7. Споживча орієнтація фонду, яка передбачає виявлення основних груп користувачів бібліотеки.

Визначаються способи виходу бібліотеки на споживчий ринок:

а) масовий (недиференційований) маркетинг, коли бібліотека намагається вийти на широке коло споживачів, практично на все населення, яке проживає в зоні її обслуговування; б) диференційований маркетинг, коли бібліотека орієнтується на комплектуванні для певної категорії користувачів (переважно це військовослужбовці, члени їхніх сімей, працівники ЗСУ); в) концентрований маркетинг, коли бібліотека зосереджує свої зусилля на обслуговуванні однієї пріоритетної групи читачів. Зазвичай, військові книгозбірні мають поєднувати у політиці формування бібліотечного фонду всі три підходи.

Проаналізовано сайти деяких сучасних вітчизняних військових книгозбірень та електронних бібліотек військової літератури, дано оптимальну характеристику сайтам, проведено порівняльний аналіз інформаційних ресурсів вебсайтів, виявлено їх роль та місце в системі традиційних інформаційних ресурсів країни. Проведений моніторинг військово-бібліотечних та інших інформаційних ресурсів, що надають матеріали військової тематики зумовлено не лише виявленням особливостей, притаманних військово-бібліотечним сайтам, а й їх поточним станом, який не завжди задовольняє не тільки користувачів інтернету, але і співробітників бібліотек. Важливою умовою є інформаційне наповнення, ясна та логічна структура розміщення інформації і дизайнерське оформлення бібліотечної сторінки гармонійно поєднували в собі і традиції самої бібліотеки, і нові технологічні рішення.

Усі ці взаємопов'язані складові у разі вдалого розвитку та взаємодії відповідно до мети створення вебсайту можуть зробити його зручним і привабливим інструментом доступу до інформації для потенційного

користувача. Проведений аналіз військових і бібліотечних інформаційних ресурсів виявив особливості, які можна запровадити для сайтів військової тематики, а також створив передумови для подальших досліджень, розроблення рекомендацій, впровадження найкращого досвіду. Обґрунтовано необхідність здійснити суттєве оновлення бібліотечної мережі ЗСУ, координації та модернізації її діяльності, організації системної співпраці з цивільними бібліотеками, включення військових бібліотек до загально-бібліотечного простору держави, відповідності військових бібліотек сучасним соціокультурним умовам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібліотека Центрального будинку офіцерів ЗСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cbolibrary.at.ua/>. – Назва з екрана.
2. Електронний каталог бібліотеки Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catalog.nuou.org.ua/>. – Назва з екрана.
3. Бібліотека Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asv.gov.ua/?q=biblioteka/>. – Назва з екрана.
4. Бібліотека Військової академії (м. Одеса) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.vaodessa.org.ua/structural_subdivisions/library.html. – Назва з екрана.
5. Бібліотека Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hups.mil.gov.ua/biblioteka-hups/>. – Назва з екрана.
6. Бібліотека Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.univ.kiev.ua/page/lib/44>. – Назва з екрана.
7. Кафедра військової підготовки НТУУ «Київського політехнічного інституту ім. Ігоря Сікорського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/military>. – Назва з екрана.

8. Статути Збройних Сил України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: legal100.org.ua/documents/lawyers/military_statutes.doc. – Назва з екрана.

9. Військова бібліотека – Ukrainian Military Pages [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrmilitary.com/p/military-library.html>. – Назва з екрана.

10. Військова бібліотека – Армія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://armiya.in.ua/vijskova-biblioteka>. – Назва з екрана.

11. Військо України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: viysko.com.ua/. – Назва з екрана.

12. Українське військо у XX–XXI сторіччі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: viysko.milua.org. – Назва з екрана.

Кароліна Хаустович,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. М. Доброльожа,**

кандидат філологічних наук.

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДРАМИ НА ТРИ ЖИТТЯ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

У статті виконано комплексний аналіз мовних особливостей твору Марії Матіос «Солодка Даруся»; проаналізовано особливості функціонування діалектної лексики у романі Марії Матіос «Солодка Даруся».

Марія Матіос належить до числа найбільш популярних і яскравих письменниць початку XXI ст. Проте її творчість залишається поки ще малодослідженою. Твори М. Матіос відповідають постмодерній прозі, яка по-особливому розкриває фольклорні мотиви її творчості. Авторка використовує неординарні сюжетні повороти, іноді гіперболізує певні якості персонажів та застосовує більш зрозумілу для пересічного читача мову. Твори Матіос спрямовані на розуміння їх усіма верствами населення, незалежно від регіону, освіти та мови. Мова творів – тема, з приводу якої можна розмірковувати

вічно. Вона настільки жива та різнобарвна, що кожне слово ніби відчувається на смак. Для досягнення своєї мети авторка використовує різноманітні художні засоби та образи, звертаючись до фольклорних джерел. Авторка наповнила свої твори власним розумінням сталих сюжетів, розфарбувала їх у ті відтінки, яких прагнула сама, не нав'язуючи читачам упередженого ставлення до прочитаного. Отже, із огляду на все вище зазначене, була обрана тема дослідження: «Мовні особливості драми на три життя Марії Матіос «Солодка Даруся».

Мета дослідження: здійснити комплексний аналіз мовних особливостей твору Марії Матіос «Солодка Даруся».

Лексика – словниковий склад мови. Наука, що вивчає словниковий склад, називається лексикологією. Лексикологія – наука, що вивчає лексику. Словниковим запасом називаються всі слова мови, а також окремі шари чи групи слів та слова письменників та їхні твори.

Українська мова як засіб спілкування – це мова слів. Слова утворюються за допомогою граматичних правил і законів. Слово виконує номінативну функцію мови. Також значне місце у визначенні слова займає фонетичне оформлення.

Слово є основною функціонально-структурною та семантичною одиницею мови, яка створює звук або комплекс звуків та характеризується самостійністю і відтворюваністю, є будівельним матеріалом для фраз і речень.

Відповідно до того, що означають слова, їх поділяють на такі групи: повні слова, що мають лексичне значення та неповні слова, що мають лише граматичне значення і можуть виражати взаємозв'язок просторовості, причинності, єдності, протиставлення і т. д. Окрему групу слів складають вигуки та звуконаслідування, оскільки вони лише виражають почуття, емоції, реакції, волевиявлення, акустичні образи (*о, ах, ура, гат, леле, дінг-дінг, ку-ку*).

Лексичне значення – це співвіднесення слова з предметами, явищами, процесами, відносинами, закономірностями дійсності та поняттями про них. Слово називає об'єкт, і це його лексичне значення. Лексичне значення може

мати певні відтінки, які в процесі життя слова набувають здатності переростати в нові значення.

Важливою текстоутворюючою категорією є оцінність як найбільш яскравий виразник прагматичного значення. Для вираження оцінки можуть бути використані одиниці усіх мовних рівнів: лексико-семантичного, фразеологічного, морфологічного, синтаксичного та ін. Особливістю емоційно-оцінної лексики є те, що емоційна оцінка «накладається» на лексичне значення слова, але не збігається з ним, функція чисто номінативна ускладнюється тут оцінністю, ставленням мовця до явища, що називається [2, с. 69].

Найпершими серед оцінних іменників у творчості Матіос є слова на позначення особи, що називають людей двох антагоністично налаштованих суспільних колективів: представників влади («совітів») і місцевого населення (гуцулів). Засобами оцінних іменників вона створила узагальнений негативний образ «чужинців», «емгебістів», які «всунулися в наші гори».

Привертають увагу слова-символи, що своїм концептуальним змістом відбивають певні сторони народного життя, особливості його мислення. Наприклад символ вогню – одна з прадавніх священних стихій. У новелі «Дванадцять службів» вогонь передає внутрішній стан людини – силу, яка не дає їй спокою, штовхає на відчайдушні вчинки: «Мучить Фрозину всередині нутра щось таке, ніби там розіклали ватру. І пече той вогонь день відо дня ...». Носієм ідеї вогню є слово-поняття свічка, яке може перетворитися в символ за умов узагальненого вживання на позначення світла, краси, чарівності, чогось тендітного, ніжного. Свічка у творах Матіос усвідомлюється як символ народної пам'яті і високої духовності. Лексема свічка виступає також оберегом нації: «І за здоров'я всіх палила би сто свіч».

Присутні також авторські локальні дієслова, властиві зображуваній місцевості: закатрупити (вбити), запанити (запанувати), прицвяшківати (прибити, придушити). З метою досягнення більшої виразності і емоційності зображення Матіос широко застосовує антонімію, вдається до контекстуальних парадигм. Тому у текстових ситуаціях зустрічаємо антонімічні пари з

полярними ознаками та індивідуально вибрані, контекстуально опозиційні пари лексем, словосполучень і цілих речень. Наприклад: помічник – ворог, тихий – буйний, весело – слізно, господарі – дикі звірі і под. Порівняння Марії Матіос вражають своєю оригінальністю, несподіваністю, психологічною глибиною. Наприклад, охоплені постійним страхом гуцули порівнюються з обсипаними трійлом щурами.

Найвиразнішим і найдовершенішим художнім засобом самовираження М. Матіос стала мова її твору. Авторка сплела сучасну нормовану лексику з пишним та образним мовленням буковинців. Мова повісті містить також колосальну кількість інформації, закодованої в поетичних виразах та образах. Художня мова «Солодкої Дарусі» є надзвичайно цікавою і багатогранною, вона ніби мимоволі переносить читача у гуцульське село ХХ ст. Авторка з точністю відобразила народний побут та реальну мову населення Карпат і Прикарпаття. Розглядаючи традиційну тему села, Матіос акцентує на його двоїстості: золоте коріння України, носій найважливіших рис ідентичності проти села, що зазнало чи не найбільших руйнацій і страждань протягом ХХ ст.

У М. Матіос діалектизми іноді утруднюють сприйняття її твору. Для покращення розуміння певних слів авторка за допомогою позначок і виносок іноді пояснює значення невідомої лексики. Досить відчутним у прозі М. Матіос є соціолект – мовні особливості певної соціальної верстви, середовища, «прошарку» [7, с. 15]. У творі це соціолект карпатського села ХХ ст. Деякі діалектизми з твору: *дрібні кавалки, встидно, іду борзенько, потиличник, призвішкуються з іншою, студінь* і багато інших. Чимало із цих слів є архаїзмами. Проте Матіос залучила цю лексику до активного функціонування, бо вона сприяє достеменному відтворенню мовного, побутового колориту, психологічної атмосфери, реалій доби, місцевості, типізації та індивідуалізації персонажів [10, с. 7]. Діалектизми у творі «Солодка Даруся» виконують функції: відтворення місцевого колориту та вживання як мовної характеристики персонажів.

Власні назви роману звучать у мовленні персонажів досить цікаво і незвично для сучасного читача. Жіночі імена, які зустрічаються у творі такі як: Гафія, Анниця, Васютка, Даруся, Ілена – повинні б звучати у літературному мовленні так: Агафія, Анна, Василина, Дарія, Олена. Проте був обраний перший варіант для того, щоб читач міг краще зрозуміти і увійти у гуцульський ареал як мовний, так і територіальний. Саме з цією метою М. Матіос підбрала відповідну лексику, навіть номінативну, що бере на себе семантичне, стильове та експресивне навантаження. Також М. Матіос вплела у художню канву твору одиниці фразеологічного рівня, наділяючи персонажів твору вірою у народні прикмети, повір'я, приказки, блискуче відтворила колорит і специфіку говірки характерної Путильщині. Прислів'я і сталі словосполучення вживаються для характеристики людей, їхніх дій і вчинків, розкриття певних ситуацій. Серед них є загальновідомі вирази, наприклад: дивитися крізь пальці, порахувати ребра, піти прахом та ін.

Детальний аналіз лексики дозволяє припустити, що його діалектні елементи ілюструють південно-західний діалект, а саме галицько-буковинську групу діалектів, оскільки основою лексичної тканини твору стали покутсько-буковинські (надпрутські) діалекти, що мають специфічні особливості. Серед фонетичних особливостей можна виділити такі:

- 1) вживання пом'якшених шиплячих [ш], [ж], [ч]: (ч'ого, плач', ш'о);
- 2) поширеність звукосполук [ги], [ки], [хи] (пастухи, вироб'єки, сардаки);
- 3) виразно виявлене ствердіння [с], [ц] у словах (дес, хтос, кінець, вівца);
- 4) нерідко [р'] пом'якшується (зор'а , тепер');
- 5) словоформи з відмінними від літературної мови чергуваннями голосних о, е з і (войни – війни, оногде – іноді); е з о (цему – цьому); и з і (инчі – інші); ц з ч (ніц – нічого, ци – чи); о з нулем звука (сопокійна – спокійна).

Морфологічні ознаки південно-західного наріччя у творі виділено такі:

- 1) непослідовне розрізнення твердої і м'якої груп іменників I та II відміни (коневи, землеу, долонеу);

2) у дієслівних формах I особи однини теперішнього часу нерідко зберігаються звуки [д], [т], [з], [с], не переходячи у відповідні шиплячі (ход'у, нос'у, біз'у), хоча поряд можливі й форми типу хожу, ношу, біжу та інші;

3) наявні форми 3-ої особи однини дієслів II відміни типу ходе, носе, воде;

4) вживаються паралельні складені форми майбутнього часу типу меш ходити – будеш ходити, ме робити – буде робити.

Діалектизми покутсько-буковинської групи надають твору особливого колориту, допомагають письменниці відтворити місцеві особливості мовлення, зобразити народні характери та життєві ситуації, які розкривають цих героїв, прив'язують змальовані події до особливого соціального та територіально мовного середовища, до певного періоду історії [8, с. 12]. Такі діалектизми близькі до наддіалектальних явищ, оскільки вони стилізують розмовне випадкове забарвлення авторського оповідання, відрізняють твір від інших та актуалізують інтерес читача. Використані в тексті, вони зазвичай не потребують подальшого пояснення, оскільки їх значення розкриває контекст.

Письменниця вводить у пряму мову лексичні елементи, за якими впізнаються особливості діалекту. Деякі лексичні діалектизми вводяться у власну мову авторки, їх використання мотивується посиланням на мовця. Також широко представлені граматичні діалектизми, що зберегли давні типи відмінювання форм слова (*дітво – діти, люде – люди, вберя – вбрання*) й демонструють віднесеність до інших граматичних підкласів, парадигм (*ся – сталося, здаєми'ся – здається мені, що си робить – що вам зробилося*). Стилістичним показником розмовного мовлення є закінчення іменників жіночого роду III відміни в родовому відмінку однини: *справедливости, крови, любови*. Але використання різних закінчень відповідної морфологічної ознаки є непослідовним, бо зустрічаємо також *області, молодості, користі, заздрості*.

Використанні діалектизми в аналізованому тексті необхідні для детального опису зображених осіб, сцен, подій, вилучені з контексту, не затьмарюють змісту твору, а отже, не порушують художньо-естетичну красу твору. Мова

автора іноді просякнута офіційно-діловим колоритом, кольором іншого часу, що надає більше значення описаним подіям.

Лексика сучасної української мови формувалася протягом багатьох століть, постійно розвиваючи свій словниковий запас та вдосконалюючи всі його компоненти, тому в ній можна виділити унікальні шари, що входили до неї на різних етапах розвитку мови.

Найдовершенішим художнім засобом самовираження М. Матіос стала мова її твору. З метою досягнення більшої виразності і емоційності зображення Матіос широко застосовує антонімію. Вона вдається до нормативних явищ та до контекстуальних парадигм. У текстових ситуаціях зустрічаємо антонімічні пари з полярними ознаками та індивідуально вибрані, контекстуально опозиційні пари лексем, словосполучень і цілих речень. Працюючи над лексикою своїх творів, М. Матіос відбирала з-поміж слів одного синонімічного ряду ті, які найбільш чітко передають потрібний відтінок значення.

Художня мова «Солодкої Дарусі» М. Матіос є надзвичайно цікавою і багатогранною. У процесі освоєння твору читач, ніби мимоволі переноситься у гуцульське село ХХ ст., це пов'язано з тим, що авторка з точністю відобразила народний побут та реальну мову населення Карпат і Прикарпаття. Для покращення розуміння певних слів письменниці за допомогою позначок і виносок пояснює значення невідомої лексики. У прозі М. Матіос наявний соціолект – мовні особливості певної соціальної верстви, «прошарку». У творі це соціолект карпатського села ХХ ст. Використання фольклорних елементів у творі свідчить про те, що Матіос наділила персонажів вірою у народні прикмети, повір'я, приказки, блискуче відтворила колорит і специфіку говірки характерної Путильщині.

Проаналізувавши художню мову М. Матіос «Солодка Даруся», ми ще раз переконалися у високій майстерності письменниці відображати художній світ у творі. Використавши багатство лексики української мови, М. Матіос по-справжньому змалювала гуцульське село ХХ ст., його побут, звичаї, турботи і горе, пов'язане із вторгненням радянської влади у тихе і мирне життя селян.

Незвичне, високопоетичне і мудре слово письменниці пронизане вселюдською тугою за простим і невибагливим щастям у часи лихоліття та історичного зламу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [упорядн. та гол. ред.: В.Т.Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1426 с.
2. Голобородько Я. Буковинська орнаментика М. Матіос// Вісник Національної академії наук України. – К., 2008. – № 3. – С. 66 – 73.
3. Дімаров А. Марічка // Марія Матіос. Солодка Даруся. – Львів: «ПРАМІДА», 2005. – С. 6.
4. Жила С. «Трагедія адекватна історії»: роман Марії Матіос «Солодка Даруся» та читацька конференція за цим твором // Українська література в загальноосвітній школі. – К., 2007. – № 3. – С. 6 – 12
5. Коваль Т. Експресивність та засоби її творення в сучасному дискурсі преси // Лінгвістичні студії: Зб. наук.праць. – Випуск 24 / Укл. А.Загнітко (наук.ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – С.120 – 125.
6. Матіос М. Солодка Даруся. – Львів: «ПРАМІДА», 2005. – 176 с.
7. Матіос М. «У моїй лівій руці зосереджено все моє серце, письменницький досвід і жадоба знань»// Українська культура.– 2006.– №3 – 4. – С. 14–15.
8. Матіос М. «Жодна книжка не допомогла жодному політикові»// Дзеркало тижня. – 2006. – №11. – 25 березня. – С.12.
9. Матвіяс І. Українська мова і її говори. – К.: Наук. думка, 1990.– 165с.
10. Римарук І. Трояка ружа або Солодка Даруся // Марія Матіос. Солодка Даруся. – Львів: «ПРАМІДА», 2005. – С. 7.
11. Сипливець С. «Історія, яка ніколи не припиняє їхати колесами по людях...» До вивчення твору М. Матіос «Солодка Даруся» // Українська література в загальноосвітній школі. – К., 2007. – № 3. – С. 12 – 14.
12. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1999. – 438 с.

Ганна Чиркова,

студентка 2 курсу магістратури

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Л. В. Ящук,**

кандидат філологічних наук, доцент.

**СПОСТЕРЕЖЕННЯ НАД ЧОЛОВІЧИМИ ХРИСТИЯНСЬКИМИ
ІМЕНАМИ В «ДОКУМЕНТАХ БРАЦЛАВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА
1566–1606 РОКІВ»**

*Статтю присвячено аналізу словотвірних варіантів чоловічих
християнських імен, засвідчених в актах і документах Брацлавщини другої
половини XVI – початку XVII ст.*

Давньоєврейські, грецькі, латинські імена, прийшовши на українські землі з християнством у 988 р., зазнавали активної фонетичної, морфологічної та словотвірної адаптації. На період XVI–XVIII ст. такі календарні імена візантійського походження в різних фонетичних, морфологічних і словотвірних варіантах становили понад 90 % українського іменника [7, с. 607]. Зокрема, ці процеси докладно описала в монографії «Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування» Р. Й. Керста, додавши окремо словник українських народних варіантів християнських імен XVI ст. [1, с. 102–138]. У працях Р. І. Осташа проаналізовано фонетичні й словотвірні особливості власних особових християнських імен «Реєстру Війська Запорозького 1649 року», звернено увагу на частоту використання імен [2].

Мета нашої статті – проаналізувати словотвірні процеси в чоловічому християнському іменнику «Документів Брацлавського воєводства 1566–1606 років».

Утворення словотвірних іменних варіантів досліджуваного антропонімікону Брацлавщини здійснювалося регресивним, регресивно-суфіксальним і суфіксальним способами, як і на інших теренах України XVI–XVII ст. [1, с. 70–98; 2, с. 10–13].

Ономасти розрізняють три види усічення імен: афери́зу, синко́пу й апоко́пу. Серед них апокопа – найпоширеніший вид усічення, суть якого полягає у відкиданні одного чи кількох кінцевих складів імені [6, с. 84]. Найчастіше апокопі підлягає суфікс **-ий**, при цьому тенденцію до скорочення, наголошує Р. Й. Керста, виявляють переважно багатоскладові імена [1, с. 71].

Іменник Брацлавського воєводства другої половини XVI – початку XVII ст. також послідовно зазнав цих процесів:

а) апокопи суфікса **-ий**: *А(н)то(н) Пуши(ц)* (ДБВ, с. 935), *А(р)тєм Күбли(ц)ки(и)* (ДБВ, с. 485), *Васи(л) По(д)ро(т)ны(и)* (ДБВ, с. 801), *Григо(р) Кусти(ц)ки(и)* (ДБВ, с. 969), *Євтуха Сєрченка* (ДБВ, с. 571), *Игната Клещовського* (ДБВ, с. 252), *Проко(н) Кронєць* (ДБВ, с. 764), *Протаса Сабаса(н)дє(н)ка* (ДБВ, с. 308), *Супруна Царє(н)ка* (ДБВ, с. 681). У деяких іменах спостерігаємо появу суфікса **-ий**, де його первісно не було (*Лєw(н)тє(и) По(д)гає(ц)ки(и)* (ДБВ, с. 986)), або заміну на **-ей**: *Василє(и) Солома* (ДБВ, с. 712) та ін.;

б) апокопи кінцевих частин: **-енть**: *Кли(м)ко По(р)ха(ц)ки(и)* (ДБВ, с. 573); **-тий**: *Лаврина До(л)ганє* (ДБВ, с. 510); **-антинь**: *Кости Кошиловичу* (ДБВ, с. 276);

в) афери́зи: *Баку(м) Гавры(л)кович* (ДБВ, с. 533) < *[А]ввакумь* [1, с. 102], що супроводжується фонетичними змінами: стягненням однакових приголосних **[вв]** > **[в]** і субституцією **[в]** > **[б]**; *Гапон Па(н)єнко* (ДБВ, с. 702) < *[А]гафонь* [1, с. 103];

г) синкопи: *Филона Ко(р)дыша* (ДБВ, с. 243) < *Фил[им]онь* [1, с. 129];

г) афери́зи з апокопою: *Panas Jasiewicz* (ДБВ, с. 171) < *[А]фанас[ий]* [1, с. 105];

д) афери́зи, синкопи та апокопи: прізвищева назва Романа *Лєсє(н)ка* (ДБВ, с. 208) < *Лєсь* < *[А]лє[к]с[ей]* або *[А]лє[к]с[андрь]* [1, с. 103–104]. На думку І. І. Трійняка, прізвища з початковим *Лєс(ь)-*, окрім зазначених чоловічих імен, ще можуть походити від *Єлисей, Леон* [3, с. 263].

До групи усічено-суфіксальних зараховуємо іменні варіанти, утворені за допомогою суфіксів від таких твірних основ, що являють собою частину нейтральних імен і не виступають як самостійні слова. Звичайно такі скорочені основи складаються з одного складу, іноді навіть з одного звука повного імені. Усічено-суфіксальні імена творяться шляхом одночасного скорочення й суфіксації. Серед найуживаніших суфіксів регресивно-суфіксального способу в XVI–XVII ст. ономасти називають **-шь, -ць (-ць), -хъ, -хн(о), -нъ (-нъ), -сь (-сь)** [1, с. 92; 2, с. 11]. «При усіченні від повного імені здебільшого залишається лише перший склад, відкритість чи закритість якого найбільшою мірою залежить від характеру додаваного до нього суфікса» [6, с. 88].

У нашому дослідженні до усічено-суфіксальних варіантів зараховуємо ті, структура яких переважно має вигляд: початковий відкритий склад + суфікс **-нъ (-нъ), -сь (-сь), -хн(о), -ць (-ць), -шь**: *Даца* Хомако(в)ича (ДБВ, с. 953) < *Дасій*, *Данило* або < *Богдан* чи *Дажбог* [5, с. 149]; *Мица* Күшнера (ДБВ, с. 889); *Michno* Hvbinsky (ДБВ, с. 158), *Сахна* Скурє(н)ка (ДБВ, с. 308) < від *Сафоній*, *Софоній* чи якогось іншого імені на *Са-* [4, с. 504]; *Ти(х)нү* Ша(ш)кевичү (ДБВ, с. 1021) < *Євтихій*, *Тихон* [3, с. 127, 363]; *Ѓлехно* Супрунови(ч) (ДБВ, с. 392) < *Олександр*, *Олексій* [3, с. 261, 265]; *Ю(х)но* Герасимє(н)ко (ДБВ, с. 989) < *Юхим* [3, с. 410] та ін.

Суфіксація власних імен, як і їх усічення, має свої особливості: а) поряд із суфіксами, що вживаються для творення апелятивів, часто використовуються специфічні іменні суфікси; б) суфікси можуть приєднуватися до повних імен і до їхніх усічених варіантів; в) емоційне навантаження суфіксів досить швидко «вивітрюється» [6, с. 59].

Поєднуючись з іменем, суфікси утворювали ряди його суфіксальних варіантів, що слугували засобом ідентифікації особи. Відомо близько 50 суфіксів для творення варіантів чоловічих імен. Майже кожен з них приєднувався до повної, скороченої або вже ускладненої іншим суфіксом основи імені [1, с. 75].

Надзвичайна поширеність суфікса **-к(о)** сприяла тому, що майже кожне християнське ім'я (крім тих, які закінчувалися сполученням двох приголосних) мало народний варіант із таким формантом. Серед них в аналізованому іменнику виявлено:

а) повні імена + **-к(о)**: *Ива(н)ка* Попика (ДБВ, с. 868), *Левко* На(г)но(и)ны(и) (ДБВ, с. 989) та ін.;

б) усічені варіанти імен + **-к(о)**: *Васка* Зѣ(н)чєнка (ДБВ, с. 852), *Да(н)ка* Копыстєри(н)ского (ДБВ, с. 231), *Дє(м)ко* Ру(д)нє(н)ко (ДБВ, с. 678), *Zacharko* Ieremyowicz (ДБВ, с. 160), *Łasko* Wronowiczky (ДБВ, с. 159) < *Власій* [3, с. 73], *Опорко* Noskowski (ДБВ, с. 158), пор. *Онуфрій* [1, с. 122], *Ха(р)ка* Бага(н)дє(н)ка (ДБВ, с. 308) < *Хар* < *Харитон*, *Захар* [3, с. 138, 398] і под.;

в) усічено-суфіксальні варіанти імен + **-к(о)**: *Гри(ц)ка* Ша(х)вороста (ДБВ, с. 622), *Дацко* Супруновъ (ДБВ, с. 764), *Яцка* Семеновского (ДБВ, с. 204) < *Яць* < *Яків*, *Ян* [3, с. 413, 416]; *Да(ш)ко* Сосо(н)ски(и) (ДБВ, с. 393), *Ивашка* Козачє(н)ка (ДБВ, с. 646), *Пашко* Гирє(н)ко (ДБВ, с. 196); *Ми(с)ко* Ка(п)латыи (ДБВ, с. 987), *Фєско* Подолянинъ (ДБВ, с. 689), *Єско* Шукачови(ч) (ДБВ, с. 882) тощо;

г) суфіксальні варіанти імен + **-к(о)**: *Mathivszko* Ivszkowicz (ДБВ, с. 160); *Петрушку* Ковшарєнку (ДБВ, с. 622) та ін.

У групі суфіксів з компонентом **-ш (-ашъ, -ошъ, -ушъ)** найпоширеніший у сполученні з основами імен (повними й усіченими) суфікс **-ашъ (-'аш)**: *Иляш* Бондар (ДБВ, с. 657), *Захараша* Ро(з)ношинського (ДБВ, с. 510), *Лукаша* Гоголає (ДБВ, с. 360), *Ма(т)ашъ* Зѣаловски(и) (ДБВ, с. 250), *Томаш* Бе(з)води(ц)ки(и) (ДБВ, с. 594); рідше вживаються форманти **-ошъ, -ушъ**: *Єрош* Ёнчинский (ДБВ, с. 786) < *Ярослав*, *Яромир* або < *Єрофей* чи *Ярохвей*; П. П. Чучка наголошує, що «під використання імені *Ярош* для позначення *Єрофея* в Україні припав на середину XVII ст.» [5, с. 371–372]; *Матушомъ* Ша(н)дыровскимъ (ДБВ, с. 305), *Януш* Жасла(в)ски(и) (ДБВ, с. 749).

Ще меншою продуктивністю в іменнику Брацлавського воєводства XVI–XVII ст. відзначаються інші суфікси, зокрема **-асъ, -исъ, -ин(а), -ецъ, -к(а), -укъ**

(-’укъ), -’ут(а): *Kunas Szayow* (ДБВ, с. 235); *Матыс* Сави(ц)ки(и) (ДБВ, с. 140); *Пашина* Краве(ц) (ДБВ, с. 393); *Иване(ц)* Чокале(н)ко (ДБВ, с. 863), *Гринє(ц)* Почу(и)ченє (ДБВ, с. 834); *Савка* Тишнєви(ч) (ДБВ, с. 573); *Костюка* Василче(н)ка (ДБВ, с. 208), *Syenivtha Kwaczanko* (ДБВ, с. 160) і под.

Отже, шляхом словотвірного аналізу християнських чоловічих іменних варіантів «Документів Брацлавського воєводства 1566–1606 років» виявлено високу продуктивність форманта **-к(о)**. Не засвідчено імен із суфіксами **-ань, -инь, -онь (-онь), -унь (-’унь), -ур(а), -ось, -усь, -’ут(а), -ехь**. Пропонована стаття відкриває перспективу для подальшого дослідження варіативності історичного іменника Брацлавщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Керста Р. Українська антропонімія XVI ст.: Чоловічі іменування. – К. : Наукова думка, 1984. – 152 с.
2. Осташ Р. Украинская антропонимия первой половины XVII века: Мужские личные имена (на материале Реестра Запорожского Войска 1649 г.): автореф. дисс. на соискание уч. степени кандидата филол. наук. – Ужгород, 1986. – 16 с.
3. Трійняк І. Словник українських імен / відп. ред. І. М. Желєзняк. – К. : «Довіра», 2005. – 509 с.
4. Чучка П. Прізвища закарпатських українців : історико-етимологічний словник. – Львів: Світ, 2005. – 704 + XLVIII с.
5. Чучка П. Слов’янські особові імена українців : історико-етимологічний словник. – Ужгород : Ліра, 2011. – 432 с.
6. Чучка П. Антропонімія Закарпаття (Вступ та імена) : конспект лекцій. – Ужгород, 1970. – 103 с.
7. Чучка П. Розвиток імен і прізвищ // Історія української мови: Лексика і фразеологія. – К. : Наукова думка, 1983. – С. 592–620.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

ДБВ Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років /
упорядн. М. Крикун, О. Піддубняк. – Львів, 2008. – 1218 с.

Надія Чорногуб,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. М. Доброльожа,**

кандидат філологічних наук, доцент.

ТЕМАТИКА МИСТЕЦТВА НА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСАХ: МОВНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено мовні особливості українських (україномовних) інтернет-ресурсів про мистецтво – сайт Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України, сайт bit.ua та сайт Your Art. Визначено найчастотніші групи лексики, особливості вживання запозичень, а також мовні помилки, які допускають редактори сайтів.

Постановка проблеми. Зростання ролі інтернет-комунікації в сучасному суспільстві посилює вимоги до її якості. Мова інтернет-ресурсів стає засобом формування світогляду та світосприйняття адресатів. Важливим аспектом такого впливу є не лише те, що ми чуємо або читаємо, але й те, як ця інформація подається, які мовні засоби при цьому використовуються. Зазвичай мовлення інтернет-ресурсів сприймається реципієнтами як нормативне. Проте, на жаль, такі очікування від інтернет-слова не завжди є виправданими. І якщо наявність мовних помилок у мовленні радіо чи телебачення хоч якось можна зрозуміти (спонтанність та часом непередбачуваність мовлення, неможливість його редагування тощо), то у друкованих інтернет-текстах, де мовлення є підготовленим, спланованим, обробленим та відредагованим, мовні помилки викликають щире здивування і свідчать про недостатню мовну компетентність журналістів і редакторів того чи іншого інтернет-ресурсу. Саме тому мова інтернет-ресурсів є важливою й актуальною проблемою сучасних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На порушення мовних норм у ЗМІ звертають увагу в своїх працях такі дослідники: Б. Антоненко-Давидович, О. Пономарів, Н. Непийвода, О. Сербенська, А. Капелюшний, Д. Григораши.

Мета статті – дослідити мовний аспект в інтернет-ресурсах, присвячених мистецтву.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши лексику, яка найчастіше зустрічається на досліджуваних сайтах, ми виділили такі її тематичні групи:

1) емоційно-оцінна лексика, яка виражає авторське ставлення до сказаного. За допомогою такої лексики передана об'єктивна та суб'єктивна характеристика творів мистецтва (*амфетамінова танцювальна музика (Your Art); абсурдність чи безглуздість мистецтва (Your Art)*);

- назви видів мистецтва: *театр, кіно, музика, мистецтво, архітектура, скульптура*;

- назви представників мистецтва: *гурт, музикант, продюсер, митець, художник*. Примітно, що тут часто використовуються фемінітиви, які є новою тенденцією в українському мовленні: *Філософіня та психотерапевтка Рената Салецл розглядає тривогу як ключове поняття сучасної доби, яке посилюється за рахунок нових форм капіталізму (Your Art); З цієї нагоди комунікаційниця музею Євгенія Селезньова розповідає більше про один із перших музеїв в Україні, його історію, формування колекції, нещодавні протистояння між директором та місцевими політиками й ініціативи, що допомагають розвивати інституцію (Your Art); У момент, коли світ охопила пандемія, акторка Даша Малахова і продюсерка Наталія Чижова створили артпроект «Театр 360 градусів», в якому поєднали діджитал-технології з класичною театральною грою (bit.ua).*

- назви мистецьких продуктів: *реліз, міні-альбом, сайд-проект, платівка, кавер-версія, трек, кавер, колекція, бібліотека*;

- мистецькі напрями та техніки: *мейнстрім, техно, ейсід-хаус*;

3) власні назви:

- імена представників мистецтва: *Стівен Тровер, Олександра Ройтбурда, Максим Степанов, Влад Ралко, Михайл Рева, Віктор Маринюк, Марія Куліковська, APL 315, Юрій Сивірін, Бориса Лур'є та ін.*;

- назви їхніх творів: *«Gold Is the Metal (With the Broadest Shoulders)»*, *«Horse Rotorvator»*, *«Love's Secret Domain, England's Hidden Reverse: A Secret History of The Esoteric Underground»*, *«A Thousand Lights In A Darkened Room»*, *«Ексгумація. Соurreалізм з колекції Одеського художнього музею»* і *«Сувори та стильні. Мистецтво довгих шістдесятих»* тощо;

- назви мистецьких центрів, угруповань: *Львівський муніципальний мистецький центр*, *Одеський художній музей*, *Клуб Маразлі* тощо;

4) слова, що позначають мистецькі якості, властивості, життєві переконання представників мистецтва: *цнота, скнара, інтелект, кредо, принцип, мімікрія, талант, хобі, гіганти, геній, апатія, інерція, фальш, претензії, артерії, псевдонім, древні, жрець, герб, бандит, турист, юрба* та ін.;

5) назви предметів, об'єктів та побутових речей, пов'язаних з мистецтвом: *кальян, чадра, килим, футляр, луна, пергамент, люстра, бінокль, мегафон, асортимент, інструмент*;

6) назви абстрактних понять: *прогрес, фантастика, стрес, інтелект* та ін.

Отже, різні тематичні групи лексики, наявні в інтернет-джерелах про мистецтво, засвідчують глибоку зацікавленість їх авторами різними темами – від побутових мистецьких питань до науково-філософських ідей творчості та призначення митця та вказує на глибокий інтелектуалізм авторів статей.

Запозичені слова, використані авторами інтернет-сайтів про мистецтво мають найрізноманітніше походження. Це слова, запозичені з грецької, латинської, польської, французької, старослов'янської, італійської, німецької, англійської мови. Таке різноманіття свідчить про свідоме ставлення журналістів до надбань інших мов та зацікавленість іншими мовами як культурним спадком давніх цивілізацій. Свідчить це також і про те, що журналісти розглядають інші мови як засіб збагачення української мови, хоча в деяких випадках запозичення можна вважати невиправданими, адже в українській мові існує відповідник. Це часто приводить до невиправданих запозичень і до засмічення мови, яка запозичує. Тобто, однією з головних причин використання запозичень в інтернет-джерелах про мистецтво є мода на

іншомовні слова.

Говорячи про причини запозичень, наявних у мові інтернет-ресурсів про мистецтво, варто зважати і на психологічні чинники, зокрема на явища табу, евфемізацію, прагнення до гіперболізації, іронію, бажання автора висловити суб'єктивні почуття тощо [13, с. 21]. Зауважимо, що вони впливають на пошуки адекватного лексичного вираження нових понять.

Загалом, запозичень в інтернет-ресурсах, присвячених мистецтву, є дуже багато. Це:

1) загальновідомі запозичення, що мають грецьке, латинське, англійське походження, і які вже адаптувалися до української мовної системи: *Та це не всі зміни: також **організатори** представили нову **логіку номінацій** та **адаптували** їх до нових **реалій** (bit.ua);*

2) новітні запозичення (переважно англіцизми), які ще не є відомими широкому колу україномовних реципієнтів, а тому можуть потребувати роз'яснення: *Лише наступного року після багатьох тижнів **фрустрації** Крістоферсон завершив **мікшивання** нового **релізу** (bit.ua); Цього року **івент** вперше відбувся **онлайн** через події у світі (bit.ua).*

Правильність мови інтернет-ресурсів про мистецтво виявляється, насамперед, у дотриманні тих літературних норм, які є усталеним зразком, еталоном для носіїв певної мови. Мовна норма є сукупністю усталених правил реалізації мовної системи, які закріплені в процесі спілкування та прийняті суспільством.

Порушення мовних норм у процесі мовлення неодмінно призводить до виникнення мовних аномалій – помилок, які трактують як анорматив, тобто таке ненормативне лінгвоутворення, що виникає внаслідок невмотивованого порушення літературної норми і є результатом неправильних мисленнєвих операцій.

Норми літературної мови та випадки їх порушення є складним лінгвально-суспільним явищем, що в ході типологізації потребує не одного, а кількох принципів поділу. Дискусійним у лінгвістиці також залишається визначення

класифікаційних принципів, критеріїв і таксономічних ознак девіацій. Зважаючи на таку відсутність єдиного підходу до типізації мовних помилок, у нашому дослідженні ми будемо класифікувати мовні помилки лише за одним, проте домінантним, критерієм, – відповідно до рівнів мовної системи. Це дозволяє виділити такі різновиди ненормативних утворень: орфографічні помилки, лексичні, фразеологічні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні, пунктуаційні, стилістичні, орфоепічні, акцентуаційні аномативи.

Дослідивши і вивчивши типи і приклади мовних помилок, які були допущені в інтернет-ресурсах про мистецтво, ми змогли визначити ступінь лінгворозвитку, який виникає у процесі редагування журналістських матеріалів. Найбільше було виявлено лексичних помилок, а саме кальок з російської мови (*Тут передбачено всі системи: вентиляція і кондиціювання, клімат-контроль у книгосховищах, підйомники для доставляння літератури до відділу обслуговування користувачів, пожежна безпека, охоронні системи, відеонагляд тощо (Your Art); «Шарлатан» вперше був представлений на Берлінале в лютому 2020 року: стрічка розповідає історію чеського цілителя Яна Міколашека (1889-1973), який в 1957 році **попав** під репресії комуністичного режиму і був засуджений за сфабрикованою справою (Your Art); Фейкові відповіді, але на **скільки-то** часу їх вистачає (Your Art)*), середній рівень мають стилістичні та морфологічні помилки, а найменше було виявлено орфографічних помилок. Найголовнішою причиною виникнення помилок на різних мовних рівнях є, в першу чергу, незнання норм і правил літературної мови, а також великий вплив російської мови на багатьох рівнях мови та дія аналогії до інших мов.

Що ж до стилістичних помилок, то серед них найбільш часто зустрічаються невинуватено вживані просторічні, розмовні слова; зайва емоційність і патетика, використання невдалих епітетів (*Нагороду за найкращий фільм у секції “Перша поява” отримує **вражаюче гарно відзнятий і змонтований** фільм, що занурює нас у лихо війни через особисту подорож, яка веде глядача **швидкоплинними моментами радості й болю***

(Your Art); *Ще 10 років тому ніхто й подумати не міг, що в театральному просторі відбудуться якісь приголомшливі зміни, адже театр – стала класика, законсервована часом* (bit.ua). Такі слова заважають назвати мовний стиль інтернет-джерела публіцистичним, а нагадують радше розмовний. Це також знижує культуру мови видання, оскільки конотативні слова несуть у собі оцінні, експресивні та емоційні смисли, показуючи при цьому суб'єктивне ставлення мовця до висловлюваного, а, отже, впливаючи цим самим на думку реципієнта щодо того чи іншого питання. Вважаємо, що інтернет-джерела про мистецтво повинні достовірно передавати інформацію, а не формулювати думку читача щодо певної проблеми.

Висновки і перспективи дослідження. Отже, інтернет-ресурси у сучасному світі інформаційних технологій мають особливе значення, адже вони повсякчас впливають на людське життя, активно реагують на суспільні процеси й віддзеркалюють їх, мають великий вплив на громадську свідомість. Здатність швидко й майже тотально охоплювати найширші аудиторії дає їм змогу формувати суспільну думку, визначати духовні цінності. Тому журналісти інтернет-ресурсів повинні дбати про чистоту мови, про правильність висловлювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». – Х., 2005. – 20 с.
2. Бондаренко Т.Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: автореф. дис. ... канд. філол. Наук; 10.01.08. – К., 2003. – 20 с.
3. Григораш Д. С. Теорія і практика редагування газети: учб. посібник для студ. фак. журналістики ун-тів. – Л., 1966. – 168 с.

Богдана Шершун,

студентка 3 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. М. Добролюжа,**

кандидат філологічних наук, доцент.

СПРАВА ВАСИЛЯ СТУСА

У статті проаналізовано творчий доробок Василя Стуса. Розглянуто біографію, вплив життєвих обставин на творчість, прояви патріотизму та наслідки цих проявлень для Василя Стуса.

Багато українських дослідників вивчали творчість відомого українського поета Василя Стуса, оскільки він є людиною феноменальною, людиною патріотичною, людиною рідкісного талану, який обрав долю не стільки митця, скільки борця – саме тому значення Василя Стуса для українського суспільства значно більше, ніж талановитого поета, публіциста, літературознавця та перекладача. . “То був чоловік, який говорив і писав за будь-яких обставин ясно, як перед Богом, і платив за це життям”, – писав про нього Євген Сверстюк. Тому значення Василя Стуса більше, аніж талановитого поета, публіциста, перекладача й літературознавця. Він був і залишається “голосом сумління у світі розхитаних і розмитих понять честі, правди, порядності”.

Поетичний доробок Василя Стуса був проаналізований у дослідженнях М. Коцюбинської, М. Жулинського, Д. Наливайка, Є. Сверстюка, М. Наєнка, М. Ільницького, Б. Рубчака, В. Неділька, В. Захарченка, М. Слабошпицького, Л. Плюща, Г. Гармаш, Ю. Бедрика, А. Бондаренко, І. Онікієнко та інших мово- та літературознавців. Першими дослідниками його поезій стали такі вчені, як Ю. Шевельов, М. Царинник, О. Тарнавський, Л. Рудницький, які у своїх студіях лише побіжно торкалися лінгвостилістичних питань.

Через дослідження саме результату творчості Василя Стуса, а не процесу для дослідників, свідомих українців-патріотів було втрачено багато моментів із його життя. І у 2020 році так само гостро стоїть питання – а хто ж

такий цей чоловік, що навіть після його смерті бояться розсекретувати правду про його життя, історію із судилищем та обставини смерті? Тому *актуальність дослідження* зумовлена потребою розглянути біографію, вплив життєвих обставин на творчість, вияв патріотизму та наслідки для Василя Стуса. *Об'єктом дослідження* стала філософська та суспільна концепція творчості Василя Стуса, особливості поетичної творчості. *Метою дослідження* є дослідження впливу творчості на життя Василя Стуса, а також виявлення мовно-стилістичних особливостей його поезії. Поставлена мета передбачає певні *завдання*: дослідження біографії Василя Стуса; визначення ролі України у його житті й творчості; з'ясування актуальності книги Вахтанга Кіпіані «Справа Василя Стуса»; визначення мовно-стилістичних особливостей поезії митця; дослідження особливостей словотворень та авторських прийомів поета; вивчення архаїзмів, рідко вживаних слів у поетичній творчості Василя Стуса.

Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань був використаний комплекс методів, а саме: біографічний метод, культурно-історичний метод, метод синтезу і порівняння (шляхом поєднання аналізованих частин з теоретичним матеріалом). Матеріали та одержані результати можуть знайти своє практичне застосування.

Сам Василь Стус ніби знаючи, що доля у нього буде зовсім непростою говорив, що долі не обирають, а просто приймають – яка вона вже не є. І творча доля була до Василя Стуса прихильною: він був всебічно розвиненою особистістю; у Стусові переплелися і поєдналися безліч талантів: поета, перекладача, літературознавця, філософа і правозахисника. Сам Стус себе поетом не вважав, мав себе за людину, що пише вірші. Завжди стверджував, що поет повинен бути насамперед людиною, повною любові, чесності й непохитності, і саме таким він був. Василеві Стусові судилося прожити тільки 47 років, 13 з яких він провів у місцях позбавлення волі, там Василь Семенович і помер за загадкових обставин у ніч з 3 на 4 вересня 1985 року, а його поетична творчість була заборонена і частково знищена ще за його життя. Василь Стус став забороненим, однак не забутим. Не забутим, тому що у Києві було

встановлено меморіальну дошку пам'яті В. Стуса, у 1991 році поета посмертно відзначили Державною премією ім. Т. Шевченка, а 26 листопада 2005 року борцеві за незалежність України посмертно присвоєно звання Героя України.

Дослідник творчості Василя Стуса літературний критик Я. Мельник висловив таку тезу: «Почну з парадокса: Стус любив Україну, Стус не любив України. Він не любив України в розумінні тієї любові, що її звано Шевченківською. І саме тому, що перед нами постає інший, одмінний од традиційно українського склад свідомості, Стус виростав у символічну величину на карті батьківської культури». Дійсно, Україна для Василя Стуса не географічний об'єкт, це місце його духовної сили, сили для боротьби. Він любив Україну на рівні розуму і серця для її оспівування. «Вже навіть немовлятко й те обіцяє стати нашим катом...» – чому ці моторошні слова, що зародилися у 1970 р. у такого ніжного, гуманного поета як Василь Стус спадають на згадку нині, в українській незалежній державі? Не випадково. Впродовж майже чотирисотлітнього московсько-царського і московсько-комуністичного колоніального режиму в Україні цілеспрямовано руйнували життєве поле української нації, українську мову, культуру, духовність, зросійщували цілі покоління людей, формуючи у них ментальність орди.

Отже, роль України постає головною у життя митця, актуальними, різкими й пророчими були багато висловів поета-мислителя, адже все життя він провів у боротьбі місця під сонцем, але не для себе, а для України. Україна була *під Радянським союзом*, і через це не могла захистити своїх патріотів. Однак сьогодні ми можемо тільки достойно оцінити ту жертву, яку принесли вірні сини України задля незалежності рідної країни, проте знову ж таки не можемо захистити.

Бажання правди і справедливості не завжди допомагає в житті, але сила правди крізь роки добереться і вибухне, немов той вулкан. Так і сталося, приховані факти про тюремне життя і смерть Василя Стуса виривалися на волю, як птахи, і стрімко підіймалися догори, не залишаючи нікого байдужим.

Як вказано у Вікіпедії: «Справа Василя Стуса. Збірка документів з архіву колишнього КДБ УРСР — [публіцистична](#) книга українського історика, головного редактора порталу [«Історична правда»](#), публіциста [Вахтанга Кіпіані](#) про [кримінальну справу](#), життя і смерть українського поета-дисидента [Василя Стуса](#). Книгу видало харківське видавництво Vivat в серії Бібліотека [«Історичної правди»](#). 19 жовтня 2020 року [Дарницький районний суд міста Києва](#) виніс рішення про заборону розповсюдження книги, однак це рішення не вступить в силу до кінця розгляду [апеляції](#) відповідачів на це рішення. Книгу написано на основі матеріалів кримінальної справи Василя Стуса 1980 року, що зберігаються в Галузевому державному архіві СБУ (колишній архів КДБ). Матеріали стали доступними внаслідок ухвалення пакету ініційованих Українським інститутом національної пам'яті декомунізаційних законів. Матеріали кримінальної справи містяться в шести томах. До книги включено основні, найголовніші матеріали кримінальної справи. Документи, які включали до книги, наведено в повному обсязі, без редагування. Робота над книгою тривала 6 місяців, над нею також активно працювала редактор видавництва «Vivat».

То за що судили Василя Стуса? Його визнали винним у систематичному виготовленні, зберіганні та розповсюдженні антирадянських і наклепницьких документів, що порочили радянський державний та суспільний лад, а також займався антирадянською агітацією в усній формі – йдеться про вірші та зв'язки з дисидентами. У книзі В. Кіпіані є документи, які свідчать про принизливі обшуки, і це шокує, тому що ті працівники КДБ (КГБ), які не просто проводили обшуки, але і катували українського патріота, можливо, й до сьогодні живі, мають солідні пенсії, статуси та пільги, квартири у центрі Львова чи Києва. Саме для розуміння того, ким були дисиденти, проти якої системи вони боролися і чому Радянський союз – це не просто дешева ковбаса і хороший пломбір, варто читати цю книгу.

Розуміння того, чим вирізнявся Василь Стус із натовпу радянських людей, можна зрозуміти, переглянувши допити свідків. Ось, наприклад, протокол допиту свідка Грибанова, який працював шахтарем у Макіївці

Донецької області. Відгукувався цілком позитивно, говорив, що як людина Стус був непоганий, і додавав, що Василь Стус у розмовах казав, «что якобы найдутся люди, которые будут делать революцию в нашей стране. При этом он с каким-то озлоблением высказывался, что «против Советской власти все средства хороши». Також Грибанов сказав, що після спілкування зі Стусом дійшов висновку, що «Стус – враг Советской власти» [2, с. 348]. Через такі «доброзичливі» покази свідка звинуваченого могли відразу розстріляти – оце й було ставлення радянської влади до людей, які хоч якось їй суперечили.

Отже, кримінальна справа Василя Семеновича Стуса – це хроніка боротьби злочинної комуністичної системи з людиною, повною болю та гідності. Ми бачимо громадянина, правозахисника, творчу особистість, яка чудово розуміє наслідки своєї «негнучкості» перед каральною машиною – і, як би там не було, він іде до кінця. Стус був не лише поетом, який писав прекрасні поезії, це був трибун, який боровся за громадянські права людей разом із дисидентами того часу Л. Лук'яненком, С. Хмарою, А. Горською, В. Чорноволом, Ю. Бадзьом, І. Дзюбою та іншими діячами. Документальну книгу В. Кіпіані «Справа Василя Стуса» варто прочитати, бо це тривожить, болить нас до сьогодні.

Що ж до мовно-стилістичних особливостей поезії митця, то тогочасні події не могли не вплинути на внутрішні пориви Василя Стуса, які походять з одного джерела – його вільної й чуйної душі. Табір Стуса – це простір, де все дуже ущільнено, і є очевидні проблеми виживання. Ось чому в цій ситуації, незважаючи на багато перешкод, він писав. Його вірші тісно пов'язані з різними душевними станами, передчуттями, тривогами.

Стусові вірші не є форумом. Особливо це помітно у його збірці "Палімпсести", де поезії є герметичними, "закритими"; такі строфи потребують вдумливого та спонукального до роздумів читача. Незвичність і складність образу Стуса зумовлена зображенням незвичайного світу, описаного поетом. Це світ світу; йдеться про те, що сталося після фізики, про метафізику. У листі до своєї дружини Стус описав сферу своєї поетичної творчості: «Головний

мотив бачу – людська душа перед вічністю високого неба, фізичні й духовні борсання в неокрайому морі щоденності, тортури висамітнілого очужилого Духа» [3, с. 160]. У «Палімпсестах» поет витворює свою рафіновану образність із смисловою багатоплановістю символу.

Отже, вірші Василя Стуса – гуманістичні, сповнені відчаю та радості, прокльонів та прощення, болісного плачу, стиснутих зубів, нескінченного стискання та просвітлення світу. Перед нами не «живий смолоскип», а людина – людина з великої літери – вірна внутрішній істині, чесна у визнанні своїх недоліків. Злети і падіння не створили поезії, але вони є передумовою поетичної творчості, без них риторика може бути створена, але справжня поезія з'явитися не може.

Цікавим аспектом нашої роботи стало дослідження особливостей словотвору та авторських прийомів поета, адже Стус – прокладач у поезії нових шляхів, творець нових гармоній. Насамперед, він розширив межі поетичної мови, для відтворення нової поетичної свідомості він шукає слів у словесних склепах, комірках національної словотворчості. Увагу читачів і дослідників привертає велика кількість авторських новотворів, наприклад: *днедавніє, кролатолезо, переплески, крайокрай, наднебесне, зловорожий, молодощастя, привсюдність, ясноджерельний, гороїжиться, розкрилені, тамземні, смертеіснування, життєсмерть, двопогляд, тонкоголосить, надпорив, розпелюстити, підкрилля, тойсвіт*. Неологізми у творчості Василя Стуса – це, здебільшого, складні лексеми, утворені поєднанням кількох слів чи основ, які протилежні за значеннями, які незвично звучать разом, але виразно підкреслюють думки й почуття поета. Несподівані словосполучення рельєфніше передають задум автора, підкреслюють авторські асоціації, підсилюють гостроту думки. На думку літературознавиці Г. Віват, «увесь творчий доробок Василя Стуса насичений індивідуально- авторськими прийомами, які збагачують поезію митця, надають їй своєрідної експресивності. Кожен рядок поезії Василя Стуса, кожне його слово вміщує в собі бурю думок, почуттів, асоціацій. Надзвичайно широкий його словник, але

для найвлучнішого розкриття думки іноді не вистачає всіх тих слів, і автор вдається до власного словотворення. Поет збагачує нашу мову новими словами, новими значеннями чи відтінками значень слів, новими виразами» [1, с. 175].

Ще однією особливістю творчості Василя Стуса є широке використання архаїзмів, рідковживаних слів та церковнослов'янської лексики. Поет хоче ніби «занурити» нас у язичницьку епоху, щоб нагадати нам, що українці – дуже давня нація, з високим ступенем цивілізованості в дохристиянську епоху. Старослов'янізми та архаїзми, з одного боку, – уламок уже віджилого світу, а з іншого погляду, – включаючись у живий поетичний контекст сьогодення, піднімаються над цим зниклим світом і переходять до іншої сфери – сфери того смислу, який, за велінням автора, вони виражають. Таким чином проявляється ідеальність слова – те, що підносить усю мовів його творів над залишками колишнього його буття. Так звана застаріла лексика в поезії В. Стуса здобуває собі сучасність, наповнюється новою експресивною енергією. У своєму попередньому мовному бутті архаїзми та старослов'янізми такого змістового й емоційного значення не мали, вони були просто назвами. Горизонт сучасної мови розширився завдяки переміщенню вербальних горизонтів.

Таким чином, завдяки новаторству тем та мотивів, а також через формальне прагнення до художнього вираження поезії були реалізовані поетичні та стилістичні особливості творів Василя Стуса, а його драматичний світогляд визначив тенденцію переростання у складні речі. Ступінь випадкової виразності залежить не стільки від новизни, а й від того, чи відповідає вона естетичній функції, показаній у тексті. Ці нововведення підтверджують поетичні здібності поета, гострий глузд та чудовий художній смак. Створення нових поетичних одиниць за допомогою префіксів є визначальним для поетичного творчості Василя Стуса, оскільки похідні слова-неологізми з префіксами у його віршах дуже продуктивні. Префіксальні неологізми Стуса мало використовуються в літературній мові, однак вони забезпечують багато нових структур у словотворенні та мають великий семантичний діапазон.

Зосередження уваги читача на певному лексичному відтінку слова, емоційному забарвленні образу досягається митцем і за допомогою широкого спектру старослов'янizmів, діалектизмів, розмовної лексики та рідковживаних слів, використання яких у Стусовій поезії не є випадковим, бо поет виявляє себе справжнім знавцем усіх шарів мови, усіх її проявів.

Василь Стус додав до сучасної української літератури свіжих та оригінальних ідей. Унікальність його віршів, їхня мовна та естетична глибина полягає в тому, що вони мають величезний вплив на подальший розвиток української поезії від 1960-х до сьогодні, і, напевно, відкриватимуть все нові перспективи для сучасного, актуального прочитання і вивчення у майбутньому. Лірика автора має багаті естетичні можливості, а його здатність викликати у реципієнта різноманітні складні асоціації та думки робить його вірші потужним засобом естетичного впливу на людські емоції. Василь Стус – поет із глибоким національним духом; його духовна сутність, спосіб мислення, мовні особливості та суспільна проблематика на тлі знецінення слів за тоталітаризму ввели його лірику в нову структуру бачення поезії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Віват Г. Художні особливості та провідні мотиви поетичної творчості Василя Стуса. – Одеса : Студія „Негоціант”, 2003. – 175 с.
2. Справа Василя Стуса: збірка документів з архіву колишнього КДБ УРСР. Укладання В. Кіпіані. Харків: Vivat, 2019. 686с.
3. Яструбецька Г. Архаїзм та старослов'янizми і їх моделююча роль у експресіоністичній стильовій структурі "Палімпсестів" В. Стуса // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки: Філологічні науки. – Луцьк, 2000. – № 6. – С. 158-162.

Євгенія Шкурлатівська,

студентка 4 курсу

ННІ філології та журналістики.

Науковий керівник: **Г. І. Гримашевич,**

кандидат філологічних наук, доцент.

МОВНІ ПОМИЛКИ В ПЕРІОДИЧНОМУ ВИДАННІ «РУЖИНСЬКА ЗЕМЛЯ»

*У статті проаналізовано мовні помилки, виявлені в районній газеті
«Ружинська земля», визначено види та особливості мовних помилок, указано на
причини порушення мовних норм.*

Щороку кількість тижневих видань, журналів збільшується з'являються онлайн-блоги, інформаційні сайти тощо. Конкуренція зростає, а з нею – і бажання бути лідером серед передплат, переглядів. І тоді журналісти, редактори прагнуть подати якнайбільше інформації, «завалити» сторінки газет будь-чим, щоб зацікавити та здивувати читача. Кількість інформації переважає над її якістю, насамперед її нормативністю та правильністю.

Мовна норма для газети – це її обличчя. Грамотність і нормативність дає змогу втримати високоосвіченого читача, бути авторитетною, серйозною й популярною серед видань, які нехтують мовою інформації. Багаторазове опрацювання матеріалу, грамотність, скрупульозність у перевірці – це запорука правильної та успішної газети.

Упродовж останніх десятиріч у лінгвістиці відбувається поживлення інтересу до мовної норми ЗМІ. На це звертали увагу Б. Антоненко-Давидович, Д. Григораш, П. Дудик, А. Капелюшний, Л. Мацько, Н. Непийвода, О. Пономарів, В. Русанівський, О. Сербенська, М. Яцимірська та ін.

Мета статті – виявити та проаналізувати мовні помилки у виданні «Ружинська земля».

Поняття «літературна мова» зберігає за собою поняття «мовна норма». Основною її ознакою є унормованість, правильність, точність, логічність, чистота та ясність, присутність і доцільність висловлювання. Проблема мовної

норми одна з найактуальніших в сучасному мовознавстві. Б. Гавренко дає таке визначення цьому поняттю: «Мовну норму я розумію як систему мови, узятую в плані її обов'язковості у сфері мови – із завданням досягти наміченого у сфері функціонування мови» [4, с. 454]. З цього випливає, що мовна норма нерозривно пов'язана з колективом мовців, а на вищому щаблі – як норма літературної мови – із певним людським суспільством, з усіма його інституціями.

М. Пилинський визначає норму літературної мови як «реальний, історично зумовлений і порівняно стабільний мовний факт, що відповідає системі й нормі мови і становить єдину можливість або найкращий для даного конкретного випадку варіант, відібраний суспільством на певному етапі його розвитку із співвідносних фактів загальнонародної (національної) мови в процесі спілкування» [2, с. 94].

Порушення мовної норми призводить до виникнення мовних помилок. Як зазначає Т. Бондаренко, помилка – це анорматив, автор керується двома основними критеріями: нормативності / не нормативності і функціональної його доцільності. Т. Бондаренко вважає, що універсальної класифікації ненормативних одиниць з урахуванням лише однієї критеріальної ознаки створити неможливо, тому визначає ряд диференційних ознак, що лягли в основу типології анормативів [1].

Розрізняють такі різновиди ненормативних утворень: орфографічні помилки, лексичні, фразеологічні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні, пунктуаційні, стилістичні, орфоепічні, акцентуаційні анормативи. Цілком зрозуміло, що в газетному дискурсі насамперед виокремлюємо орфографічні, лексичні, морфологічні, пунктуаційні, стилістичні анормативи

Незнання мовних норм і нехтування ними призводить до появи низки різноманітних помилок. Дотримання всіх правил української літературної мови – це важливий критерій успішності й авторитетності будь-якої людини. Суть поняття «грамотність» полягає не лише в знанні, а й у вмінні дотримуватися мовної норми.

Дотримання мовної норми в процесі друкування газет – це проблема дуже поширена. Неякісна й одноразова перевірка текстів, незнання всіх правил, нехтування правописом і неуважність редакторів призводить до появи багатьох помилок. Кожен опублікований текст має бути семантично зрозумілим, правильно оформленим синтаксично, щоб об'єктивно показувати дійсність, правильно структурно-композиційно організованим і мати інформаційну цінність для своїх читачів.

Українські газети сьогодні перебувають у досить-таки поганій ситуації. Ставлення журналістів, редакторів, коректорів до своєї професії, основного завдання – надання якісної, достовірної, грамотної інформації – дещо змінилося. На першому місці кількість матеріалу, а не його якість.

М. Собакер вважає, що однією з найбільших проблем є використання жаргонізмів із метою зробити публіцистичний текст максимально зрозумілим та доступним навіть найменш освіченому читачеві [3, с. 28]. Крім того, сучасна газетна практика тяжіє до розмовних та просторічних елементів, які теж знижують вартість тексту публіцистичного стилю. Засилля росіянізмів – це глобальна проблема української газети.

Дослідивши видання 2020 року районної газети «Ружинська земля», ми виявили в ньому такі види мовних помилок:

- орфографічні: *«залишалася в тому, в чому була вдягнута»* («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 2), *«дню янгола»* («Ружинська земля», № 5, 7.02.2020, с. 7), *«необхідний інвертар»* («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 2), *«он-лайн»* » («Ружинська земля», № 14, 17.04.2020, с. 1), *«не стала вийнятком»* («Ружинська земля», № 14, 17.04.2020, с. 4), *«дизінфікуючі розчини»* («Ружинська земля», № 13, 3.04.2020, с. 1); *«повернення з Армії», «в Армії був чоботарем»* («Ружинська земля», № 5, 7.02.2020, с. 2);
- морфологічні: *«минулої випуску газети»* («Ружинська земля», № 14, 10.04.2020, с. 8), *«обоє закінчили школи та здобули подальші освіти»* («Ружинська земля», № 10, 13.03.2020, с. 4), *«виникають при*

обробітку с/г культур» («Ружинська земля», № 4, 31.01.2020, с.4), «дизінфікуючі розчини» («Ружинська земля», № 13, 3.04.2020, с. 1), «згідно рішенням» («Ружинська земля», № 14, 10.04.2020, с. 4);

- лексичні: *«задають собі питання» («Ружинська земля», № 5, 7.02.2020, с. 7), «Юрій Кулик справився» («Ружинська земля», № 5, 7.02.2020, с. 2), «паличка-рятувальничка» («Ружинська земля», № 14.10.04.2020, с. 4), «заводити відносини» («Ружинська земля», № 10, 13.03.2020, с. 4), «стан ефекту» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с.2), «відзначали Паску» («Ружинська земля», № 14, 17.04.2020, с. 1), «цьогоріч Паска» («Ружинська земля», № 14, 17.04.2020, с. 3), «у кожній сім'ї та родині» («Ружинська земля», № 5, 7.02.2020, с. 7);*

- пунктуаційні: *«я як кожна дівчина, хотіла..» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 2), «стосунки завершилися і того вечора хлопця бачили» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 2), «жінка розповіла, що востаннє спілкувалась з дівчиною...і та перебувала (дівчина)» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 2), «багато людей, залишившись без роботи шукають собі» («Ружинська земля», № 14, 10.04.2020, с. 7).*

Як виявила вибірка помилок, найбільше неточностей представлено в недотриманні евфонічних чергувань у/в: *«одружилися у найромантичніший день» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 1), «зізнаватися у коханні» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 1), «людина у стані» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 2), «залишаються у кожній» («Ружинська земля», № 5, 7.02.2020, с. 7), і/й: «хлопчика і дівчинку» («Ружинська земля», № 7, 21.02.2020, с. 2), «перейняли і донечки» («Ружинська земля», № 4, 31.01.2020, с.1), «на придбання і ремонт» («Ружинський район», № 12, 27.03.2020, с. 2), «села і міста» («Ружинська земля», № 12, 27.03.2020, с. 2), «вистачає і городу» («Ружинська земля», № 10, 13.03.2020, с. 1), «любили і шанували» («Ружинська земля», № 10, 13.03.2020, с. 3), «добробуту і достатку» («Ружинська земля», № 10, 13.03.2020, с. 1), з/із/зі: «чоловік з мальовничого села» («Ружинська*

земля», № 4, 31.01.2020, с. 1), *«спеціалістів з медичною освітою»* («Ружинська земля», № 14, 10.04.2020, с. 4).

Отже, дослідивши типи й приклади мовних помилок, які були допущені в районному виданні «Ружинська земля», можемо визначити ступінь лінгворозвитку, який виникає в процесі редагування журналістських матеріалів. Із-поміж виявлених помилок насамперед визначаємо орфографічні (переважно написання іншомовних слів, великої літери), лексичні (кальки з російської мови, неправильне вживання паронімів, тавтологія), морфологічні (здебільшого порушено дієслівне керування, неправильне вживання прийменників та збереження активних дієприкметників теперішнього часу), пунктуаційні (порушення правил відокремлення членів речення, відсутність розділових знаків у складних реченнях), помилки на порушення евфонічних чергувань. Основною причиною виникнення помилок на різних мовних рівнях є передовсім незнання норм і правил літературної мови, а також великий вплив російської мови.

Як зазначено вище, основна проблема виникнення помилок – незнання мовної норми та правил правопису, проте не варто забувати й про ставлення редакторів, коректорів до своєї роботи. Метушня, неуважність, неналежна робоча обстановка й поспіх призводять до неякісного контенту в газеті. Професія редактора, коректора потребує ґрунтовних знань, витримки та постійного самовдосконалення. Не потрібно нехтувати словниками, додатковою літературою, довідниками в процесі перевірки матеріалу. Ще однією причиною виникнення мовних помилок можна вважати неуважність до культури мови в повсякденному житті, бо іноді через неуважність і звичку неправильного слововжитку можна не помітити найтиповіших помилок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Т. До проблеми феномена помилки // Вісник Черкас. ун-ту. Сер.: Педагогічні науки. – Черкаси, 2001. – Вип. 23. – С. 10–13.
2. Пилинський М. Мовна норма і стиль. – К.: Наук., думка, 1976. – 288 с.

3. Собакер М. Порушення норм сучасної української літературної мови в засобах масової інформації // Управління розвитком. – 2013. – № 15. – С. 28–30.

4. Сучасний тлумачний словник української мови / За заг. ред. В. Дубічинського. – Х.: Школа, 2009. – 1008 с.

Наукове видання

**СТУДЕНТСЬКІ
ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ
ВИПУСК 11**

Відп. за випуск Г. М. Доброльожа, Н. М. Дяченко